

การมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน:
ศึกษากรณีสตรีในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร

ปริญญานิพนธ์
ของ
สุดารัตน์ จันทน์ยืนยง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ
ตุลาคม 2549

การมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน:
ศึกษากรณีสตรีในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ
ของ
สุดาวรัตน์ จันทร์เย็นยง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ
ตุลาคม 2549

สุदारัตน์ จันทน์เย็นง. (2549). การมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน: ศึกษากรณีสตรีในชุมชนจันทน์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร. ปรินซ์นิพนธ์ ปร.ม.

(นโยบายสาธารณะ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

คณะกรรมการควบคุม: อาจารย์ ดร.อรรณพ โพธิ์สุข, ผศ. จารุวรรณ ชำเพชร.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน และ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทน์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ สตรีที่อาศัยอยู่ในชุมชนจันทน์เกษม เขตบางซื่อที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 170 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีการของไลเคิร์ท ร่วมกับการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบไคสแควร์

ผลการวิจัยพบว่า

1. สตรีมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทน์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการตัดสินใจ และ ด้านการประเมินผลสตรีมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ด้านการปฏิบัติการสตรีมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านการรับผลประโยชน์สตรีมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ อายุ และ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ส่วน ปัจจัยด้านสถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ กรรมสิทธิ์ในที่ดิน และการเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคของสตรีต่อการเข้ามามีส่วนร่วม คือ สตรีไม่มีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม สตรีมีภาระที่จะต้องดูแลครอบครัว มีภาระในการประกอบอาชีพ การมีร่างกายที่ไม่แข็งแรง การเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ได้ไม่นานทำให้ไม่มีเพื่อนในการร่วมทำกิจกรรม

WOMEN'S PARTICIPATION IN COMMUNITY ENVIRONMENTAL CONSERVATION: A CASE
STUDY OF WOMEN IN CHANKASEM COMMUNITY, BANGSUE DISTRICT,
BANGKOK METROPOLIS

AN ABSTRACT
BY
SUDARUT JANYUENYONG

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Public Administration Degree in Public Policy
at Srinakharinwirot University

October 2006

Sudarut Janyuenyong. (2006). *Women's Participation in Community Environmental Conservation: A Case Study of Women in Chankasem Community, Bangsue District, Bangkok Metropolis*. Master thesis, M.P.A. (Public Policy). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Annop Phothisuk, Ph.D., Asst. Prof. Jaruwan Kumpetch.

The purposes of this research were to study the level of women's participation and the factors related to women's participation in Chankasem community environmental conservation, Bangsue District, Bangkok Metropolis. The samples consisted of 170 women who were over 18-years-old and living in Chankasem community, Bangsue District. The research instruments were a five level rating scale questionnaire, and the interview form with a community leader. The statistics used for analyzing data were frequency, percentage, mean, standard deviation, and chi-square.

The results of this study were as follows:

1. Women's participation in Chankasem community environmental conservation, Bangsue District, Bangkok Metropolis in overall was at the moderate level. When considered in each aspect, the decision making aspect and the evaluation aspect were at the low level, the Implementation aspect was at the moderate level, and the benefits aspect was at the high level.
2. The factors related to women's participation in community environmental conservation at the .05 significance level were age and the period of living in community. Marital status, educational level, occupation, type of land holding and membership in community groups were not related to women's participation in community environmental conservation.

The problems and obstacles of women in participation in community environmental conservation were that they had no time to participate in activities, they had to take care of their families, and their occupations. Poor health and short period of time to stay in community also were problems of participation, they had no friends to take them to participate in community activities.

การมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน:
ศึกษากรณีสตรีในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร

ปริญญานิพนธ์
ของ
สุดาร์ตน์ จันทร์ปิ่นยง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ

ตุลาคม 2549

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

การมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน:
ศึกษากรณีสตรีในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร

ของ
สุภารัตน์ จันทร์ยืนยง

ได้รับการอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)
วันที่ เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2549

..... ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์
(อาจารย์ ดร. อรรถนพ โพธิ์สุข)

..... กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จารุวรรณ ขำเพชร)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์ ดร. วรพิตย์ มีมาก)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์ ชีวินทร์ ฉายาชลิต)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดีเป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก อาจารย์ ดร.อรรถนพ โพธิสุข ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ ผศ. จารุวรรณ ขำเพชร กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ รศ.ดร. วรพิทย์ มีมาก และอาจารย์ ชีวินทร์ ฉายาชลิต กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม ที่ได้เสียสละเวลาเพื่อให้คำปรึกษาแนะนำในการจัดทำงานวิจัยนี้ อีกทั้งยังทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ในการทำงานวิจัย และรู้ถึงคุณค่าของงานวิจัยที่จะช่วยพัฒนาตัวผู้วิจัยให้มีคุณภาพในการทำงานมากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา คุณศศิธร เจริญสุข คุณอุษา กุลฉิม คุณพาณี บุญดวง และคุณกิตติ ทรัพย์สัตย์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ในฐานะผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณ พี่สุรีย์ อยู่เผือก (ผู้นำชุมชนจันทร์เกษม) ที่ได้สละเวลาให้ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ข้อมูลต่างๆ และยังได้ทำการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายให้สตรีในชุมชนให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถามของผู้วิจัย และขอขอบคุณสตรีในชุมชนจันทร์เกษมทุกคนที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการตอบแบบสอบถามแก่ผู้วิจัย

ขอบคุณเพื่อนๆ และ พี่ๆ รม.รุ่น 2 ภาคปกติ ทุกคนที่ให้อกำลังใจกันเสมอมา โดยเฉพาะ พี่น้อยที่คอยช่วยเหลือทุกอย่างเวลามีปัญหา เก่งและกึกที่คอยช่วยเหลือกันมาโดยตลอดคอยช่วยกระตุ้นและเป็นกำลังใจให้กันเสมอมา รวมถึง ต่าย หน้อย พี่บอล และแบงค์

ท้ายสุดผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คุณยาย คุณแม่ น้าๆ พี่สาว ที่ช่วยเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัย และคอยเป็นห่วงเสมอมา พยายามโทรถามความคืบหน้าอยู่เสมอ ทำให้ผู้วิจัยเกิดพลังที่อยากจะทำงานวิจัยชิ้นนี้ให้สำเร็จด้วยดี เพื่อเป็นของขวัญให้แก่วงศ์วาน

สุดารัตน์ จันทร์เย็นง

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	5
ความสำคัญของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8
สมมติฐานในการวิจัย.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
แนวคิดสตรีนิยมแนวนิเวศวิทยา.....	9
แนวคิดเกี่ยวกับสตรีกับสิ่งแวดล้อม.....	12
นโยบายแห่งรัฐและแผนการพัฒนาศตรี.....	17
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	27
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	34
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	41
การกำหนดประชากรและการเลือกตัวอย่าง.....	41
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	41
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	44
การจัดทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	44
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	46
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	46
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	47

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	71
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	71
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	71
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	72
สรุปผลการวิจัย.....	73
อภิปรายผล.....	78
ข้อเสนอแนะ.....	84
ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย.....	84
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	86
บรรณานุกรม.....	87
ภาคผนวก.....	94
ภาคผนวก ก ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนจันทร์เกษม.....	95
ภาคผนวก ข หนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	109
ภาคผนวก ค รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจคุณภาพของแบบสอบถาม.....	113
ภาคผนวก ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	115
ภาคผนวก จ คำอำนาจจำแนกรายข้อและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ.....	123
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	125

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง.....	47
2 ข้อมูลด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน.....	51
3 การมีส่วนร่วมของสตรีจำแนกตามกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน.....	53
4 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการมีส่วนร่วมของสตรี ในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทร์เกษม โดยรวมและรายด้าน.....	54
5 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของสตรีในการรักษา สิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทร์เกษม ด้านตัดสินใจ เป็นรายชื่อ.....	55
6 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของสตรีในการรักษา สิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทร์เกษม ด้านการปฏิบัติการ เป็นรายชื่อ.....	56
7 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของสตรีในการรักษา สิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทร์เกษม ด้านการรับผลประโยชน์ เป็นรายชื่อ.....	57
8 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของสตรีในการรักษา สิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทร์เกษม ด้านการประเมินผล เป็นรายชื่อ.....	58
9 ความสัมพันธ์ระหว่าง อายุกับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษา สิ่งแวดล้อมในชุมชน.....	60
10 ความสัมพันธ์ระหว่าง สถานภาพสมรสกับการมีส่วนร่วมของสตรี ในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน.....	61
11 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการมีส่วนร่วมของสตรี ในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน.....	62
12 ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษา สิ่งแวดล้อมในชุมชน.....	63
13 ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนกับการมีส่วนร่วม ของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน.....	64
14 ความสัมพันธ์ระหว่างกรรมสิทธิ์ในที่ดินกับการมีส่วนร่วมของสตรี	

ในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน.....	65
-----------------------------------	----

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
15 ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนกับการมีส่วนร่วม ของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน.....	66

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 รูปแบบการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen; & Norman Uphoff.....	30
2 แผนที่ชุมชน.....	97

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาหนึ่งที่ประเทศไทยกำลังประสบอยู่ ซึ่งขนาดและอัตราการเพิ่มของประชากรเป็นส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม การพัฒนาในระดับใดก็ตามหากมีการเพิ่มจำนวนประชากรก็จะต้องเพิ่มการใช้พลังงาน การบริโภค การใช้ทรัพยากรและเพิ่มภาระสิ่งแวดล้อมให้เสื่อมโทรมลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาในเมืองใหญ่ที่ถูกกำหนดให้เป็นเมืองหลักในการพัฒนาของประเทศ ดังเช่น กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นศูนย์กลางความเจริญทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ประชากรจากภูมิภาคต่างๆหลั่งไหลเข้ามาอาศัยและประกอบอาชีพเป็นจำนวนมากจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นและการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจ โดยขาดมาตรการด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนที่เหมาะสม ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนทั้งการตั้งถิ่นฐานไม่มีรูปแบบ การกระจายกระจายอย่างไม่เป็นธรรม การขาดบริการพื้นฐานที่จำเป็นและเหมาะสม รวมทั้งมีการตั้งที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยอย่างขาดสุขลักษณะ จนทำให้เกิดความเสื่อมโทรมต่อสภาพแวดล้อมในชุมชนขึ้น (สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. 2540: 77)

เมื่อกล่าวถึงสภาพแวดล้อม สตรีมักจะมีส่วนอย่างสำคัญ โดยหน้าที่และบทบาทที่สำคัญหลากหลายของสตรี ทำให้สตรีเข้าไปมีส่วนเชื่อมโยงใกล้ชิดกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าชาย เนื่องจากสตรีต้องพึ่งพาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาก เมื่อสภาวะแวดล้อมเสื่อมโทรมลง สตรีจะได้รับผลกระทบก่อน และรุนแรงกว่าสมาชิกคนอื่นๆในครัวเรือน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้สตรีใกล้ชิดกับธรรมชาติ มีความเข้าใจธรรมชาติ และมีจิตสำนึกในการที่จะดูแลปกป้องธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าชาย และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ในอีกแง่มุมหนึ่ง โดยหน้าที่ที่สตรีดูแลรับผิดชอบในการดำเนินชีวิตในครอบครัวการเลือกที่จะใช้ บริโภค ผลิต เลือกที่จะอบรมสั่งสอนบุตรหลานในเรื่องไหน และอย่างไรของสตรี ย่อมมีส่วนร่วมกำหนดความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า สตรีมีศักยภาพสูงมากในการจัดการดูแลสิ่งแวดล้อม (เบญจวรรณ ทองศิริ. 2539: 17-18) มีตัวอย่างซึ่งแสดงถึงผลสำเร็จของผู้หญิงในการแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อม เช่น คุณสมทรง บุญอรุณรักษา ผู้ซึ่งได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้หญิงเก่งประจำปี 2538 สาขาสีสิ่งแวดล้อม โดยสถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนาร่วมกับองค์กรเอกชนอื่นๆ โดยประสบความสำเร็จในการรณรงค์เรื่องความสะอาดของชุมชน โดยระดมทุนจากชาวบ้านเพื่อซื้อรถสำหรับเก็บขยะในหมู่บ้าน นอกจากนั้นก็ซื้อถังขยะตั้งไว้ตามจุดต่างๆอีกทั้งรณรงค์เพื่อรักษาแม่น้ำท่าจีนให้สะอาดโดยการขจัดผักตบชวา (สุธีรา ทอมสัน; และเมทินี พงษ์เวช. 2543: 9)

ประเด็นเรื่องสตรีกับสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นที่ยอมรับกันมากขึ้นในสาธารณชน เมื่อองค์การสหประชาชาติได้กำหนดทศวรรษแห่งสตรีขึ้นระหว่างปี 1975-1985 (พ.ศ. 2518-2528) ในครั้งนั้นได้มีการจัดประชุมขององค์การสหประชาชาติและองค์กรพัฒนาเอกชนควบคู่ไปด้วย ในการประชุมขององค์การสหประชาชาติเป็นการประชุมเพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคที่จะบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ในทศวรรษแห่งสตรี และได้มีการจัดเตรียมแผนสำหรับสตรีถึงปี ค.ศ. 2000 ในส่วนของการประชุมองค์กรเอกชนได้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็นระหว่างกลุ่มสตรี การประชุมในครั้งนี้บทบาทของสตรีในฐานะที่เป็นผู้จัดการทรัพยากรธรรมชาติในชีวิตประจำวัน และบทบาทในฐานะผู้ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมได้ปรากฏเด่นชัดขึ้นมา (นิรศรา จักรพงษ์. 2539: บทนำ)

นอกจากนี้ผลจากการประชุมระดับโลกเพื่อทบทวนและประเมินผลความสำเร็จของการดำเนินงานในช่วงทศวรรษแห่งสตรีของสหประชาชาติ ณ กรุงไนโรบี ประเทศเคนย่านั้น ยุทธศาสตร์ไนโรบีเพื่อความก้าวหน้าของสตรีก็ได้รับการรับรองจากที่ประชุมให้เป็นแผนแม่บทระดับโลกว่าด้วยการส่งเสริมบทบาทความเสมอภาคการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาและการสร้างสันติภาพของสตรีในทุกๆ ด้าน ซึ่งยุทธศาสตร์ไนโรบีเพื่อความก้าวหน้าได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบาย แผนงาน ตลอดจนการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านการส่งเสริมสถานภาพสตรีในประเทศต่างๆ

สำหรับในประเทศไทย คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) ก็ได้มีการนำแผนแม่บทระดับโลกฉบับนี้มาใช้ประกอบในการพิจารณาจัดทำแผนหลักสำหรับส่งเสริมบทบาทและสถานภาพสตรี ซึ่งรวมถึงการปรับปรุงแผนพัฒนาสตรีระยะยาว (พ.ศ. 2525-2544) และแผนพัฒนาสตรีภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ซึ่งในยุทธศาสตร์นั้นได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีในการดูแลและรักษาสิ่งแวดล้อมไว้ใน วรรค 226 โดยได้กล่าวไว้ว่า *ควรส่งเสริมสตรีทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับองค์กรสตรีให้ตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนส่งเสริมขีดความสามารถของสตรีและบุรุษในอันที่จะดูแลรักษาสภาพแวดล้อมและทำนุบำรุงรักษาทรัพยากรที่ให้ผลผลิต ควรระดมการเผยแพร่เอกสารข้อมูลทุกชนิดที่เพื่อส่งเสริมสตรีให้มีศักยภาพที่จะพึ่งพาตนเองในการรักษาและพัฒนาสภาพแวดล้อม ควรสนับสนุนการดูแลรักษาระบบนิเวศและการควบคุมการเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม ทั้งในระดับภายในประเทศและระดับสากล รวมทั้งควรยอมรับสตรีในฐานะผู้ร่วมงานที่มีประสิทธิภาพและเสมอภาคในกระบวนการดังกล่าวด้วย (คณะกรรมการส่งเสริมประสานงานสตรีแห่งชาติ. 2534: 69)* อีกทั้งในการประชุมระดับโลกว่าด้วยเรื่องสตรี ครั้งที่4 ณ กรุงปักกิ่ง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ยังได้ทบทวนและเห็นว่าความไม่เสมอภาคของบทบาทหญิงชายในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและในการปกป้องสภาวะแวดล้อมนั้นเป็นประเด็นเร่งด่วนที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่าจะต้องมีการดำเนินงานเป็นลำดับแรกๆ (สำนัก

กิจการสตรีและสถาบันครอบครัว.2548:5) ซึ่งในปฏิญญาปักกิ่งและแผนปฏิบัติการเพื่อความก้าวหน้าของสตรีจากการประชุมระดับโลกว่าด้วยเรื่องสตรี ครั้งที่ 4 ณ กรุงปักกิ่งนี้ ยังได้มีการวิเคราะห์ปัญหาและเสนอวัตถุประสงค์หลักพร้อมด้วยแผนปฏิบัติการที่ทุกฝ่ายจะนำไปใช้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ในประเด็นเรื่องสตรีกับสิ่งแวดล้อมนั้นได้มีการกล่าวถึงด้วย ซึ่งจะขอกล่าวถึงในบางวรรคดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ. 2540: 233-238)

วรรค248สตรีเป็นผู้ค้ำจุนครอบครัวและชุมชนของตนด้วยการจัดการและใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนในฐานะที่เป็นผู้บริโภคและผู้ผลิต ผู้ดูแลครอบครัวและผู้ให้การศึกษา นั้น สตรีมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้วยความใส่ใจต่อคุณภาพและความยั่งยืนของชีวิตทั้งในรุ่นปัจจุบันและอนาคต รัฐบาลได้แสดงความมุ่งมั่นที่จะสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ของการพัฒนา ที่รวมเอาความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมเข้ากับความเท่าเทียมของหญิงชาย และความเป็นธรรมทั้งในหมู่คนรุ่นเดียวกันและระหว่างรุ่น ดังที่ระบุไว้ในบทที่ 24 ของ แผนปฏิบัติการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (Agenda 21)

วรรค 250 สตรีมักเป็นผู้นำ หรือออกมามีบทบาทนำในการส่งเสริมจริยธรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ลดการใช้ทรัพยากร และนำทรัพยากรกลับมาใช้ซ้ำหรือแปรรูปกลับมาใช้ใหม่เพื่อลดขยะและการบริโภคเกินสมควร สตรีสามารถมีบทบาทที่ทรงพลังเป็นพิเศษในการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจด้านการบริโภคอย่างยั่งยืน ยิ่งกว่านั้น การมีส่วนร่วมของสตรีในการจัดการสิ่งแวดล้อมมักเกิดขึ้นในระดับท้องถิ่น รวมทั้งการรณรงค์ของกลุ่มรากหญ้าและเยาวชนเพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อม ในบางภูมิภาค สตรีมักจะเป็นสมาชิกที่มั่นคงที่สุดของชุมชน เนื่องจากบุรุษออกไปทำงานในที่ห่างไกล ปล่อยให้สตรีเป็นผู้ปกป้องดูแลสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและประกันการจัดสรรทรัพยากรให้เป็นไปอย่างยั่งยืนและเพียงพอสำหรับครัวเรือนและชุมชน

วรรค 251 ปฏิบัติการสำคัญที่จำเป็นในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ได้ดีนั้นต้องใช้วิธีการแบบองค์รวมหลากหลายทั้งในด้านวิชาการและสาขาที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมและการมีบทบาทนำของสตรีเป็นสิ่งที่ขาดเสียมิได้ในทุกแง่มุมของวิธีการดังกล่าว การประชุมระดับโลกต่างๆของสหประชาชาติ รวมถึงการประชุมระดับโลกว่าด้วยสตรี ครั้งที่ 4 ล้วนยอมรับว่า นโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืนจะไม่อาจประสบความสำเร็จได้ในระยะยาวหากไม่ให้อหญิงและชายเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ซึ่งที่ประชุมเหล่านี้ได้เรียกร้องให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ ในการสร้างความรู้และการศึกษาสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้ในการตัดสินใจและการจัดการทุกระดับ ประสพการณ์และการมีส่วนร่วมของสตรีต่อสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องเหมาะสมในแง่แนวศ จะต้องเป็นใจกลางของแผนปฏิบัติการสำหรับศตวรรษที่ 21 การพัฒนาที่ยั่งยืนจะเป็นเป้าหมายที่สุดจะเอื้อถึง ถ้าหากไม่มีการยอมรับและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของสตรีในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ซึ่งแนวทางการดำเนินงานตามปฏิญญาและแผนปฏิบัติการปักกิ่งข้างต้น ได้ถูกนำมาจัดทำเป็นแผนพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เพื่อให้มีผลในทางปฏิบัติต่อไป (สำนักกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. 2548: 16)

นอกจากนี้กรมพัฒนาชุมชนยังได้กำหนดนโยบายการพัฒนาสตรีเพื่อให้สตรีมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน มีส่วนร่วมในการพัฒนาในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมืองการปกครอง รวมไปถึงด้านสิ่งแวดล้อมโดยได้มีการส่งเสริมสตรีให้ตระหนักในคุณค่าความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ร่วมกันรับผิดชอบในชุมชนและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน (มาลี เขียนประเสริฐ. 2543: 15-16) อีกด้วย

จากที่ได้กล่าวมาในข้างต้นจะเห็นได้ว่า แนวโน้มการมีส่วนร่วมของสตรีในการจัดการและรักษาสิ่งแวดล้อมนั้นได้เป็นที่ยอมรับมากขึ้นทั้งในระดับนานาชาติและในประเทศไทย เนื่องจากสตรีเป็นผู้ที่มีบทบาทสูงทั้งในครอบครัวและชุมชน และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสิ่งแวดล้อมมาก ดังนั้นบทบาทของสตรีในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมนั้นควรที่จะได้รับการส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาศักยภาพของสตรีให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเองทั้งในด้านการตัดสินใจ การปฏิบัติการ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เกิดความสนใจที่จะศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยได้ใช้กิจกรรมด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาใช้ในการศึกษา เพื่อที่จะทำให้ได้ทราบถึงการเข้ามามีส่วนร่วมของสตรีในชุมชนว่าสตรีในชุมชนนั้นได้มีส่วนร่วมในด้านใดบ้าง อยู่ในระดับใด และมีปัจจัยอะไรบ้างที่เข้ามามีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของสตรีในชุมชน เพื่อที่จะได้นำผลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นแนวทางในการส่งเสริม และพัฒนาสตรีต่อไป และในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกชุมชนจันทร์เกษมเป็นชุมชนที่ใช้ในการศึกษาซึ่งเหตุผลที่เลือกศึกษาชุมชนนี้เป็นเพราะว่าเป็นชุมชนหนึ่งที่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองกรุงเทพมหานคร และจัดได้ว่าเป็นชุมชนแออัดประเภทหนึ่งที่มีคนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น เป็นชุมชนที่ได้มีการร่วมกันคิด และมีการจัดทำโครงการรณรงค์ปรับปรุงและรักษาความสะอาดต่างๆภายในชุมชนโดยมีกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งได้แก่ การร่วมกันทำความสะอาดคูคลอง เก็บขยะที่อยู่ตามคูคลอง เนื่องจากชุมชนอยู่ในพื้นที่ที่ติดกับคลอง การร่วมกันล้างถนน การซ่อมแซมทางเท้าภายในชุมชนที่ชำรุด การลอกท่อระบายน้ำในชุมชนปีละ 1 ครั้ง การจัดการขยะในชุมชนโดยในชุมชนจะมีอาสาสมัครชักลากขยะในชุมชนเองเพื่อแก้ไขปัญหาขยะตกค้าง และนัดเก็บสิ่งของเหลือใช้ทั้งปีละ 3 ครั้ง การรักษาความสะอาดบริเวณบ้านเรือน การร่วมกันปลูกต้นไม้ในชุมชน และยังมีการทำโครงการการพัฒนาชุมชนต่างๆอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ในชุมชน และยังเป็นชุมชนสาธารณสุขดีเด่นระดับกรุงเทพมหานครปี 2545 อีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าการที่คนในชุมชนจะมีสุขภาพแข็งแรงได้นั้นต้องมาจากปัจจัยอย่างหนึ่งประกอบด้วยซึ่งก็คือสภาพแวดล้อมภายในบริเวณ

ชุมชนนั้นจะต้องดีจึงจะทำให้คนในชุมชนมีสุขภาพที่ดีตามมา ผู้วิจัยจึงตัดสินใจเลือกชุมชนนี้เป็นชุมชนที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ

ความสำคัญของการวิจัย

การศึกษานี้ทำให้ทราบว่าสตรีในชุมชนนั้นมีส่วนร่วมอย่างไรในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน และเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในระดับใด อีกทั้งปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ หรือปัญหาและอุปสรรคของสตรีต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ซึ่งการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะกำหนดแนวทาง และให้การส่งเสริมสตรีได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและรักษาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนมากยิ่งขึ้นต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรเพศหญิงที่อาศัยอยู่ในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ จำนวน 568 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สตรีที่อาศัยอยู่ในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 170 คน ได้มาโดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ 30 % ของประชากรทั้งหมด (บุญชม ศรีสะอาด. 2545: 41)

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) แบ่งเป็นดังนี้

- 1.1 อายุ
- 1.2 สถานภาพสมรส
- 1.3 ระดับการศึกษา
- 1.4 อาชีพ
- 1.5 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน
- 1.6 กรรมสิทธิ์ในที่ดิน
- 1.7 การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ การมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สิ่งแวดล้อมในชุมชน หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่อยู่ล้อมรอบตัวมนุษย์ในอาณาบริเวณเดียวกัน ทั้งที่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรม ซึ่งในที่นี้ ได้แก่ คูคลอง บ้านเรือน ถนน ทางเดินเท้า ท่อระบายน้ำ ขยะมูลฝอย และ ต้นไม้

2. การมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน หมายถึง การที่สตรีในชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ในลักษณะการมีส่วนร่วม 4 ด้าน คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติการ ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล

2.1 ด้านการตัดสินใจ หมายถึง การที่สตรีในชุมชนได้เคยให้ข้อมูลด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อใช้ในการพิจารณาเลือกกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับชุมชน ร่วมพูดคุยพิจารณาความเป็นไปได้ของกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับชุมชน ร่วมเสนอความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน ร่วมตัดสินใจเลือกกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน ร่วมตัดสินใจในการดำเนินการตามกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน ร่วมประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน

2.2 ด้านการปฏิบัติการ หมายถึง การที่สตรีในชุมชนได้ร่วมรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ร่วมระดมเงิน สนับสนุนวัสดุ/อุปกรณ์เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ร่วมทำกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ร่วมชักชวนคนในชุมชนให้เข้าร่วมในกิจกรรมการรักษา

สิ่งแวดล้อมในชุมชน และ ร่วมติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

2.3 ด้านการรับผลประโยชน์ หมายถึง การที่สตรีในชุมชนได้รับผลที่ดีจากกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ชุมชนมีสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น การได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนมากขึ้น การได้มีโอกาสรู้จักและสนิทสนมกับคนในชุมชนเพิ่มขึ้น ชุมชนได้เป็นที่รู้จักหรือได้รับการยอมรับจากชุมชนอื่นๆ รวมทั้ง รู้สึกภูมิใจเมื่อกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และคนในชุมชน

2.4 ด้านการประเมินผล หมายถึง การที่สตรีในชุมชนได้ร่วมติดตามผล และ ประเมินผลที่ได้จากกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ร่วมแสดงความคิดเห็นหลังจากการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ร่วมนำปัญหาและอุปสรรคที่พบจากการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาพูดคุยเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมในครั้งต่อไป รวมทั้ง ร่วมติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

3. กิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน หมายถึง กิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมที่จัดขึ้นในชุมชน ซึ่งในที่นี้ได้แก่ กิจกรรมการรักษาความสะอาดบริเวณคูคลอง (เก็บขยะที่อยู่ตามคูคลอง ลอกคูคลอง) การร่วมกันล้างถนนในชุมชน การซ่อมแซมทางเดินเท้าภายในชุมชนที่ชำรุด การลอกท่อระบายน้ำ การจัดการขยะในชุมชน (แยกขยะก่อนทิ้ง ไม่ทิ้งขยะในบริเวณชุมชน) กิจกรรมการนัดเก็บสิ่งของเหลือใช้ทิ้ง การรักษาความสะอาดบริเวณบ้านเรือน และ การร่วมกันปลูกต้นไม้ในชุมชน เป็นต้น

4. ชุมชน หมายถึง ชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร

5. สตรี หมายถึง ประชากรเพศหญิงที่อาศัยอยู่ในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป

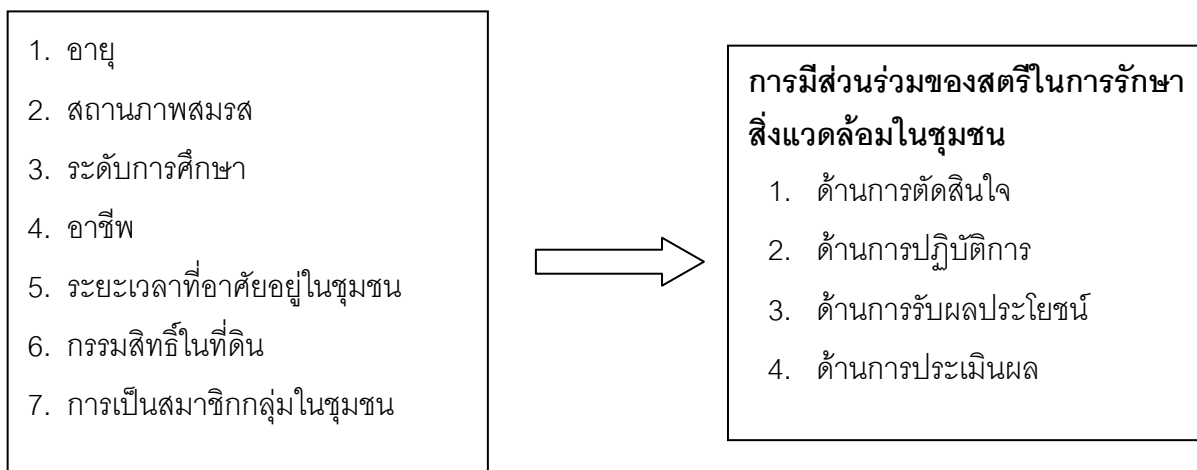
6. กรรมสิทธิ์ในที่ดิน หมายถึง ลักษณะความเป็นเจ้าของสถานที่อยู่อาศัยของสตรี ในที่นี้ได้แก่ เช่าที่ดินปลูกบ้าน ซื้อที่ดินเป็นของตนเองแล้วปลูกบ้าน เช่าบ้านผู้อื่นอยู่หรืออาศัยอยู่กับญาติ

7. การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน หมายถึง การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆที่จัดตั้งขึ้นในชุมชนของสตรี ในที่นี้ได้แก่ คณะกรรมการชุมชน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ สมาชิกกลุ่มชมรมผู้สูงอายุ สมาชิกกลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อ.ป.พ.ร.) สมาชิกกลุ่มกองทุนชุมชน 1 ล้านบาท สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สมาชิกอาสาสมัครเดินเวรยาม สมาชิกชมรม To Be Number One และ กลุ่มอื่นๆ หรือการไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มใดๆในชุมชนของสตรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

สมมติฐานในการวิจัย

1. อายุมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน
2. สถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน
3. ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน
4. อาชีพมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน
5. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน
6. กรรมสิทธิ์ในที่ดินมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน
7. การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดสตรีนิยมแนวนิเวศวิทยา
2. แนวคิดเกี่ยวกับสตรีกับสิ่งแวดล้อม
3. นโยบายแห่งรัฐและแผนการพัฒนสตรี
4. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดสตรีนิยมแนวนิเวศวิทยา

แนวคิดของผู้หญิงกับสิ่งแวดล้อมกระแสหนึ่งที่กำลังได้รับความสนใจในปัจจุบัน คือ แนวคิดสตรีนิยมนิเวศ (Ecofeminism) ซึ่งผู้ที่ใช้คำนี้ก็คือ นักเขียนชาวฝรั่งเศสชื่อ Francoise d' Eaubonne ใช้กับผู้หญิงที่ต้องการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศเพื่อปกป้องโลก (Merchant. 1992:184) ซึ่งในส่วนของแนวคิดนี้ได้มีผู้กล่าวถึงไว้มากมายไม่ว่าจะเป็น

Adams (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.2545:51; อ้างอิงจาก Adams. 2001. Green Development. pp. 155-171) ได้กล่าวถึง แนวคิดสตรีนิยมนิเวศ (Ecofeminism) ว่าเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของผู้หญิงกับธรรมชาติ โดยพิจารณาถึงบทบาทสตรีในการเป็นผู้จัดการสิ่งแวดล้อมและเป็นตัวแทนที่แข่งขันในโครงการสิ่งแวดล้อม แนวคิดนี้เชื่อว่าผู้หญิงเข้าใจและให้การดูแลรักษาธรรมชาติได้ดีกว่าชาย ผู้หญิงจึงควรมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ต่อสิ่งแวดล้อมได้

ส่วน วันทนี วาสิกะสิน (2543: 54-56) แนวคิดสตรีนิยมนิเวศ มีความเชื่อว่า “มีความสัมพันธ์กันระหว่างการกดขี่ธรรมชาติ และการกดขี่ผู้หญิง ถ้าเข้าใจอย่างใดอย่างหนึ่งก็สามารถเข้าใจอีกอย่างได้” แต่ถ้าละเลยแนวคิดนี้การพิทักษ์สิ่งแวดล้อมก็จะเป็นผล เพราะสตรีนิยมนิเวศได้อธิบายเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจน ระบบนิเวศและผู้หญิงนั้นมีความเหมือนกันอย่างหนึ่งคือ ระบบนิเวศถูกกดขี่โดยมนุษย์และผู้หญิงถูกกดขี่ภายใต้ความเชื่อหรือแนวคิดผู้ชายเป็นใหญ่ และที่สำคัญคือ สตรีนิยมนิเวศวิทยาไม่ได้ละเลยผู้ชายแต่ให้ความสำคัญว่าผู้ชายก็ต้องมีส่วนร่วมในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วย ซึ่งความแตกต่างระหว่างผู้หญิงและผู้ชายในเรื่องธรรมชาติ คือ ผู้หญิงมีความใกล้ชิดกับธรรมชาติ โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่สังคมผู้ชายเป็นใหญ่ แนวคิดนี้เป็นแนวคิดทวิลักษณ์ (dualism) คือ ผู้ชายคือมนุษย์ ผู้หญิงคือธรรมชาติ (human/nature) ผู้ชายคือความมีเหตุผล ผู้หญิงคือความอ่อนไหว (reason/emotion) ผู้หญิงถูกให้คุณค่าทางร่างกายมากกว่าด้านจิตใจ และการกดขี่ธรรมชาติ

มาภายหลังการกดขี่ผู้หญิง ในแนวคิดแบบทวิลักษณ์นี้ ในแนวคิดสตรีนิยมนิเวศ มีความเชื่อว่าเป็นแนวคิดที่ผิดมหันต์ เพราะเมื่อแยกผู้ชายออกจากธรรมชาติ และผู้หญิงถูกกดขี่โดยผู้ชาย ผู้หญิงจึงไม่มีโอกาสหรือไม่มีส่วนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บางครั้งผู้หญิงเองอาจเป็นผู้ทำลายสิ่งแวดล้อมด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การขาดประสบการณ์ การด้อยการศึกษา และการที่ผู้หญิงต้องหาเลี้ยงครอบครัวในเรื่องการหาอาหาร พืช เป็นต้น แนวคิดของสตรีนิยมนิเวศให้ความสำคัญกับสังคมที่ยกย่องผู้หญิงเป็นผู้ปกครอง เป็นหัวหน้า โดยถือว่าผู้หญิงเป็นมารดาของแผ่นดิน แนวคิดนี้ก็มีผู้ต่อต้านไม่เห็นด้วยในเชิงเป็นแนวคิดที่ไม่เป็นความจริง แต่อย่างไรก็ตามการเชื่อมโยงแนวความคิดที่ผู้หญิงและธรรมชาติเข้าด้วยกันเป็นเพียงการตั้งประเด็นความสัมพันธ์ของผู้หญิงกับสิ่งแวดล้อม และธรรมชาติเข้าด้วยกัน

โดยสรุปประเด็นของสตรีนิยมนิเวศมีสาระที่สำคัญคือ

1. ผู้หญิงใกล้ชิดธรรมชาติ ผู้หญิงสามารถปกป้องคุ้มครองธรรมชาติได้ถ้าผู้หญิงได้รับความรู้อย่างเพียงพอ
2. การกดขี่ธรรมชาติและผู้หญิงมีความสัมพันธ์กัน
3. การเพิ่มของประชากรมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ผู้หญิงไม่มีสิทธิในการคุมกำเนิดด้วยตนเอง การคุมกำเนิดต้องขึ้นกับผู้ชาย ผู้หญิงควรมีสิทธิในการตัดสินใจซึ่งจะทำให้ผู้หญิงสามารถควบคุมจำนวนประชากรได้ทางหนึ่ง

ในส่วนของ เมลเลอร์ (วิเศษ สุจินพรหม. 2544:12; อ้างอิงจาก Mellor, Mary. 1997. Feminist and Ecology.pp.64-65) ได้เสนอแนวคิดสตรีนิยมจากมุมมองของประเทศทางใต้ (Ecofeminism: a South perspective) โดยสรุปว่าการนำเข้าการพัฒนาจากประเทศทางเหนือมาสู่ประเทศทางใต้นั้น เป็นการพัฒนาที่ไม่เหมาะสม (Maldevelopment) โดยทำการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่กับความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ เช่น การเกษตรเชิงเดี่ยว (Monocropping) ส่งผลต่อการสูญเสียความหลากหลายของพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ตลอดจนวัฒนธรรมและชีวิตของประชาชน ทิศนะหลักของการพัฒนาแบบนี้ก่อให้เกิดความรุนแรงต่อธรรมชาติและผู้หญิง การเกษตรอุตสาหกรรมที่เน้นด้านพันธุ์วิศวกรรม การผลิตเชิงพาณิชย์ได้ทำลายความหลากหลายในโลกธรรมชาติ รวมถึงคุณค่าและการยังชีพอันเป็นวิถีชีวิตของผู้หญิง ดังนั้นการพัฒนาในระบบชายเป็นใหญ่แบบตะวันตกที่ผู้ชายมีฐานะเหนือกว่าในกระบวนการผลิตได้ทำลายทรัพยากรที่เป็นรากฐานการยังชีพของผู้หญิงในประเทศทางใต้ ซึ่งข้อเสนอของนักนิเวศสตรีนั้นต้องการฟื้นฟูคุณค่า และประสบการณ์ของผู้หญิงในสังคมแบบชายเป็นใหญ่ นอกจากนั้นนำเสนอแนวทางการพัฒนาทางเลือก (Alternative development) ที่มีความเป็นธรรมต่อธรรมชาติและสตรี

ในส่วนของ *ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร* (2545: 296-311) ได้ทำการสรุป แนวคิดสตรีนิยมนิเวศ ออกเป็น 3 แนวใหญ่ คือ กระแสแรก ได้แก่ สตรีนิยมนิเวศแนวดั้งเดิม (Classic ecofeminism) หรือบางครั้งก็เรียกว่า สตรีนิยมนิเวศแนววัฒนธรรม (Cultural ecofeminism) หรือเรียกว่า แนว “ธรรมชาติ” (nature ecofeminism) แต่ไม่ว่าจะเรียกชื่อต่างกันอย่างไร ก็มีความหมายไปในทำนองเดียวกันว่าเป็นแนวคิดที่ยอมรับในวาทกรรมว่าด้วยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นแนวคิดที่เชื่อในสิ่งที่เรียกว่า “ธรรมชาติของผู้หญิง” เห็นว่าผู้หญิงมีความใกล้ชิดกับธรรมชาติ เหมือนธรรมชาติ เนื่องจากถูกกดขี่ ปิดกั้นจากผู้ชายด้วยกันทั้งคู่ อันเป็นผลมาจากสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ซึ่งแนวคิดนี้ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากว่ามีความลำเอียงเข้าข้างสตรีอย่างมาก เพราะมองว่าสตรีมีวัฒนธรรมเฉพาะของตัวเองที่ทำให้รู้จักและเข้าใจธรรมชาติมากกว่าผู้ชาย มีวัฒนธรรมคุณค่าแบบสตรีซึ่งต่างไปจากผู้ชาย ในขณะที่ผู้ชายมีวิถีคิดที่มีคุณค่าแบบก้าวร้าว แข่งขัน หลงตนเอง และคิดแบบจัดลำดับสูงต่ำนั้น ผู้หญิงกลับมีคุณค่าวิถีคิดแบบร่วมมือช่วยเหลือ เอาใจใส่ และมีความรัก ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น วิถีคิดและคุณค่าแบบผู้ชายนำไปสู่การครอบครอง การเก็บกดปิดกั้นผู้หญิงและธรรมชาติ ส่วนวิถีคิดแบบผู้หญิงจะนำไปสู่การอนุรักษ์ และการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ ฉะนั้น ถ้าหากต้องการการพัฒนาแบบยั่งยืนก็ต้องแทนที่ด้วยวิถีคิดและคุณค่าแบบของผู้หญิง เพราะผู้หญิง “โดยธรรมชาติ” จะไม่ทำลายล้างธรรมชาติ กระแสที่สอง ได้แก่ สตรีนิยมนิเวศแนวสังคม (Social ecofeminism) แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับมิติทางสังคมมากกว่าเรื่องของวัฒนธรรมหรือธรรมชาติ เนื่องจากเห็นว่าสิ่งที่เรียกว่า “ผู้หญิง” หรือ “ความเป็นหญิง” หรือแม้แต่ “ธรรมชาติของผู้หญิง” ต่างก็เป็นเพียงประดิษฐ์กรรมของสังคมประเภทหนึ่งเท่านั้น จึงลื่นไหลเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ไม่มีแก่นแท้ในความหมายของสิ่งที่แน่นอนตายตัว หยุดนิ่ง ก้าวข้ามยุคสมัย สตรีนิยมนิเวศแนวสังคมนี้นี้เป็นการโยงเพื่อชูธรรมชาติ ชูผู้หญิงให้พ้นจากการเก็บกดปิดกั้น การครอบงำของผู้ชาย ด้วยการชี้ชวนให้เห็นว่าการครอบงำธรรมชาติและ การครอบงำสตรีเป็นกระบวนการเดียวกัน การจัดประเภทแยกแยะต่างๆในสังคม เป็นไปเพื่อการเก็บกดปิดกั้นและการครอบงำเสมอ นอกจากนี้สตรีนิยมนิเวศแนวสังคมนั้นยังชี้ให้เห็นว่า การยอมรับในความแตกต่างระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง มิใช่เป็นการยอมรับในแบบเดิมที่ยกให้ผู้ชายเหนือกว่าผู้หญิง แต่ต้องการชี้ให้เห็นว่าความแตกต่างเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องหมายความว่าด้อยกว่าเพียงแต่มองว่าสตรีด้อยกว่าบุรุษนั้น เป็นการตีความของผู้ชายเท่านั้น เพื่อต้องการเข้ามามีอำนาจเหนือผู้หญิง กระแสที่สาม ได้แก่ สตรีนิยมนิเวศแนววิพากษ์ (a critical ecological) เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างการครอบงำมนุษย์ (ไม่ใช่เฉพาะสตรี) กับการครอบงำธรรมชาติอย่างเป็นระบบ ผ่านการวิพากษ์วิจารณ์วิถีคิดแบบการแยกคู่ตรงข้าม คือ การแยกระหว่างเหตุผลกับธรรมชาติ ซึ่งนักสตรีนิยมนิเวศยุคแรกมักจะมองเหตุผลว่า เป็นเอกลักษณ์ของเพศชาย แต่สตรีนิยมแนววิพากษ์เห็นว่าเหตุผลเป็นเอกลักษณ์เชิงวัฒนธรรมที่สลับซับซ้อน กล่าวคือ เป็นเอกลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นมานา

ความเป็นผู้กระทำมนุษย์ โดยเฉพาะเพศชาย ขณะเดียวกันก็ทำให้การเป็นผู้กระทำของธรรมชาติหมดไป การแยกคู่ตรงข้ามระหว่างเหตุผลกับธรรมชาติกระทำในหลายรูปแบบ เช่น ผู้ชาย(เหตุผล)/ ผู้หญิง(ธรรมชาติ), เหตุผล(เหตุผล)/ อารมณ์(ธรรมชาติ), มีผลต่อสาธารณะ(เหตุผล)/ส่วนตัว(ธรรมชาติ) ผนวกกับวิธีคิดแบบตะวันตกที่อะไรดี จะถูกจัดไว้ในที่เป็นเหตุผล ส่วนอะไรที่ไม่ดี จะถูกจัดไว้ในธรรมชาติ ทำให้เกิดการจัดไม่เท่ากันความแตกต่างที่สร้างขึ้นมีลำดับความสูงต่ำ(Hierarchy) ไม่เท่ากัน

นอกจากนี้ในการศึกษาของ *ประชา นุตานุวัตร* (2541: 176-177) ยังได้แสดงถึงความแตกต่างทางแนวคิดในสตรีนิยมนิเวศ พบว่า แนวคิดสตรีนิยมนิเวศแนววิวัฒธรรมเน้นความแตกต่างระหว่างหญิงกับชายในเชิงคุณสมบัติ ซึ่งแสดงออกมาเป็นคุณค่าในสังคม เอกลักษณะของความเป็นผู้หญิงที่เรียกว่าอิตถีลักษณะ ซึ่งได้แก่ ความอ่อนโยน อารมณ์ ความรู้สึก ธรรมชาติการดูแลเอาใจใส่ ซึ่งลักษณะอิตถีลักษณะนี้ถูกครอบงำปิดบังโดยสังคมที่ชายเป็นใหญ่สร้างขึ้น ดังนั้นการพิจารณาจึงควรพิจารณาคุณสมบัติหรือคุณค่าที่ตีงามของมนุษย์อย่างเป็นอิสระ โดยไม่ผูกติดกับความเป็นหญิงหรือชายเพื่อใช้เป็นคุณค่าใหม่ในสังคม

2. แนวคิดเกี่ยวกับสตรีกับสิ่งแวดล้อม

บราดอตตี (วิเศษ สุจินพรหม. 2544: 11; อ้างอิงจาก Braidotti, Rosi; & Ewa Charkiewicz. 1993. *Women the Environment and Sustainable Development*. pp.93) ได้เสนอแนวความคิดผู้หญิงกับสิ่งแวดล้อมในมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์ พบว่า การแบ่งงานตามเพศในระบบผู้ชายเป็นใหญ่ งานผู้หญิงจะเกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยได้รับประโยชน์และสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เช่น อาหาร ไม้ฟืน ซึ่งเป็นบทบาทด้านการผลิตซ้ำ (Reproduction) ไม่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ ส่วนในมิติทางวัฒนธรรมนั้นจะมองผู้หญิงเป็นผู้ใกล้ชิดกับธรรมชาติอย่างแท้จริง การแบ่งงานกันทำของผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงได้สะสมความรู้กับธรรมชาติและสืบทอดไปยังรุ่นต่อไป ดังนั้นความสัมพันธ์ผู้หญิงกับธรรมชาติจึงกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวและเกื้อกูลกัน

และเมื่อพิจารณาบทบาทของสตรีที่สัมพันธ์กับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม อาจจะกล่าวถึงบทบาทของสตรีในฐานะต่างๆได้ดังนี้ (นริศรา จักรพงษ์. 2539: 10-12)

1 ผู้ใช้ (Users) ในประเทศกำลังพัฒนา สตรีจะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยตรง เป็นผู้หาอาหาร เพื่อตอบสนองความต้องการของครอบครัวในชีวิตประจำวัน ผู้หญิงจะเป็นผู้เก็บผลผลิตจากต้นไม้และพืชอื่นๆที่ใช้เป็นอาหาร เชื้อเพลิง และใช้ประโยชน์อื่นๆอีก ในเรื่องของดินและที่ดินสตรีจะเป็นผู้จัดการด้านการผลิตและการบริโภคของตนเองและครอบครัว ฉะนั้นสตรีจึงต้องเรียนรู้การใช้ที่ดินและการบำรุงดินเพื่อความยั่งยืนของพื้นดิน นอกจากนี้ในประเทศกำลังพัฒนาสตรียังเป็นผู้จัดหาน้ำสำหรับครอบครัวโดยจะรู้จักแหล่งน้ำในท้องถิ่นและคุณภาพน้ำเป็นอย่างดี ทั้งยังมีบทบาทสำคัญใน

การตัดสินใจควบคุมปริมาณการใช้และการจัดสรรน้ำในครอบครัว รับผิดชอบในเรื่องจัดหาน้ำสะอาด จัดการน้ำที่ใช้แล้วนำกลับมาใช้ใหม่ และจากการที่ผู้หญิงเป็นผู้ใกล้ชิดกับธรรมชาติมาตลอดในฐานะผู้ใช้ ทำให้ผู้หญิงมีบทบาทในฐานะที่เป็นผู้ส่งสมความรู้ซึ่งได้ผ่านมาจากคนรุ่นแล้วรุ่นเล่า

2. ผู้บริโภค (Consumers) ผู้หญิงเป็นผู้บริโภคกลุ่มใหญ่ของผู้ผลิต ผู้หญิงจะซื้อสินค้าทั้งเพื่อตนเองและครอบครัว และเป็นผู้บริโภคที่มีความรอบคอบต่อการซื้อสินค้าและบริการต่างๆ เนื่องจากความสมบูรณ์และความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมต้องเกิดจากการยอมรับในเรื่องสิทธิผู้บริโภค และความรับผิดชอบต่อผู้บริโภคเข้าด้วยกัน ผู้บริโภคปัจจุบันได้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม โดยให้การอุดหนุนสินค้าที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ผู้หญิงก็เป็นกลุ่มที่แข็งขันในการนำประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การผลิตสินค้าและเครื่องสำอางที่มาจากธรรมชาติ ผู้หญิงในประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศก็ได้รวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมในกลุ่มผู้บริโภค เช่น ในลาตินอเมริกามีกิจกรรมเกี่ยวกับสตรีและผู้บริโภค เพื่อมุ่งสร้างความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับเรื่องราวของผู้บริโภค เนื่องจากผู้หญิงเป็นผู้บริโภคสินค้าและบริการหลายๆ อย่างที่ได้มาจากสิ่งแวดล้อม ในครอบครัวผู้หญิงใช้พลังงานและน้ำ หรือในฐานะผู้จัดการครัวเรือนผู้หญิงสามารถควบคุมการใช้เครื่องจักรกลหรือน้ำมากหรือน้อยก็ได้ หรือในฐานะผู้ซื้อผู้หญิงสามารถเลือกเครื่องใช้ที่ประหยัดน้ำและพลังงานได้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2545: 25-26; อ้างอิงจาก Rodda Annable. 1994. Woman and the Environment.pp.47-80)

3. ผู้ผลิต (Producers) สตรีมีบทบาทสำคัญในการผลิตอาหาร และเป็นผู้ที่หาอาหารพื้นฐาน สตรีมีส่วนร่วมในการจัดเตรียมดิน ปรับปรุงดิน การจัดการไร่นา การเก็บเกี่ยวผลผลิต การแปรรูปอาหาร ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยตรง

4. ผู้จัดการด้านประชากร (Managers) สตรีมีบทบาทในการจัดการด้านประชากรซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยตรง เนื่องจากเป็นผู้ควบคุมจำนวนประชากรและขนาดครอบครัว จะเห็นได้ว่าจำนวนประชากรที่มากขึ้นจะเป็นการสร้างแรงกดดันการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ นำมาสู่ความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม หากสตรีสามารถลดจำนวนประชากรลงได้จะทำให้สตรีสามารถมีบทบาทในฐานะผู้จัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากบทบาทเหล่านี้จะเห็นได้ว่าผู้หญิงมีบทบาทเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อม เปรียบเสมือนผู้จัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีศักยภาพสูงในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และเป็นเป้าหมายสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ เบญจวรรณ ทองศิริ (2539: 17) ยังได้กล่าวถึงในหัวข้อผู้หญิงกับสิ่งแวดล้อมไว้ด้วยว่าบทบาทของผู้หญิงที่ถูกมองข้ามมานานก็คือ บทบาทที่เรียกว่า Triple Role ซึ่งได้แก่

1. หน้าที่ในการผลิต (Production) หมายถึง การผลิตอาหารและสิ่งอื่นๆเพื่อการดำรงชีพของตนเองและครอบครัว ทั้งในรูปแบบที่เป็นผลผลิตเพื่อยังชีพหรือในรูปรายได้ระบบเศรษฐกิจที่ใช้เงิน

2. หน้าที่ในครัวเรือน (Reproduction) หน้าที่อันนี้ไม่เพียงแต่ให้กำเนิดบุตรเท่านั้น แต่รวมถึงการเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญมากในการถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรม อุดมการณ์ จริยธรรม แก่คนรุ่นต่อไป รวมทั้งต้องรับผิดชอบดูแลให้บริการ เรื่องสวัสดิภาพการกินการอยู่สุขอนามัยของสมาชิกในครัวเรือนด้วย

3. หน้าที่สนับสนุนกิจกรรมชุมชน (Community Service) กิจกรรมส่วนรวมของชุมชน ผู้หญิงจะมีส่วนร่วมด้วยอยู่เสมอ ซึ่งในปัจจุบันจะพบว่าส่วนมากผู้หญิงจะเป็นผู้ร่วมให้บริการมากกว่าที่จะได้รับบทบาทในการเป็นผู้นำ หรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

จากการศึกษาของ กองทุนสิ่งแวดล้อมองค์การสหประชาชาติ (ภัสสร ลิมานนท์. 2544: 117; อ้างอิงจาก UNFPA. 1995. International Conference on Population and Development. pp.12-16) พบว่า

1. โดยปกติสตรีมีความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดจากความเสื่อมโทรมของภาวะแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติดีกว่าชาย

2. สตรีมักมีบทบาทในการดำเนินการช่วยรัฐดูแลปกป้องมิให้สิ่งแวดล้อมเกิดภาวะเสื่อมโทรม และมักมีวิสัยทัศน์ดีกว่าชายที่จะรู้ว่าจะภาวะแวดล้อมจะเสื่อมสลายลงได้อย่างไร

3. สตรีมักจะเลือกใช้ชีวิตในระดับที่มีความเสี่ยงด้านภาวะสุขภาพน้อยกว่าชาย ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะขององค์การแรงงานระหว่างประเทศเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนและการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม (ภัสสร ลิมานนท์. 2544: 117; อ้างอิงจาก Oppong. 1996. Population and Woman. pp.346-372) ที่ว่าสตรีนับว่าเป็นตัวแทนที่มีศักยภาพในการพัฒนาหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งในกรณีนี้รวมถึงการมีบทบาทในการปกป้องดูแลและการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ จากการสำรวจกรณีการรณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นต่างๆ พบว่า กลุ่มผู้หญิงหลายกลุ่มเป็นตัวตั้งตัวตีริเริ่มให้มีการต่อสู้เพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน ซึ่งตั้งข้อสังเกตได้ว่า (เยาวนิจ กิตติธรรกุล. 2537: 98-100)

1. การต่อสู้ของผู้หญิงเริ่มต้นจากความรู้สึกเดือดเนื้อร้อนใจต่อปัญหาความอยู่รอดของสมาชิกในครัวเรือนและชุมชน ซึ่งข้อสรุปดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยกรณีการเคลื่อนไหวของผู้หญิงอินเดีย และประเทศโลกที่สามอื่นๆที่ว่า การต่อสู้เรื่องสิ่งแวดล้อมของผู้หญิงสัมพันธ์กับความอยู่รอดของครอบครัวมากกว่าการต่อสู้ของผู้ชาย (เยาวนิจ กิตติธรรกุล. 2537: 99; อ้างอิงจาก Agarwal, B. 1992. The Gender and Environment Debate: Less from India. Pp.119-158)

2. กลุ่มผู้หญิงมีทักษะพื้นฐานและประสบการณ์ในการจัดการองค์การมาก่อน จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของชุมชน กลุ่มผู้หญิงได้สั่งสมทักษะในการจัดการ และการติดต่อประสานงานกับกลุ่มต่างๆในสังคม

3. กลุ่มผู้หญิงมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม ข้อมูลเรื่องสิ่งแวดล้อมที่ผู้หญิงได้รับจากแหล่งต่างๆ โดยเฉพาะองค์กรพัฒนาเอกชนมีประโยชน์ในแง่กระตุ้นให้ผู้หญิงลงมือแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ได้ประสบอย่างฉับพลัน

จะเห็นได้ว่า บทบาทหน้าที่ของผู้หญิงที่สังคมกำหนดให้เป็นผู้ดูแลความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัว เป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่ยังมีข้อจำกัดเพียงเท่านั้น ยังมีปัจจัยสำคัญอื่นๆอีกได้แก่ การที่ผู้หญิงได้รับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาสาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการมีทักษะและประสบการณ์ในการจัดการและประสานงานเพื่อเรียกร้องประสานผลประโยชน์ ซึ่งหมายความว่าผู้หญิงจะต้องมีโอกาสเรียนรู้และสั่งสมทักษะความรู้ความเข้าใจดังกล่าว จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเชิงโครงสร้างของชุมชนและสังคม (Public Sphere) ซึ่งในสังคมไทยผู้หญิงส่วนใหญ่ยังด้อยโอกาสในทุกด้าน หากจะส่งเสริมบทบาทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้หญิงแล้ว คำถามที่จะต้องแสวงหามาตรการดำเนินการก็คือ จะทำอย่างไรให้ผู้หญิงมีบทบาทใน *Public Sphere* มากขึ้น (ซึ่งคำว่า *Public Sphere* นั้น ฮาเบอรัสมัสได้ให้ความหมายว่า “ปริณทลสาธารณะ” โดยสิ่งที่เป็นปริณทลสาธารณะนั้นจะเกิดขึ้นจากการที่เหล่าปัจเจกชนได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนขึ้นมา มีการร่วมสนทนากันอย่างมีเหตุผลหรือกิจกรรมเหล่านี้จะช่วยทำให้ปัจเจกชนสามารถเชื่อมต่อเข้ากับรัฐได้อย่างมีคุณภาพ (ฉันทส เพียรธรรม. 2542:112) นอกจากนี้ โอกาส ปัญญา (2542: 31) ยังได้กล่าวถึง ปริณทลสาธารณะว่าไม่ใช่พื้นที่การเมืองของรัฐ หรือ พื้นที่ทางเศรษฐกิจภาคทุน หากแต่เป็นพื้นที่ทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมของภาคประชาชนโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2540: 61-63) ที่ได้ให้ความหมายของคำว่า *Public Sphere* ว่าหมายถึง “อาณานิเวศสาธารณะ” ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ใช่รัฐ ไม่ใช่ระบบเศรษฐกิจ และไม่ใช่เรื่องส่วนตัว เป็นพลังที่อยู่นอกสถาบันการเมืองที่ดำรงอยู่ ควบคู่ไปกับการเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในประเด็นสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้นด้วย

คณะอนุกรรมการเฉพาะด้านจัดทำแผนหลักงานสตรี (2537: 8-18, 19, 20) ได้วิเคราะห์บทบาทปัจจุบันของสตรีที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ไว้ดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมในบ้านพักอาศัย จากข้อมูลบ้านร้อยละ 40 ที่ยังขาดคุณภาพทางด้านสุขลักษณะ อาจสะท้อนถึงปัญหาว่า ยังมิได้มีการจัดสิ่งแวดล้อมในบ้านให้เหมาะสมและเสริมสร้างสุขภาพให้แก่สมาชิกครอบครัวให้ดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความสะอาดทั้งภายในบริเวณรอบบ้าน การเก็บและกำจัดขยะอย่างถูกวิธี เพื่อป้องกันเชื้อโรค แมลงและสัตว์นำโรคอื่นๆ การจัดเก็บ

สิ่งของภายในบ้านให้เป็นระเบียบ สวยงาม ทำให้บ้านมีแสงสว่างเพียงพอและอากาศถ่ายเท การระมัดระวังเรื่องมลพิษทางคว้น กลิ่น และเสียง ไม่ให้เกิดขึ้น รวมทั้งปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่นและรักษาบริเวณรอบบ้านให้แห้ง สะอาด ปราศจากน้ำเสียและสิ่งปฏิกูล การดูแลปรับปรุงแก้ไขปัญหานี้เป็นหน้าที่ของสมาชิกทุกคนในครอบครัวและสตรีควรเป็นผู้นำในเรื่องนี้ โดยทำเป็นตัวอย่างและชักจูงให้สมาชิกทุกคนในบ้านร่วมมือกันปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องได้

2. สิ่งแวดล้อมนอกบ้าน อันได้แก่ มลภาวะต่างๆทั้งในเรื่องมลพิษทางน้ำ ทางอากาศ ขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล และสารพิษต่างๆ เหตุปัจจัยพื้นฐานของปัญหาเหล่านี้คือ การมีประชากรเพิ่มขึ้น การนำเทคโนโลยีเพื่อการเพิ่มผลผลิตมาใช้มากขึ้น และการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างการผลิตที่มีการเพิ่มโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น สตรีในฐานะครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งหมด ย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องกับ การสร้างปัญหาเหล่านี้โดยตรงด้วย แต่บทบาทของสตรีด้านการช่วยลดหรือป้องกันปัญหาเหล่านี้ยังมี น้อยมาก

ในเรื่องของมลพิษทางน้ำ ซึ่งรวมถึงการแสวงหา การเก็บและการใช้น้ำอย่างถูกต้องในเรื่องนี้ สตรีส่วนใหญ่ในชนบทยังมิได้ตระหนักถึงเรื่องความสะอาดของน้ำบริโภคและการประหยัด สตรีในเมืองและครอบครัวที่อาศัยอยู่ใกล้แม่น้ำ ก็ยังไม่ตระหนักถึงพิษภัยของการปล่อยน้ำเสียและขยะลงแม่น้ำลำคลอง ว่าเป็นสาเหตุของการเน่าเสียของน้ำที่สำคัญมากสาเหตุหนึ่ง ในเรื่องมลพิษทางอากาศ ขยะมูลฝอย และสารพิษต่างๆก็เช่นเดียวกัน สตรีมีส่วนเกี่ยวข้องในการทำให้เกิดปัญหาดังกล่าว แต่ยังมีได้ มีบทบาทชัดเจนในการป้องกันและช่วยลดปัญหา สาเหตุหนึ่งที่ทำให้สตรีไม่เข้มแข็ง และมีบทบาทน้อย ในเรื่องที่จะเรียกร้องหรือจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อม นอกจากการขาดความรู้และการตระหนักถึงผลกระทบของปัญหาแล้ว การขาดการรวมกลุ่มกันของกลุ่มสตรียังเป็นสาเหตุสำคัญ

3. สิ่งแวดล้อมด้านพลังงาน การแสวงหาพลังงานเพื่อใช้ในครัวเรือนเป็นหน้าที่หนึ่งของสตรี ตั้งแต่สมัยโบราณจนกระทั่งปัจจุบัน แหล่งพลังงานที่ใช้ในครัวเรือนชนบทส่วนใหญ่ยังเป็นฟืน และถ่าน ซึ่งในปัจจุบันแหล่งฟืนหาได้ยากลำบากมากขึ้น ฉะนั้นการหามาตรการหรือแนวทางเพื่อช่วยเหลือแบ่งเบาภาระนี้แก่สตรีเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งยังจะเป็นการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าในท้องที่ด้วย สำหรับครอบครัวในเมืองที่มีการใช้พลังงานสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำมันและพลังงานไฟฟ้า มากกว่าในชนบท สตรีสามารถมีส่วนร่วมช่วยประหยัดพลังงานเหล่านี้ได้ ถ้าสตรีมีความรู้เรื่อง เครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆในครัวเรือน จนสามารถเลือกหาและใช้อุปกรณ์เหล่านั้นได้อย่างถูกต้อง

3. นโยบายแห่งรัฐและแผนการพัฒนาสตรี

การนำแนวคิดวิเคราะห์บทบาทหญิงชายมาใช้ในการดำเนินงานพัฒนาสตรีในประเทศไทย นั้นเป็นผลมาจากการประชุมสตรีระดับโลก ครั้งที่ ๔ (Fourth World Conference on Women) ที่นครปักกิ่ง เมื่อปี พ.ศ. 2538 โดยปรากฏอยู่ในปฏิญญาปักกิ่งและแผนปฏิบัติการเพื่อความก้าวหน้าของสตรี (Beijing Declaration and Platform for Action) ที่ว่า "รัฐบาลและผู้เกี่ยวข้องทั้งหลายควรที่จะส่งเสริมการนำมุมมองบทบาทหญิงชายเข้าไปบรรจุไว้ในนโยบายและโครงการต่างๆ อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม เพื่อที่จะได้มีการวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อหญิงและชาย ก่อนการตัดสินใจใดๆ" (คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ. 2539:12-16) การดำเนินการดังกล่าวรู้จักกันดีว่า หมายถึง การนำมิติหญิงชายเข้าสู่กระแสหลัก (Gender Mainstreaming) ซึ่งเป็นความพยายามที่จะทำให้ประเด็นหญิงชายไม่ถูกมองข้ามในโครงการพัฒนาต่างๆ และชี้ให้เห็นถึงข้อแตกต่างของความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญในเรื่องต่างๆ ระหว่างหญิงและชาย รวมทั้งปรับความไม่เท่าเทียมกันในการใช้และควบคุมทรัพยากรต่างๆ ดังนั้น ความสำเร็จของการนำมิติหญิงชายเข้าสู่กระแสหลักจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติและจัดอุปสรรคต่างๆ ที่ขัดกันไม่ให้หญิงเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการพัฒนา (พัลลภ ต้นจริยภรณ์. 2543:7)

นโยบายแห่งรัฐและแผนการพัฒนาสตรี จำแนกได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. แผนพัฒนาสตรีที่ระบุในแต่ละช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จากความจำเป็นและความสำคัญของการพัฒนาสตรี ได้มีหน่วยงานทั้งทางราชการและรัฐบาลได้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาสตรี โดยจัดทำแนวทางการพัฒนาสตรีของไทย ซึ่งแนวทางและนโยบายการพัฒนาสตรีของรัฐบาล ประเทศไทยได้เริ่มจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) และ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2510-2514) ยังไม่ได้มีการระบุถึงปัญหาเกี่ยวกับสตรีในลักษณะต่างๆ แต่อย่างใด ปัญหาเกี่ยวกับสตรีและแนวทางการพัฒนาสตรีเริ่มมีการกล่าวถึงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515-2519) (อาภรณ์ เกียรติจรพพันธุ์. 2547: 16) แต่ก็เห็นได้ว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 และฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) แม้จะมีการระบุถึงกลุ่มเป้าหมายสตรี แต่ก็ไม่มีความชัดเจนนัก ทั้งนี้เป็นเพราะยังขาดข้อมูลและความตระหนักในปัญหาอย่างแท้จริง ต่อเมื่อมีการจัดทำแผนพัฒนาสตรีระยะยาว (พ.ศ. 2525-2544) แล้ว จึงมีข้อมูลที่ช่วยสร้างความเข้าใจและเข้าใจถึงปัญหาบทบาทสถานภาพสตรีดีขึ้นบ้าง ทำให้เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ได้ให้ความสำคัญเด่นชัด จนระบุเป็นกลุ่มเป้าหมายพิเศษในการพัฒนาสังคม (ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์. 2543: 13)

1.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515-2519) ได้เกิดภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอยทั่วโลก เนื่องจากวิกฤตน้ำมัน สถานการณ์นี้ส่งผลต่อความต่อเนื่องในการพัฒนาเศรษฐกิจระดับมหภาค ทำให้รัฐบาลต้องกำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศใหม่ โดยการปรับเปลี่ยนเป็นนโยบายที่มีความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ ดังนั้นจึงได้มีการเริ่มรับมิติสังคมมากำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาฉบับที่ 3 นี้ ซึ่งเป็นผลให้มีการบรรจุประเด็นสตรีเป็นครั้งแรกในแผนพัฒนาฉบับที่ 3 เนื่องจากผู้หญิงเป็นกลุ่มเป้าหมายของนโยบายการวางแผนครอบครัว (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2545: 137) อีกทั้งยังได้กล่าวถึงปัญหาสตรีที่สำคัญว่า สตรีชนบทและแรงงานสตรียังมิระดับการศึกษา รายได้ และความมั่นคงในการทำงานที่ต่ำกว่าชาย สตรีที่มีบุตรมากยังขาดสวัสดิการและบริการวางแผนครอบครัว นอกจากนี้สตรีซึ่งมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมแต่ยังขาดการสนับสนุน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2515: 374) ส่งผลให้เกิดแนวทางการพัฒนาสตรีที่สำคัญซึ่งแผนพัฒนาฉบับที่ 3 กำหนดขึ้นคือ การให้สังคมสงเคราะห์รูปแบบต่างๆ แก่สตรีและการส่งเสริมให้องค์กรเอกชนมีบทบาทยิ่งขึ้น การกวดขันในการใช้แรงงานสตรี การให้บริการอนามัยแก่มารดาและทารก การวางแผนครอบครัว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2515: 377,422)

1.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) เป็นช่วงที่มีกระแสของ ทศวรรษสตรีสากล ที่ประกาศโดยองค์การสหประชาชาติ (พ.ศ.2518-2527) นับเป็นกระแสในระดับสากลที่สร้างขึ้นเพื่อผลักดันนโยบายในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีในกระบวนการพัฒนา การผลักดันขององค์การสหประชาชาติมีผลทำให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสตรี ซึ่งบทบาทของผู้หญิงในกระบวนการพัฒนาได้รับการบรรจุไว้ในนโยบายพัฒนาสังคม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2545: 139) โดยได้มีการบรรจุเรื่องของสตรีไว้ในบทที่ว่าด้วยการพัฒนาสังคมในหัวข้อ “บทบาทของสตรีในการพัฒนาประเทศ” ระบุว่าสตรีมีจำนวนกึ่งหนึ่งของประเทศ แต่สถานะของสตรียังด้อยกว่าชายทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เด็กชายได้รับโอกาสในการศึกษามากกว่าเด็กหญิง โดยเฉพาะในครอบครัวยากจนและในการประกอบอาชีพก็มีโอกาสที่จะก้าวหน้าในการทำงานในระดับสูงน้อยกว่าชายและมีรายได้ต่ำกว่าชาย จึงเป็นการสมควรที่ต้องเร่งสนับสนุนให้สตรีมีความรู้ความสามารถ และได้รับความเป็นธรรมในสังคมมากขึ้น เพื่อจะได้เป็นพลังในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้เต็มขีดความสามารถ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2520: 321-322)

นอกจากนี้แนวทางการพัฒนาสตรีในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ยังแบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ ด้านการศึกษา กำหนดให้มีการเร่งรัดให้การศึกษาขั้นพื้นฐานอันจำเป็นแก่สตรีชนบท และให้การศึกษาอบรมแก่สตรีในรูปแบบการศึกษานอกโรงเรียน ด้านเศรษฐกิจและการประกอบ

อาชีพ จะให้โอกาสก้าวหน้าอันเท่าเทียมกัน ในการทำงานฝ่ายรัฐ และขยายงานและอัตรากำลังของฝ่ายแรงงานหญิง พร้อมทั้งสอดส่องให้สตรีที่เป็นลูกจ้างได้รับค่าจ้างและสวัสดิการที่เท่าเทียมกันกับการใช้แรงงานชายในประเภทเดียวกัน ส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานราชการและเอกชนร่วมกันฝึกอบรมอาชีพให้แก่สตรี ทั้งนี้เพื่อยกระดับฝีมือสตรีให้มีมาตรฐานยิ่งขึ้น และให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดท้องถิ่นด้วย ด้านกฎหมาย ก็ให้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายต่างๆ ที่ขัดต่อหลักความเป็นธรรมและสิทธิ เสมอภาคของสตรี พร้อมทั้งเน้นเรื่องการคุ้มครองแรงงานสตรีในอาชีพต่างๆ เรงปราบปรามและเพิ่มโทษผู้ล่อลวงหญิง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2520: 322-323)

1.3 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) ได้ให้ความสำคัญต่อสตรีในฐานะเป็นกลุ่มเป้าหมายพิเศษมีความสำคัญต่อโครงสร้างประชากร และการพัฒนาประเทศ เป็นพลังที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อย่างไรก็ตามสตรีก็ยังไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม เป้าหมายจึงเน้นไปที่การอบรมอาชีพให้กับสตรี เพื่อยกระดับรายได้ของสตรีให้สูงขึ้น นอกจากนั้น รัฐส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในแนวทางที่รัฐวางไว้ในแผนนี้มีการตั้งคณะกรรมการสตรีแห่งชาติ เพื่อส่งเสริมประสานงานการดำเนินการเกี่ยวกับสตรี (วิเศษ สุจินพรหม. 2544: 104)

แผนพัฒนาฉบับนี้นับเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกที่ทำให้ความสำคัญกับเรื่องของสตรีโดยกำหนดให้สตรีเป็นกลุ่มเป้าหมายพิเศษกลุ่มหนึ่งในการพัฒนาสังคม และยังได้กล่าวถึงปัญหาสตรี 4 ประการ คือ ด้านการใช้แรงงาน สตรีในภาคเกษตรกรรมยังมีการศึกษาน้อย ต้องรับภาระทั้งนอกบ้านและในบ้าน แต่มักจะไม่ได้ผลตอบแทนในลักษณะตัวเงิน สตรีในภาคอุตสาหกรรมยังมีรายได้ ความก้าวหน้าและสวัสดิการไม่เท่าเทียมชาย ด้านการศึกษา สตรีรู้หนังสือน้อยกว่าชาย ด้านสาธารณสุข มีปัญหาความเจ็บป่วย การตั้งครรภ์ไม่สมบุรณ์ มีบุตรมาก และยังต้องรับภาระด้านการวางแผนครอบครัว ด้านสังคมและการเมือง สตรียังไม่มีส่วนร่วมเท่าที่ควร ปัญหาทั้งหมดนี้ทำให้สตรียังมีบทบาทในสังคมไม่เต็มที่เนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ อาทิ เช่น ปัญหาค่านิยมในทางสังคม เจตคติของสังคมและบางครั้งสตรีเองก็มีส่วนในการละเลยโอกาสในการศึกษาและฝึกอาชีพทำให้สตรีมีโอกาเลือกงานหรือประกอบอาชีพในลักษณะจำกัด การให้บริการด้านสุขอนามัยยังไม่ทั่วถึงและเพียงพอ การขาดองค์การดำเนินงานด้านสตรี นอกจากนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ยังได้กำหนดแนวนโยบายเกี่ยวกับสตรีไว้ 7 ประการ คือ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2525: 307-312)

1. รัฐจะเร่งรัดปรับปรุงคุณภาพและทักษะในการทำงาน รวมทั้งการขยายโอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพของสตรี เพื่อให้สตรีได้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้น เพื่อให้สตรีได้มีโอกาสในการศึกษาเพิ่มมากขึ้น
2. รัฐจะเร่งรัดในการขยายการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึงและเสมอภาค และจะขยายการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยเน้นทั้งขั้นพื้นฐานและวิชาชีพที่เหมาะสมต่อสภาพสังคมและท้องถิ่น
3. รัฐจะเร่งรัดการให้ความรู้ด้านโภชนาการและสุขศึกษาแก่สตรีอย่างทั่วถึง
4. รัฐจะขยายการบริการด้านสุขภาพอนามัยที่ให้แก่สตรีอย่างพอเพียงและทั่วถึง
5. รัฐจะส่งเสริมและสนับสนุนให้สตรีมีบทบาทที่ถูกต้องในการเผยแพร่ กิจกรรมในด้านศิลปวัฒนธรรมและศาสนา
6. รัฐจะแนะนำ ส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรเอกชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวข้างต้น
7. รัฐจะจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาสตรีแห่งชาติให้เป็นองค์กรทำหน้าที่ประสานงาน ส่งเสริม สนับสนุน ติดตามประเมินผลและดำเนินการเกี่ยวกับสตรีในระดับตั้งแต่ท้องถิ่นขึ้นไป และให้มีหน่วยงานระดับชาติ ประสานงานระหว่างหน่วยงานทั้งของรัฐบาลและเอกชน

1.4 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) มีลักษณะ เป็นกรอบกว้างๆให้เป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานพัฒนาประเทศ มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมโดยตรง คือ แผนพัฒนาคน สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ การพัฒนาคุณภาพคนและแรงงาน การสร้างความสงบสุขในสังคม และการปรับปรุงกลไกการพัฒนาสังคม โดยได้ระบุว่าการพัฒนาคุณภาพของคนจะต้องสอดคล้องกับปัญหาของคนในกลุ่มอายุต่างๆทุกกลุ่ม มิได้กล่าวถึงปัญหาประชากรกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดเป็นพิเศษ รวมถึงสตรีด้วย และมีได้มีแนวทางพัฒนาเฉพาะกลุ่มดังเช่นแผนพัฒนาต่างๆที่ผ่านมา ซึ่งสิ่งที่ยังคงเน้นเป็นพิเศษเกี่ยวกับสตรีได้แก่ในด้านการพัฒนาคนและแรงงานให้มีการแก้ไขปัญหการใช้แรงงานเด็กและสตรี และสนับสนุนบทบาทของสตรีให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2530: 81-82, 97, 103-105) และเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่6 มิได้เน้นกำหนดแนวทางพัฒนาสตรีไว้ คณะกรรมการพัฒนาสตรีแห่งชาติจึงได้จัดให้มีแผนพัฒนาสตรี โดยได้กำหนดนโยบายและกลวิธีในการพัฒนาสตรีสำคัญไว้ดังนี้

1. พัฒนาคุณภาพชีวิตสตรี เน้นในชุมชนแออัด ในเมืองและพื้นที่ล้าหลังในชนบท
2. แก้ไขกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาสตรี

3. ส่งเสริมความเสมอภาค และความมั่นคงในสังคม โดยเสริมสร้างความมั่นคงในครอบครัว และพัฒนาสวัสดิการสตรีผู้สูงอายุ

4. สนับสนุนให้สตรีมีบทบาททางสังคม การเมือง การปกครอง และสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรสตรีระดับต่างๆ

5. เสริมสร้างความร่วมมือ ระหว่างรัฐและเอกชนในการพัฒนาสตรี

6. ปรับปรุงกลไกการพัฒนาสตรีภาครัฐให้มีเอกภาพในการบริหาร และเกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

จะสังเกตเห็นได้ว่าแผนพัฒนาฉบับนี้ในส่วนที่เป็นแผนพัฒนาสตรี มีการกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของสตรี สร้างความเป็นธรรมและความเสมอภาคในด้านสิทธิและหน้าที่ของสตรี มีการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาสตรีที่ชัดเจน และมุ่งเน้นการปรับสภาพของสตรีเป็นประเด็นหลัก ในขณะที่แผนพัฒนาฉบับที่ 5 มุ่งเน้นการพัฒนาอาชีพเป็นหลัก (สุมนา อินทร์ คำน้อย; และคนอื่นๆ. 2543: 9)

1.5 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ได้กล่าวถึงสตรีไว้ในส่วนที่เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ในข้อที่ 7 ว่า “สนับสนุนบทบาทของสตรีในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยการให้โอกาสสตรีได้พัฒนาตามศักยภาพและมีคุณภาพชีวิตที่ดี จัดการเลือกปฏิบัติทางเพศโดยการปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบให้เหมาะสมและมีผลบังคับใช้อย่างจริงจัง รวมทั้งพัฒนาค่านิยมของสังคมให้ยอมรับคุณค่าของสตรี และการมีส่วนร่วมที่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงชาย จัดให้มีสวัสดิการที่เอื้ออำนวยและช่วยเหลือแก่สตรีด้วยโอกาส ตลอดจนส่งเสริมให้สตรีมีจิตสำนึก มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2535: 21)

จะสังเกตเห็นได้ว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 และ ฉบับที่ 7 นั้น ไม่ได้มีการแยกสตรีเป็นกลุ่มเป้าหมายพิเศษ ซึ่งเป็นเพราะว่า จะพิจารณาเฉพาะประเด็นพิเศษสำหรับสตรีที่มีแตกต่างไปจากชายเท่านั้น และเนื้อหาที่ค่อนข้างที่จะเป็นไปในด้านสวัสดิภาพและสวัสดิการเป็นส่วนใหญ่ แต่อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น ก็ได้มีการจัดทำแผนพัฒนาสตรีในรายละเอียดลักษณะเป็นแผนประกอบในทุกช่วงแผนพัฒนา (ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์. 2543: 13)

1.6 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ในช่วงของการจัดทำแผนพัฒนา ฉบับที่ 8 องค์การสหประชาชาติได้จัดประชุมระดับโลกรื่องสตรี ครั้งที่ 4 ณ กรุงปักกิ่ง ซึ่งผลจากการประชุมได้มีการประกาศปฏิญญาปักกิ่งและแผนปฏิบัติการเพื่อความก้าวหน้าของสตรี เพื่อให้สมาชิกนำไปพิจารณารวมกับแผนพัฒนาสตรีของแต่ละประเทศด้วย โดยที่

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เน้นคนเป็นศูนย์กลางหรือเป็นจุดหมายหลักการพัฒนา เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิไปจนตลอดชีวิต มุ่งการพัฒนาคนอย่างเต็มที่ตามศักยภาพทั้งทางร่างกาย จิตใจและสติปัญญา เพื่อให้คนเป็นทั้งคนดี คนเก่ง มีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ และให้ทุกคนมีสิทธิและมีโอกาสได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถ รวมทั้งมีส่วนร่วมเข้าร่วมการพัฒนาประเทศทุกขั้นตอน สตรีซึ่งเป็นประชากรครึ่งหนึ่งของประเทศจึงต้องได้รับการพัฒนาด้วย (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ. 2540: ความเป็นมา)

ดังนั้นแผนพัฒนาสตรีในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) จึงได้ถูกจัดทำขึ้นโดยได้ปรับปรุงแนวคิดและทิศทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาคนและสังคม ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 นโยบายและแผนงานหลักสตรีระยะยาว (พ.ศ. 2535-2554) และแผนปฏิบัติการเพื่อความก้าวหน้าของสตรีในปริญญญา ซึ่งได้เน้นบทบาทการดำเนินการพัฒนาสตรีในลักษณะพหุภาคี กล่าวคือ เน้นบทบาทของทุกฝ่ายตามภารกิจหน้าที่ขององค์กรนั้นๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน ธุรกิจเอกชน องค์กรเอกชน สาธารณประโยชน์ สถาบันทางสังคม ครอบครัว และชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ ตั้งแต่การร่วมคิด การวางแผน การร่วมดำเนินการ และการร่วมติดตามประเมินผล ซึ่งมีเป้าหมายในการพัฒนาสตรีดังนี้คือ(สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ. 2540: 24-25)

1. สตรีมีสุขภาพดีทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ มีโอกาสพัฒนาสติปัญญา ทักษะในการประกอบอาชีพ สามารถพึ่งพาตนเองและมีงานทำที่เหมาะสม

2. สตรีมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของสังคม และการตัดสินใจในการพัฒนาทุกด้านของประเทศ รวมทั้งการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร สิ่งแวดล้อม ศาสนา วัฒนธรรม สื่อมวลชน และครอบครัว

3. จัดการเลือกปฏิบัติต่อตัวสตรี และให้เป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยการเลือกปฏิบัติต่อสตรี

4. ปรับปรุงกฎหมายและวิธีการปฏิบัติให้เพิ่มความคุ้มครองแก่สตรีที่ถูกเอารัดเอาเปรียบทางเพศ การทุบตีเด็กและภรรยา ทั้งในครอบครัวและสถานที่ทำงาน

นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยสนับสนุนให้กลุ่มสตรีมีบทบาทในการควบคุมดูแลและแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนมากขึ้นอีกด้วย (วิเศษ สุจินพรหม. 2544: 106)

1.7 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549)

แผนพัฒนาสตรี ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) มีแนวคิดและทิศทางการดำเนินงานต่อเนื่องจากแผนพัฒนาสตรี ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)ที่เน้นการพัฒนาคนและ

สังคม รวมทั้งยึดทิศทางและแนวทางตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ที่มุ่งพัฒนาคุณภาพคนให้ทันการเปลี่ยนแปลงและการคุ้มครองทางสังคมที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงความร่วมมือของทุกฝ่ายในสังคม ตลอดจนหลักการของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 หมวดที่ 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ในมาตรา 30 บัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่ากัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด ภาษา เพศ อายุ.....จะกระทำมิได้”

นอกจากนี้ ได้ให้ความสำคัญกับทิศทางและการดำเนินงานตามนโยบายและแผนงานหลักสตรีระยะยาว (พ.ศ. 2535-2554) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ปฏิญญาและแผนปฏิบัติการปักกิ่งเพื่อความก้าวหน้าของสตรี ปฏิญญาการเมืองและแผนปฏิบัติการ และข้อเสนอแนะในการริเริ่มแนวทางใหม่เพื่อดำเนินการตามปฏิญญาและแผนปฏิบัติการปักกิ่งดังนี้

1. การเสริมสร้างศักยภาพของสตรีให้เข้มแข็งทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา และมีความสามารถในการปรับตัวให้พร้อมรับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีในกระบวนการตัดสินใจ

3. การดูแลสุขภาพแวดล้อมในสังคมรวมทั้งกฎหมายและเจตคติให้เอื้อต่อการพัฒนาสตรี

4. การปฏิรูประบบการบริหารและการจัดการในด้านการพัฒนาสตรี

และเพื่อให้การพัฒนาสตรีได้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ จึงได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ไว้ 5 ด้าน ดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพสตรี ทั้งด้านอาชีพ การศึกษา และสุขภาพกายใจ โดยเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้ชายในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ลดอัตราการไม่รู้หนังสือของสตรีอายุ 40 ปีขึ้นไป ลดอัตราการเจ็บป่วยและชีวิตจากโรคที่เป็นสาเหตุสำคัญ 10 อันดับแรก

2. การให้สตรีมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในทุกระดับ เน้นให้สตรีเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการบริหารทุกระดับ ให้สตรีมีบทบาทในการเสนอ/แจกแจงปัญหา และความต้องการของชุมชน จากมุมมองของสตรีในการกำหนดนโยบาย การบริหาร และการออกกฎระเบียบ

3. การส่งเสริมความเสมอภาคและคุ้มครองทางสังคม เน้นให้สตรีได้รับการบริการคุ้มครองเกี่ยวกับสุขภาพ การศึกษา การทำงาน รายได้ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

4. การพัฒนาสื่อเพื่อการดำเนินงานด้านสตรี เพื่อให้สื่อทุกประเภทนำเสนอภาพลักษณ์ของสตรีโดยปราศจากอคติทางเพศ

5. พัฒนางองค์กรและการบริหารจัดการที่มีการดำเนินงานด้านสตรี เน้นให้องค์กรพัฒนาสตรีทั้งภาครัฐและเอกชนในทุกระดับประสานการดำเนินงานเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ให้มีระบบข้อมูลสารสนเทศที่ทันสมัย สามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบาย โครงการ ติดตามตรวจสอบ และเผยแพร่พัฒนาสตรีไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. นโยบายและแผนงานหลักสตรีระยะยาว (พ.ศ.2535-2554)

ประเทศไทยได้มีแผนพัฒนาสตรีระยะยาวมาแล้วหนึ่งฉบับ (พ.ศ. 2525-2544) และได้มีการนำแผนฉบับนี้มาใช้เป็นฐานในการจัดทำแผนพัฒนาสตรีช่วง 5 ปี เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) และฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)ตามลำดับ ต่อมาเมื่อได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) ขึ้นในสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2532) คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติได้เห็นว่าน่าจะมีการทบทวนแผนพัฒนาสตรีระยะยาวฉบับแรก (พ.ศ. 2525-2544) เพื่อให้มีเนื้อหาสาระและทิศทางที่สัมพันธ์กับสังคมซึ่งกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงแต่งตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่ง เพื่อจัดทำแผนพัฒนาสตรีระยะยาว (พ.ศ.2535-2554) เพื่อให้นำไปใช้เป็นฐานในการจัดทำแผนพัฒนาสตรีช่วง 5 ปี สำหรับแผนระยะอื่นๆไป

นโยบายและแผนงานหลักสตรีระยะยาว (พ.ศ.2535-2554) เป็นแผนที่เน้นการมองไปในอนาคตและเน้นการพัฒนาศักยภาพของสตรีเป็นหลัก ซึ่งมีรายละเอียดพอสรุปได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ. 2537: 1-4)

1. ลักษณะของแผน

1.1 แผนนี้จะประกอบไปด้วยบทสรุปพร้อมเอกสารศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาพร้อมข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและมาตรการหลักเพื่อสามารถให้บรรลุเป้าหมาย เอกสารศึกษาเหล่านี้มีทั้งสิ้น 14 ฉบับ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมกับการพัฒนาสตรี สตรีกับครอบครัว สตรีกับสุขภาพอนามัย สตรีกับการศึกษา สตรีกับอาชีพ สตรีกับการมีส่วนร่วมในสังคม สตรีกับสิ่งแวดล้อม สตรีกับสื่อมวลชน สตรีกับศาสนา สตรีกับธุรกิจบริการทางเพศ สตรีกับกฎหมาย บทบาทของรัฐและเอกชนในการพัฒนาสตรี ทรัพยากรในการพัฒนาสตรี และตัวบ่งชี้สถานภาพสตรีและหัวข้อการวิจัย

1.2 แผนนี้มีลักษณะเป็นแผนชั้นนำ ซึ่งจะมีบทสรุปประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นลักษณะสตรีที่พึงประสงค์ วัตถุประสงค์ และนโยบายหลักในการพัฒนาสตรี ตอนที่2 เป็นการสรุปในข้อ 1เป็นมหภาค และตอนที่ 3 เป็นแผนงานหลัก 7 แผนงานและแผนงานย่อย 22 แผนงาน

1.3 แผนฉบับนี้จะไม่ครอบคลุมเนื้อหาสาระด้านปรัชญาและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสตรี รวมทั้งประวัติความเป็นมาของการพัฒนาสตรีในประเทศไทย และการประเมินการพัฒนาสตรีที่แล้วมา

1.4 การดำเนินการให้ได้ผล จำต้องนำแผนนี้ไปแปรเป็นแผนช่วงระยะ 5 ปี และนำแผนช่วง 5 ปีนี้ไปทอนเป็นแผนปฏิบัติการ ซึ่งรวมโครงการและกิจกรรมต่างๆ ยิ่งไปกว่านั้นก็คือ แผนปฏิบัติการนั้นจะต้องเป็นแผนประสานงานด้วย กล่าวคือ มีหน่วยงานรับผิดชอบและบ่งชี้ด้วยว่า รับผิดชอบในส่วนใดเพื่อให้สามารถติดตามงานและประเมินผลงานได้

2. เหตุผลที่ต้องมีการพัฒนาสตรี

2.1 สตรีมีจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งประเทศ และโดยทั่วไปตามสถิติแล้วจะมีอายุขัยเฉลี่ยสูงกว่าบุรุษ ซึ่งจะทำให้จำนวนสตรีที่สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้นด้วย ทรัพยากรมนุษย์ที่มีจำนวนมากขึ้นนี้ น่าจะต้องได้รับการพิจารณาให้เป็นทั้งเป้าหมายในการได้รับการพัฒนา และเป็นผู้ที่สามารถพัฒนาสังคมและประเทศได้

2.2 ประเทศไทยไม่สามารถจะพัฒนาให้เป็นไปตามเป้าหมายได้ ถ้าขาดความร่วมมือจากสตรี ในฐานะที่เป็นภรรยา มารดา และในฐานะประชาชน การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการส่งเสริมให้สตรีมีโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาครอบครัว สังคม และประเทศโดยส่วนรวม

2.3 ปัจจุบันการพัฒนาสตรีต้องเผชิญปัญหาดังต่อไปนี้

2.3.1 ความไม่เสมอภาคทางโอกาสของสตรี หมายถึงโอกาสที่จะได้รับการบริการทางเศรษฐกิจและสังคมต่างๆ รวมทั้งการไม่ได้รับส่วนแบ่งหรือผลประโยชน์จากการพัฒนาและทรัพยากรในรูปแบบต่างๆ

2.3.2 สตรีขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการเป็นผู้นำ โดยเฉพาะกระบวนการการพัฒนาและการเมือง ทำให้ไม่สามารถดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมหลายด้านที่เกี่ยวกับสตรี

2.3.3 การมีการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทั้งทางนิตินัยและพฤตินัย

2.3.4 การขาดการคุ้มครองสถานภาพในฐานะที่เป็นบุคคลและในฐานะที่เป็นสตรี

2.3.5 ค่านิยมและเจตคติต่อสตรีในเชิงลบยังมีทั่วไป ดังสะท้อนในรูปการกีดกัน การเลือกปฏิบัติ การมีอคติทางเพศและการเหยียดเพศ

2.3.6 เศรษฐกิจสังคมของประเทศกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และถ้าการพัฒนาดำเนินการไปอย่างไม่ระมัดระวัง กลุ่มสตรีจะถูกกลืนและถูกทอดทิ้งไว้เบื้องหลัง ทำให้ทรัพยากรมนุษย์กลุ่มนี้ไม่สามารถมีส่วนช่วยพัฒนาประเทศไปอย่างน่าเสียดาย

2.4 สตรีและเด็กมักเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบและความยากลำบากก่อน เมื่อสังคมหรือครอบครัวอยู่ในสภาวะวิกฤต จึงควรได้รับความสนใจด้านป้องกันและแก้ไข

2.5 กระบวนการพัฒนาสตรีเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการในระดับสากลโดยสหประชาชาติ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2518 กระบวนการนี้ได้แพร่ขยายไปทุกมุมโลก และได้รับการยอมรับจากรัฐบาลเกือบทุกประเทศ ประเทศไทยได้ลงนามในอนุสัญญาการจัดเลือกปฏิบัติต่อสตรีนี้ด้วย

3. ลักษณะสตรีที่พึงประสงค์ ได้แบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ

3.1 คุณลักษณะส่วนตัว ได้แก่ การมีสุขภาพ ร่างกายและจิตใจสมบูรณ์ มีความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพสามารถพึ่งพาตนเอง การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาความเป็นอยู่ของตนเองและครอบครัว และ การมีบทบาทในสังคมส่วนรวม

3.2 ชีวิตและครอบครัว ได้แก่ มีเสรีภาพที่จะรักและเลือกคู่ครอง สิทธิในการตัดสินใจรับภาระร่วมบุตร ความรับผิดชอบร่วมกันของชายและหญิงในภารกิจของครอบครัว และในการสร้างครอบครัว

3.3 การมีส่วนร่วมในสังคม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการกำหนดค่านิยมและบทบาทของสตรี การมีส่วนร่วมคิดและตัดสินใจในปัญหาและกิจกรรมของชุมชน การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาวิกฤตของสังคมและกระบวนการพัฒนาต่างๆ

4. วัตถุประสงค์ของการพัฒนาสตรี

4.1 เพื่อพัฒนาศักยภาพของสตรีทั้งทางด้านกาย สติปัญญา ความถนัด สังคม และจิตใจ โดยเพิ่มโอกาสในการรับบริการเศรษฐกิจและสังคมต่างๆ อันจะนำไปสู่ลักษณะสตรีที่พึงประสงค์ การยกระดับคุณภาพชีวิต การมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาสังคม และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติ

4.2 เพื่อให้เกิดความเสมอภาค โดยจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ ทั้งทางนิตินัย และพฤตินัย เฉพาะอย่างยิ่งสำหรับกลุ่มประกอบอาชีพ และกลุ่มด้อยโอกาส

4.3 เพื่อให้สตรีได้รับการคุ้มครองทุกด้าน ในฐานะที่มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ รวมทั้งในสภาพการทำงาน และสภาพการเป็นมารดา

4.4 เพื่อส่งเสริมให้สตรีมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งการพัฒนาสันติสุขในครอบครัว ชุมชน ประเทศ และประชาคมนานาชาติ

5. นโยบายหลักด้านพัฒนาสตรี

5.1 ส่งเสริมให้สตรีได้พัฒนาศักยภาพด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ ความถนัด สังคม และจริยธรรม ทั้งโดยหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน เพื่อใช้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่ามีคุณภาพ

5.2 ส่งเสริมให้สตรีได้พัฒนาจนถึงลักษณะที่พึงประสงค์และมีคุณภาพที่ดี

5.3 ส่งเสริมให้สตรีมีส่วนร่วมรับผิดชอบเคียงบ่าเคียงไหล่กับบุรุษในการกำหนดทิศทางของสังคม มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกด้านของประเทศ อันรวมถึงพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร สิ่งแวดล้อม ศาสนา วัฒนธรรม สื่อมวลชน และครอบครัว

5.4 จัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบและในทุกกิจกรรม และให้มีความเสมอภาคระหว่างเพศ ทั้งทางนิตินัยและพฤตินัย

5.5 ให้ความสำคัญคุ้มครองแก่สตรีในวัยและสภาพต่างๆ และจัดการเอาเปรียบ และการทำร้ายทารุณสตรีทั้งทางกาย และทางจิตใจ

5.6 พัฒนาสังคมให้มีความนิยมและเจตคติในการยอมรับกำลังความคิด กำลังแรงงาน การมีส่วนร่วมของสตรีและคุณค่าของสตรี

4. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมถือว่าเป็นหัวใจที่สำคัญของการพัฒนาในทุกระดับตั้งแต่ชุมชนไปจนถึงระดับประเทศ การให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ และในทุกขั้นตอนตั้งแต่การวิเคราะห์ การวางแผน การทำกิจกรรม และการประเมินผลจะเป็นการช่วยให้เกิดการพัฒนามีความเหมาะสมมากขึ้น

ดังที่ องค์การสหประชาชาติ (United Nations. 1978: 4) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมที่เป็นกระบวนการพัฒนาไว้ว่าคือ “การเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้น และมีพลังของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ เพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคม จัดทรัพยากรเพื่อบรรลุเป้าหมายนั้น และเป็นการปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่างๆโดยสมัครใจ” แต่การเข้าไปมีส่วนร่วมในทางสังคมด้วยความสมัครใจ ควรเป็นไปในลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อกลุ่มคน และระหว่างกลุ่มต่อกลุ่ม ซึ่งถือว่าเป็นส่วนประกอบของกิจกรรมของกลุ่มนั้นๆซึ่งอาจจะเป็นการ หรือไม่เป็นทางการก็ได้

ในส่วนของ วิลเลียม เออร์วิน (William Erwin. 1976:138) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของประชาชน ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ และความชำนาญร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ส่วน ไวท์ (White. 1982: 18) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าประกอบด้วย 3 มิติ คือ มิติที่1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าอะไรควรทำและทำอย่างไร มิติที่2 มีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาการ ลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ และมิติที่3 มีส่วนร่วมในการปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน

ในส่วนของ ลิก (Lisk. 1985: 15-16) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นการเข้าร่วมอย่างแท้จริงของประชาชนในการดำเนินการตัดสินใจในทุกระดับ และทุกรูปแบบของกิจกรรมต่างๆ และโดยเฉพาะในบริบทของกระบวนการวางแผนที่มีการกำหนดรูปแบบ แนวคิดการมีส่วนร่วมสัมพันธ์กับการเข้าร่วมของมวลชนอย่างกว้างขวางในการเลือก การบริหาร และการประเมินผลของแผนงาน และโครงการต่างๆ ที่จะนำมาซึ่งการยกระดับความเป็นอยู่ให้สูงขึ้น

ส่วน ปาริชาติ วลัยเสถียร; และคณะ (2546: 198) กล่าวว่าเป็นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการโดยโครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

ซึ่งสอดคล้องกับ พัชรี สิริรส (2546: 2-2) ที่ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่างๆเกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้-เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

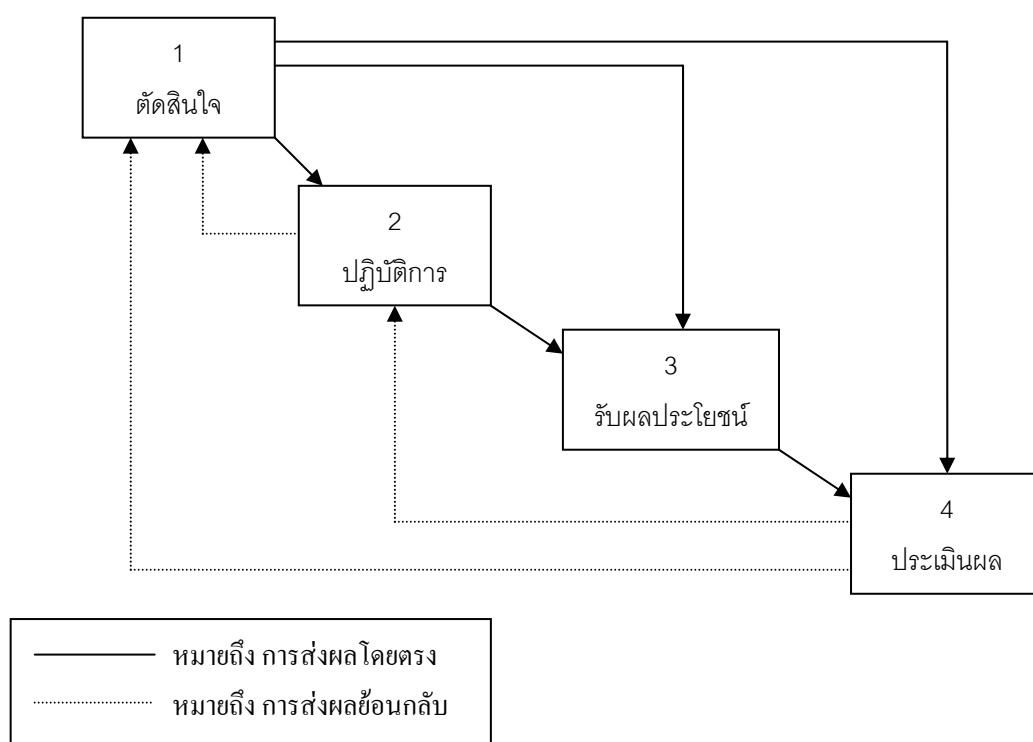
จากความหมายของการมีส่วนร่วมทั้งหมดที่กล่าวมา จึงพอสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมคือ การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือทำกิจกรรมต่างๆด้วยความสมัครใจ ร่วมในการรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผลที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาต่างๆเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายหรือโครงการที่ได้กำหนดไว้

4.2 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

แนวคิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของสังคมนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องแปลกใหม่ การมีส่วนร่วมนั้นสามารถเกิดได้ในหลายวิธี หลายรูปแบบ หลายกิจกรรม และหลายวัตถุประสงค์ แตกต่างกันไปตามมิติต่างๆ ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าวิจัยได้ยึด แนวคิดและทฤษฎีของ โคเฮนและนอร์แมน อัฟฮอฟฟ์ (Cohen; & Norman Uphoff. 1980:213-222) ที่ได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ประเภทคือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ซึ่งได้แก่
 - 1.1 การริเริ่มตัดสินใจ
 - 1.2 การดำเนินการตัดสินใจ
 - 1.3 การตัดสินใจไปปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย
 - 2.1 การสนับสนุนด้านทรัพยากร
 - 2.2 การเข้าร่วมการบริหาร
 - 2.3 การประสานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็น
 - 3.1 ผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ
 - 3.2 ผลประโยชน์ทางสังคม
 - 3.3 ผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ในรูปแบบนี้นับเป็นการควบคุมตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมดและแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

ซึ่งสามารถสรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมที่ Cohen; Norman Uphoff ได้เสนอไว้ ดังภาพประกอบ 1 ที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม ในขั้นตัดสินใจว่ามีความสำคัญมาก การตัดสินใจจะมีผลต่อการปฏิบัติการ และจากการปฏิบัติการจึงมีผลต่อไปยังการรับผลประโยชน์และการประเมินผลในขณะเดียวกัน การตัดสินใจจะมีผลโดยตรงต่อการรับผลประโยชน์และการประเมินผล

ภาพประกอบ 1 รูปแบบการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen; & Norman Uphoff

ที่มา: Cohen, J. M.; & Uphoff, N. T. (1980). Participation's Place in Rural Development: Seeking Clarity through Specificity. P.221

ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ WHO/UNICEF (ปาริชาติ วลัยเสถียร; และคนอื่นๆ.2546:202; อ้างอิงจาก WHO/UNICEF.1978. Report of the International Conference on Primary Health Care. Pp.41-49) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ประเภทคือ

1. การวางแผน ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีติดตามประเมินผล และประการสำคัญคือ ต้องตัดสินใจด้วยตนเอง
2. การดำเนินกิจกรรม ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการและบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางการเงิน
3. การใช้ประโยชน์ โดยประชาชนต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรม มาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้
4. การได้รับประโยชน์ โดยประชาชนต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่าเทียมกัน

เช่นเดียวกันกับ สถาบันวิจัยสังคม; และสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม (2545: 20-21) ที่ได้แบ่งกระบวนการมีส่วนร่วม ออกเป็น 5 แบบด้วยกันคือ

1. การร่วมในการวางแผน (Participation in Planning) คือ การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา กำหนดลำดับความสำคัญตั้งเป้าหมาย กำหนดแนวทางดำเนินการ ติดตาม ประเมินผลและตัดสินใจ

2. การร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Participation in Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากรและการประสานความร่วมมือ

3. การร่วมในการใช้ประโยชน์ (Participation in Utilization) คือ การนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเองและควบคุมทางสังคม

4. การร่วมในการได้รับประโยชน์ (Participation in Benefit Sharing) คือ การแจกจ่ายผลประโยชน์การพัฒนอย่างยุติธรรม

5. การร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation) เพื่อประชาชนในชุมชนจะได้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคต่างๆ เพื่อร่วมกันดำเนินการหาทางแก้ไขต่อไป

นอกจากนี้ ปาริชาติ วลัยเสถียร; และคนอื่นๆ (2546: 208-209) ยังได้สรุปถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการสนับสนุนเงิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน หรือการช่วยทำกิจกรรม การเข้าร่วมในการวางแผน การประชุมแสดงความคิดเห็น การดำเนินการ การติดตามและประเมินผล

จากแนวคิดลักษณะการมีส่วนร่วมที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาจึงได้นำแนวคิดรูปแบบและลักษณะของการมีส่วนร่วมจากนักวิชาการมาผสมผสานกัน โดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ได้แก่ ร่วมให้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมพิจารณาความเป็นไปได้ของกิจกรรม ร่วมตัดสินใจเลือกกิจกรรม ร่วมเสนอความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจในการดำเนินการตามกิจกรรม และร่วมประชุมวางแผน

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ได้แก่ ร่วมรณรงค์ ร่วมสละเงิน สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อดำเนินกิจกรรม ร่วมชักชวนให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม ร่วมทำกิจกรรมต่างๆ และร่วมประสานขอความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ได้แก่ การได้รับผลที่ดีจากการดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผลทางด้านวัตถุ ผลทางด้านสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ได้แก่ ร่วมในการติดตามผลที่ได้จากกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ร่วมในการประเมินผลที่ได้จากกิจกรรม ร่วมในการแสดงความคิดเห็นภายหลังจากการ

ดำเนินกิจกรรม ร่วมนำปัญหาอุปสรรคที่พบจากกิจกรรมมาพูดคุยเพื่อแก้ไขปรับปรุงต่อไป และร่วมติดตามผลที่ได้อย่างต่อเนื่อง

4.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

การที่ประชาชนในฐานะปัจเจกชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาใดๆ ของชุมชนนั้น ย่อมต้องเกี่ยวข้องกับเหตุผลและปัจจัยหลายๆประการ ดังที่จะนำมาเสนอ ดังนี้

โคเฮน และนอร์แมน อัฟฮอฟฟ์ (อรุณรัตน์ หวังดี. 2548: 10; อ้างอิงจาก Cohen and Uphoff. 1977. Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation. pp. 59-78.) ได้กล่าวถึงปัจจัยหลายอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. อายุและเพศ
2. สถานภาพในครอบครัว
3. ระดับการศึกษา
4. สถานภาพทางสังคม
5. อาชีพ
6. รายได้และทรัพย์สิน
7. ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น และระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ
8. พื้นที่ดินถือครอง และสถานภาพการทำงาน

โรเจอร์ (Roger. 1973: 45) ได้กล่าวว่าสื่อสารมวลชนมีความสำคัญในการเพิ่มความรู้ การแพร่ การกระจายข่าวสาร รวมทั้งมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลได้มากกว่า ดังนั้น ปัจจัยการติดต่อสื่อสาร ทั้งสื่อสารมวลชน และสื่อสารระหว่างบุคคล จึงเป็นปัจจัยหนึ่งในหลายๆ ปัจจัยที่มีส่วนผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วม

เบอร์ทรานด์ (Bertrand. 1958: 147-157) กล่าวว่า ปัจจัยทางวัฒนธรรมของประชาชนที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ซึ่งได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคลต่างๆ คือ

1. อายุ
2. เพศ
3. สถานภาพทางสังคม
4. อาชีพ
5. การศึกษา
6. ถิ่นที่อยู่อาศัย

7. ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น

8. ปัจจัยอื่นๆ เช่น การอาศัยในเมืองหรือชานเมือง จำนวนสมาชิกในครอบครัวและลักษณะครอบครัว ค่านิยม และทัศนคติ

ซึ่งสอดคล้องกับ คัพแมน (วิลลาร์ด สตรีลิ่ง. 2538: 41-42; อ้างอิงจาก Kaufman. 1949. Participation in Organized Activities in Selected Kentucky Localities. pp. 528.) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่

1. อายุ
2. เพศ
3. การศึกษา
4. ขนาดครอบครัว
5. อาชีพ
6. รายได้

7. ความยาวนานในการอยู่อาศัยในท้องถิ่น

จากแนวคิดที่ได้กล่าวในข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดจากนักวิชาการต่างๆ มาเป็นปัจจัยที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน คือ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน กรรณสิทธิในที่ดิน และการเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชวลิต เกตุมงคลสิทธิ์ (2548: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการชุมชนในการดูแลสิ่งแวดล้อม: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนในเขตราชบุรีบูรณะ จังหวัด กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการดูแล สิ่งแวดล้อม และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนใน การดูแลสิ่งแวดล้อม อีกทั้งความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้/ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างจำนวน 163 คน ผลจากการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ ชุมชนในการดูแลสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน คือ ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ขณะที่เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ใน ชุมชน การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ไม่มีผลต่อการมี ส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน

ธวัชชัย สุขลอย (2547: 88-93) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้: บ้านคลองทราย ตำบลน้ำเขียว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาข้อมูลเศรษฐกิจ สังคม ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมและปัญหาและอุปสรรคในการเข้ามามี ส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กลุ่มตัวอย่าง 65ครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีบทบาท และมีส่วนร่วมในการร่วมประชุมและรับฟังคำชี้แจงจากทางราชการในเรื่องที่เกี่ยวกับป่าไม้มากที่สุด ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ และทัศนคติของประชาชนที่มีต่อผู้นำชุมชน ปัญหาและอุปสรรคใน การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้นั้นมีทั้งที่เกิดจากประชาชน ได้แก่ ไม่เต็มใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมเนื่องจาก ไม่ต้องการขาดรายได้จากการประกอบอาชีพ ขาดความสามัคคีในการเข้าร่วม และที่เกิดจากทาง หน่วยงานราชการ คือ หน่วยงานราชการขาดการประสานงานกัน ทำให้ประชาชนเกิดความเบื่อหน่ายที่ จะต้องตอบคำถามเดิมๆ ประชาชนรู้สึกว่าการรัฐขาดความจริงใจที่จะช่วยเหลืออย่างแท้จริง และไม่มี คำตอบแทนให้ประชาชนจึงไม่เต็มใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรม

อาภรณ์ เกียรติขจรพันธุ์ (2547: 78-81) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ของสตรีในงานอาสาสมัครสาธารณสุข: กรณีศึกษา อาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลบางพระ จังหวัด ชลบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม และปัญหา อุปสรรคในการมีส่วนร่วมของสตรีในงานอาสาสมัครสาธารณสุข ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลกับ การมีส่วนร่วมในงานอาสาสมัครสาธารณสุข ได้แก่ อายุ การฝึกอบรม ระยะเวลาในการเป็นอาสาสมัคร สาธารณสุข รายได้ และ สตรีมีส่วนร่วมในงานอาสาสมัครสาธารณสุขในระดับสูงทุกด้านตามลำดับ

ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผนงาน การมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ธรรมจรรย์ ตุลยธำรง (2546: 148-155) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษาเทศบาลภายในเขตอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม และปัญหา อุปสรรคในกระบวนการมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างจำนวน 134 คน ผลการศึกษาพบว่า คณะกรรมการชุมชนในพื้นที่ศึกษามีการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมดังกล่าว ได้แก่ อายุ การเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมและผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ในส่วนปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการมีส่วนร่วม ได้แก่ เวลาที่จำกัดในการทำกิจกรรมของชุมชน เจ้าหน้าที่ของราชการติดตามตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ องค์กรเอกชนยังเข้ามาสนับสนุนไม่ทั่วถึงทุกชุมชน และประชาชนในชุมชนยังขาดการให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ

อรทัย สีลาภรณ์ (2546: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนเขตเทศบาลนครยะลา กลุ่มตัวอย่างจำนวน 253 คน ผลจากการศึกษาพบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมของกลุ่มตัวอย่างได้รับจากโทรทัศน์/วิดีโอ/หนังสือพิมพ์/วารสาร/สิ่งพิมพ์อื่นๆ และวิทยุ ปัจจัยส่วนบุคคล คือ อายุ ศาสนา และปัจจัยทางสังคม คือ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีผลต่อพฤติกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ชัชวาล เอื้อสุวรรณ (2544: 114-118) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว ศึกษาเฉพาะกรณี: สวนรุกขชาติน้ำตกธารทอง อำเภอสังขละบุรี จังหวัดหนองคาย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างจำนวน 298 คน ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวในระดับน้อย และในการศึกษาได้มีการจำแนกการจัดการสิ่งแวดล้อมออกเป็น 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมด้านการสงวนทรัพยากรป่าไม้ ดิน น้ำ กิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ดิน น้ำ กิจกรรมด้านการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ ดิน น้ำ และการจัดการขยะมูลฝอย และกิจกรรมด้านการจัดการเพื่อการใช้ประโยชน์ ปรากฏว่าประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ดิน น้ำมากที่สุด และมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ ดิน น้ำ และการจัดการขยะมูลฝอยน้อยที่สุด และเมื่อจำแนกตามขั้นตอนการมีส่วนร่วมตั้งแต่ การคิดค้นปัญหาและการตัดสินใจ การปฏิบัติการ การร่วมรับประโยชน์ และการประเมินผล ปรากฏว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการรับประโยชน์มากที่สุด และมีส่วนร่วมน้อยที่สุดในขั้นตอนการประเมินผล ในส่วนของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม

ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม การได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว การมีตำแหน่งในชุมชน ทักษะคติต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว และทักษะเชิงสิ่งแวดล้อมนิยม

สิริวรรณา เดชวิทย์ (2544: 114-117) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประชาชนเมืองเขตเทศบาลนครขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงคุณลักษณะส่วนบุคคล ด้านจิตวิทยาสังคม ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม และการมีส่วนร่วมในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งปัจจัยที่มีอิทธิพลและปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประชาชน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 402 คน ผลจากการศึกษาพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเมืองเขตเทศบาลนครขอนแก่นในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ มีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ในระดับปานกลาง ในส่วนของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประชาชนนั้นได้แก่ อิทธิพลกลุ่มทางสังคม การสนับสนุนจากนักการเมืองท้องถิ่น อายุ ความคาดหวังในผลประโยชน์ และอาชีพรับราชการและพนักงานบริษัทเอกชน นอกจากนี้ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประชาชน พบว่ามีปัญหามากในเรื่อง ขาดเงินทุน/ทรัพยากรที่จะร่วมดำเนินการและขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สบสุข ลีละบุตร (2543: 99-100) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา: เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการมีส่วนร่วม ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของประชาชน การศึกษาแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง 221 คน ส่วนที่สองเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ได้แก่ เพศ อาชีพ สถานภาพทางสังคม ส่วนปัญหาและอุปสรรคคือ ขาดการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้เข้าใจวัตถุประสงค์ของนโยบายจากภาครัฐอย่างถ่องแท้ และผลประโยชน์ที่ประชาชนพึงจะได้ การดำเนินนโยบายไม่ต่อเนื่อง ขาดงบประมาณ ประชาชนไม่เห็นประโยชน์ที่จะได้รับโดยตรงจากนโยบาย

นดา ดำริห์เลิศ (2542: 73-81) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนบ้านคร้ว กรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม และสาเหตุของการมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนบ้านคร้ว จำนวน 241 หลังคาเรือน ร่วมกับการสัมภาษณ์บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน

จำนวน 6 คน ผลจากการศึกษาพบว่าประชาชนในชุมชนบ้านครัวมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง โดยไม่ขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน และสถานภาพในการครองครองที่อยู่อาศัย และสถานภาพในชุมชน ส่วนสาเหตุอื่นๆที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน คือ ประชาชนมีความรักและผูกพันกับชุมชน ต้องการให้ชุมชนของตนพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น อีกทั้งมีความศรัทธาในตัวผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชน และสาเหตุที่ไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน คือ ไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม การไม่เห็นประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เสียเวลาในการประกอบอาชีพ บางส่วนไม่ศรัทธาผู้นำและคณะกรรมการชุมชน และไม่อยากที่จะร่วมงานกับเพื่อนบ้านที่ไม่ลงรอยกัน

พิสันต์ ธนะสารสมบุญ (2542: 194-204) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ศึกษากรณี เกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม การศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง 248 คน ผลจากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอยู่ในระดับต่ำ และพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปกรรม ได้แก่ อายุ ภูมิฐานะ การให้คุณค่าสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ส่วนที่สองเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมโดยเริ่มจากบุคคลมีจิตสำนึกร่วมกันและมีการพัฒนาเป็นกลุ่มเพื่อจัดทำกิจกรรมและโครงการต่างๆในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ในส่วนปัญหาและอุปสรรค คือ นโยบายรัฐในการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ไม่ชัดเจน ขาดการสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐที่จะให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอย่างจริงจัง ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มประชาชนท้องถิ่น และประชาชนไม่มีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม

พิชญดา เรืองเดช (2542: 67-72) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมพัฒนาอาชีพเสริมของครอบครัวกิจกรรมในหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีและปัญหา และอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมพัฒนาอาชีพเสริมของครอบครัว กลุ่มตัวอย่างจำนวน 234 คน ผลการศึกษาพบว่า สตรีมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาอาชีพเสริมของครอบครัวอยู่ในระดับต่ำ ในส่วนของปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีนั้นพบว่า มีเพียงปัจจัยเดียวเท่านั้นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรี ซึ่งก็คือ การติดต่อสื่อสารกับผู้นำส่วนอายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้ เวลาและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมเป็นปัจจัยที่

ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรี สำหรับปัญหาและอุปสรรคนั้นพบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ การมีภาระครอบครัวมาก รองลงมาก็คือ การมีภาระในการประกอบอาชีพ การขาดการประชาสัมพันธ์จากผู้นำท้องถิ่น การมีสุขภาพไม่แข็งแรง การไม่ทราบข่าวกิจกรรมพัฒนา ขาดการประชาสัมพันธ์จากเจ้าหน้าที่ศูนย์ การคิดว่าเป็นหน้าที่ของผู้นำ สถานที่ดำเนินกิจกรรมอยู่ไกลที่พัก และน้อยที่สุดคือ การคิดว่าเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมแล้วไม่มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นเลย

สุรจิตร์ อุตะมา (2542: 109-110) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีทอผ้าไหม ศึกษาเฉพาะกรณี โครงการส่งเสริมศิลปาชีพ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของสตรีที่มีส่วนร่วมในการทอผ้าไหม และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีทอผ้าไหมในโครงการส่งเสริมศิลปาชีพ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 103 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีทอผ้าไหมในโครงการส่งเสริมศิลปาชีพ ได้แก่ ปัจจัยด้านการศึกษา ประเภทครอบครัว การช่วยเหลือของญาติ-พี่น้อง ส่วนปัจจัยด้านอายุ การช่วยเหลือของบุตร-ธิดา การช่วยคิดลายผ้า และรายได้ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการทอผ้าไหม

เยาวณี ตระกูลดิษฐ์ (2541: 84-92) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอในกิจกรรมงานการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับสตรีในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของสตรีของคณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอในกิจกรรมงานการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับสตรีในจังหวัดนครสวรรค์ รวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง และคณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอที่มีอายุ และการศึกษาต่างกัน และตำแหน่งในคณะกรรมการต่างกัน มีส่วนร่วมในกิจกรรมงานการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับสตรีโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่นัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้คณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน และ มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในกิจกรรมงานการศึกษานอกโรงเรียนโดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน

แก้ว นิมะเวียง (2540: 75-79) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดลพบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรตามคือ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนผันแปรไปตามตัวแปรอิสระอย่างมีนัยสำคัญซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่รัฐ การได้รับการยอมรับจากชุมชน และการมีความรู้ความเข้าใจวัตถุประสงค์การดำเนินงานขององค์กรสตรี ส่วนรายได้ การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม การเป็นผู้นำท้องถิ่น และการได้รับการอบรมชี้แจง ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชุมชน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

จินตนา เสมาเงิน (2539: 61-63) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานโครงการพัฒนาตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาตำบลร้อยละ 42.86 และไม่มีส่วนร่วมในโครงการคิดเป็นร้อยละ 57.14 และระดับการศึกษา การมีรายได้ การติดต่อสื่อสารกับผู้นำ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ และความคาดหวังผลประโยชน์จากโครงการ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการ ปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาตำบล ก็คือ การมีภาระทางครอบครัวและการประกอบอาชีพของประชาชนซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีเวลามาร่วมกิจกรรมกิจกรรมของโครงการ ส่วนมากจะบริจาคเป็นทุนทรัพย์สมทบเป็นค่าแรงงานและค่าวัสดุแทน

พรทิพย์ อังกุลวดี (2539: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของสตรีผู้นำในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ใน จังหวัดราชบุรี ผลการศึกษาพบว่า สตรีผู้นำมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง ลักษณะการมีส่วนร่วมจากมากไปน้อยคือ ร่วมปฏิบัติ ร่วมศึกษาปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมติดตามผล และร่วมดูแลรักษา ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ความรู้ความเข้าใจ ส่วนปัจจัยด้านรายได้ และระยะเวลาการอาศัยในท้องถิ่นไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

วิมลรัตน์ ศรีสิงห์ (2538: 290-296) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มสตรีกาญจนบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มสตรีกาญจนบุรี และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มสตรี กลุ่มตัวอย่างจำนวน 80 คน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มสตรีกาญจนบุรีมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในระดับปานกลาง และมีส่วนร่วมในขั้นตอนการปฏิบัติมากที่สุด และพบว่าระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นและการได้รับการสนับสนุนจากสามีเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มสตรีกาญจนบุรี

อัศวิน หนูจ้อย (2538: 92-94) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน คือ กิจกรรมการพัฒนาเด็ก กิจกรรมการพัฒนาอาชีพและรายได้ และกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่น และเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนโดยจำแนกตามตัวแปรด้าน อายุ การศึกษา สถานภาพการสมรส และการเป็นสมาชิกกลุ่ม รวมทั้งศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 196 คน ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในด้านการพัฒนาเด็ก ด้านการพัฒนาอาชีพและรายได้ และด้านการพัฒนาท้องถิ่นโดยรวมอยู่ในระดับ

ปานกลาง และเมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนตามตัวแปรแต่ละด้านพบว่า มีเพียงสตรีที่เป็นสมาชิกกลุ่มต่างเท่านั้นที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนแตกต่างกัน ในส่วนปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของการมีส่วนร่วมของสตรี ได้แก่ สตรีไม่มีงบประมาณสนับสนุนมากที่สุด รองลงมาคือเวลาร่วมกิจกรรมน้อย สตรีไปทำงานในโรงงานเหลือแต่คนแก่ในหมู่บ้าน การคมนาคมไม่สะดวกและไม่เห็นประโยชน์ของการร่วมกิจกรรม ตามลำดับ ในส่วนข้อเสนอแนะของการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน พบว่าควรมีงบประมาณให้เพียงพอมากที่สุด รองลงมาคือ ควรจัดกิจกรรมในวันหยุดและเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่อง เจ้าหน้าที่ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง ควรจัดหาตลาดจำหน่าย และควรให้ผู้นำท้องถิ่นเห็นความสำคัญของสตรีในหมู่บ้านและสนับสนุนตามลำดับ

ประวิทย์ เพชรมี (2538: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของกลุ่มสตรีในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการมีส่วนร่วม ขั้นตอน และผลของการมีส่วนร่วม รวมทั้งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมต่อการพัฒนาชุมชน และปัญหาอุปสรรคกับความต้องการของกลุ่มสตรีในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน ผลการศึกษาพบว่า สตรีมีส่วนร่วมในกลุ่มกิจกรรมตามขั้นตอนคือ การร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ร่วมกันดำเนินการ และร่วมกันประเมินผล ส่วนการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมนั้นสตรีเป็นผู้ตัดสินใจเอง กับได้รับการชักนำจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและชาวบ้านที่เป็นเพื่อนสมาชิกด้วยกันเอง สำหรับผลของการมีส่วนร่วมที่สตรีได้รับคือ เป็นผู้นำกลุ่ม เป็นคณะกรรมการกลุ่ม เป็นสมาชิกกลุ่มและเป็นผู้ได้รับประโยชน์โดยตรงจากกิจกรรมกลุ่ม ในส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมในกิจกรรมคือ การยอมรับนับถือในตัวผู้นำ มองเห็นประโยชน์ที่ได้รับต่อตนเองและครอบครัว ส่วนปัญหาอุปสรรคของสตรีต่อการเข้าร่วมที่สำคัญคือ สมาชิกเกิดความระแวงสงสัยในตัวคณะกรรมการว่าจะไม่ซื่อสัตย์ เกรงว่าจะนำเงินรายได้ของกลุ่มไปใช้จ่ายส่วนตัว จึงมีความต้องการที่จะให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่มสตรี มีความรู้ทางด้านการจัดการด้านระบบบัญชี และนำไปถ่ายทอดให้แก่สมาชิกกลุ่มเพื่อจะได้ปฏิบัติงานในระบบบัญชีได้อย่างถูกต้อง

วัชรภรณ์ เขี่ยมสะอาด (2538: 80-90) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะ และระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง และสตรีส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มากที่สุด ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของสตรี ได้แก่ ความถี่ในการรับรู้ข้อมูล การเป็นสมาชิกกลุ่ม สิ่งจูงใจให้เข้าร่วม การติดต่อผู้นำ การอบรม รายได้ การมีตำแหน่งในชุมชน การศึกษา และระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรเพศหญิงที่อาศัยอยู่ในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 568 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สตรีที่อาศัยอยู่ในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 170 คน ได้มาโดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ 30 % ของประชากรทั้งหมด (บุญชม ศรีสะอาด. 2545: 41)

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน : ศึกษากรณีสตรีในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน กรรณสิทธิในที่ดิน การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน จำนวน 7 ข้อ

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน จำนวน 9 ข้อ

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ในลักษณะการมีส่วนร่วม 4 ด้าน คือ ด้านตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติการ ด้านการรับผลประโยชน์ ด้านการประเมินผล แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีการของไลเคิร์ท (Likert's scale) จำนวน 23 ข้อ โดยผู้วิจัยได้กำหนดเป็นระดับดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	มีส่วนร่วมมากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	มีส่วนร่วมมาก

ระดับ 3	หมายถึง	มีส่วนร่วมปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	มีส่วนร่วมน้อย
ระดับ 1	หมายถึง	มีส่วนร่วมน้อยที่สุด

เกณฑ์ในการพิจารณาระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ผู้วิจัยมีเกณฑ์เฉลี่ยในการอภิปรายผลดังนี้

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\begin{aligned} \text{ระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในการ} \\ \text{รักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน} &= \frac{5 - 1}{5} = 0.80 \end{aligned}$$

สรุปเกณฑ์การแปลความหมายของข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น ได้ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21 – 5.00	หมายถึง	ผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.41 – 4.20	หมายถึง	ผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.61 – 3.40	หมายถึง	ผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.81 – 2.60	หมายถึง	ผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.80	หมายถึง	ผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ปัญหา/อุปสรรค และข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ทำการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเป็นการเพิ่มเติม เพื่อที่จะทำให้การวิจัยในครั้งนี้มีความครอบคลุมและชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์ดังนี้

1. ในชุมชนมีปัญหาสิ่งแวดล้อมอะไรบ้าง
2. ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน
3. ปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้สตรีในชุมชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนและแนวทางแก้ไขปัญหา

4. ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้สตรีทั้งที่เป็นสตรีในชุมชนและสตรีในชุมชนอื่นๆเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน
2. ศึกษาการสร้างแบบสอบถามแบบส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีการของไลเคิร์ท (Likert's scale) จากหลักการสร้าง
3. ศึกษาแบบสอบถาม จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
4. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาสร้างแบบสอบถาม เรื่อง การมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ให้มีเนื้อหาครอบคลุมตามกรอบแนวคิดและ ความมุ่งหมายในการวิจัย รวมจำนวน 23 ข้อ
5. นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วเสนอต่อประธานและกรรมการควบคุมปริญญาบัตร เพื่อตรวจสอบและพิจารณาแก้ไขข้อบกพร่องในด้านภาษา และความถูกต้องในด้านเนื้อหา และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
6. นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน (ภาคผนวก ค) เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงและความถูกต้องของเนื้อหา และขอข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น จากนั้นนำเสนอต่อประธานและกรรมการควบคุมปริญญาบัตรพิจารณาตรวจสอบอีกครั้งเพื่อความถูกต้อง
7. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับสตรีที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination Power) ของแบบสอบถามเป็นรายข้อ โดยวิธีการหาค่าร้อยละ 25 ของกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) จากนั้นเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 1.75 ขึ้นไปมาใช้เป็นข้อคำถามเพื่อการวิจัย ได้ข้อคำถามตามเกณฑ์ทั้งสิ้น จำนวน 23 ข้อ ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ จำนวน 6 ข้อ ด้านการปฏิบัติการ จำนวน 6 ข้อ ด้านการรับผลประโยชน์ จำนวน 6 ข้อ และด้านการประเมินผล จำนวน 5 ข้อ
8. นำแบบสอบถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตามเกณฑ์จำนวน 23 ข้อไปวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น(Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .9288 นำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เสนอต่อผู้อำนวยการเขตบางซื่อเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลกับสตรีในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร
2. ผู้วิจัยได้ติดต่อไปยังประธานชุมชนเพื่อขออนุญาต และนัดวัน เวลา ในการเข้าไปแจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมด้วยตนเอง ซึ่งผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจากประธานชุมชนเป็นอย่างดี โดยทางประธานชุมชนได้มีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายในชุมชนเพื่อขอความร่วมมือจากสตรีในชุมชนให้ช่วยตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลสตรีในชุมชนตามบ้านต่างๆด้วยตนเอง ซึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น มีทั้งให้สตรีในชุมชนเป็นผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง และผู้วิจัยเป็นผู้อ่านให้สตรีในชุมชนเป็นผู้ตอบ ในการเก็บรวบรวมนี้ผู้วิจัยจะอยู่กับผู้ตอบแบบสอบถามด้วยเพื่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม
3. นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ทำการติดต่อเพื่อขออนุญาตเข้าไปทำการสัมภาษณ์ประธานชุมชนเป็นการเพิ่มเติม

การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้เก็บมาให้ค่าน้ำหนักคะแนนของตัวเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนด แล้วนำไปประมวลผลข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และ หาค่าร้อยละ (Percentage)
2. ข้อมูลการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และ หาค่าร้อยละ (Percentage)
3. ตามความมุ่งหมายของการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ วิเคราะห์โดยการหาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
4. ตามความมุ่งหมายของการวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ จำแนกตามตัวแปรอิสระที่ศึกษา

ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน กรรมสิทธิ์ในที่ดิน และการเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน วิเคราะห์โดยใช้วิธีการทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square)

ข้อจำกัดในการวิจัยในครั้งนี้ คือ เนื่องจากผู้วิจัยได้นำข้อมูลไปประมวลผลโดยแบ่งระดับการมีส่วนร่วมเป็น 5 ระดับตามแบบสอบถาม ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด เมื่อนำไปแจกแจงกับตัวแปรอิสระที่ศึกษา ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน กรรมสิทธิ์ในที่ดิน และการเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน พบว่า ไม่สามารถทำการประมวลได้ เนื่องจากมีข้อมูลในบางรายการ (Cell) เมื่อนำไปแจกแจงแล้วมีค่าความถี่คาดหวัง (Expected Value) น้อยกว่า 5 เกินกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนทั้งหมด ผู้วิจัยจึงได้ทำการปรับระดับการมีส่วนร่วมเป็น 3 ระดับ ซึ่งได้แก่ มาก ปานกลาง และน้อย

5. ข้อมูลปัญหาและอุปสรรคของสตรีต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา(Content analysis)

6. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเพิ่มเติม นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา(Content analysis) และนำไปประกอบการอภิปรายผลการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อให้เกิดความชัดเจนของผลการวิจัยในครั้งนี้ยิ่งขึ้น

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

1.1 ค่าความถี่ (Frequency)

1.2 ค่าร้อยละ (Percentage)

1.3 ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean)

1.4 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ

2.1 หาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination Power) ของแบบสอบถามเป็นรายข้อโดยการทดสอบที (t-test) เปรียบเทียบกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ

2.2 หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้การทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัว

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง
χ^2	แทน	ค่าไคสแควร์
Sig.	แทน	ความน่าจะเป็นสำหรับบอกนัยสำคัญทางสถิติ
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

จันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษา

สิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 5 สรุปปัญหา/อุปสรรค และข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษา

สิ่งแวดล้อมในชุมชน

ตอนที่ 6 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเพิ่มเติม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1. อายุ		
18 – 29 ปี	32	18.8
30 – 39 ปี	52	30.6
40 – 49 ปี	49	28.8
มากกว่า 50 ปีขึ้นไป	37	21.8
รวม	170	100.0
2. สถานภาพสมรส		
โสด	30	17.6
สมรส	122	71.8
หม้าย / หย่าร้าง	18	10.6
รวม	170	100.0
3. ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษาหรือไม่ได้เรียน	101	59.4
มัธยมศึกษาตอนต้น	31	18.2
มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.	23	13.5
อนุปริญญา / ปวส.ขึ้นไป	15	8.9
รวม	170	100.0

ตาราง 1 (ต่อ)

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน(คน)	ร้อยละ
4. อาชีพ		
ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว	34	20.0
รับจ้าง	41	24.1
พนักงานบริษัท/ห้างร้าน	13	7.6
แม่บ้าน / ไม่ได้ประกอบอาชีพ	71	41.8
อื่นๆ.....	11	6.5
รวม	170	100.0
5. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน		
1 – 9 ปี	31	18.2
10 – 19 ปี	50	29.4
20 – 29 ปี	43	25.3
30 ปีขึ้นไป	46	27.1
รวม	170	100.0
6. กรรมสิทธิ์ในที่ดิน		
เช่าที่ดินปลูกบ้าน	64	37.6
ซื้อที่ดินเป็นของตนเองปลูกบ้าน	28	16.5
เช่าบ้านผู้อื่นอยู่/อาศัยอยู่กับญาติ	78	45.9
รวม	170	100.0
7. การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน		
เป็นสมาชิก	70	41.2
ไม่เป็นสมาชิก	100	58.8
รวม	170	100.0

ตาราง 1 (ต่อ)

เป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน	ร้อยละ
1. คณะกรรมการชุมชน	2.9
2. อาสาสมัครสาธารณสุข	12.9
3. สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์	22.4
4. สมาชิกกลุ่มชมรมผู้สูงอายุ	10.6
5. สมาชิกกลุ่ม อ.ป.พ.ร.	1.8
6. สมาชิกกลุ่มกองทุนชุมชนจันทร์เกษม	11.8
7. สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	1.8
8. สมาชิกกลุ่มอาสาสมัครเดินเวรยาม	3.5
9. สมาชิกชมรม To Be Number One	22.9
10. อื่นๆ	3.5

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตาราง 1 พบว่า

1. อายุ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.6 รองลงมา ร้อยละ 28.8 เป็นช่วงอายุ 40-49 ปี ร้อยละ 21.8 ช่วงอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป และร้อยละ 18.8 อยู่ช่วงอายุ 18-29 ปีตามลำดับ

2. สถานภาพสมรส กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สมรสแล้วจำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 71.8 รองลงมา โสดจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 17.6 และ หย่าร้าง/หม้าย จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 10.6 ตามลำดับ

3. ระดับการศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือไม่ได้เรียน จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 59.4 รองลงมา มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 18.2 มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 13.5 อนุปริญญา / ปวส.ขึ้นไป จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 8.8 ตามลำดับ

4. อาชีพ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านหรือไม่ได้ประกอบอาชีพ จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 41.8 รองลงมาอาชีพรับจ้าง จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 24.1 อาชีพค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว

จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0 พนักงานบริษัท/ห้างร้าน จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 7.6 อื่นๆ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 6.5 ตามลำดับ

5. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชน 10-19 ปี จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 29.4 รองลงมา อาศัยอยู่ 30 ปีขึ้นไป จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 27.1 อาศัยอยู่ 20-29 ปี จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 25.3 และ อาศัยอยู่ 1-9 ปี จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 18.2 ตามลำดับ

6. กรรมสิทธิ์ในที่ดิน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เข้าบ้านผู้อื่นอยู่ / อาศัยอยู่กับญาติ จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 45.9 รองลงมา เข้าที่ดินเป็นของตนเองแล้วปลูกบ้าน จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 37.6 ซื้อมีที่ดินเป็นของตนเองแล้วปลูกบ้าน จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 16.5 ตามลำดับ

7. การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใดในชุมชน จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 58.8 และเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 41.2

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นสมาชิกชมรม To Be Number One คิดเป็นร้อยละ 22.9 รองลงมาเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ คิดเป็นร้อยละ 22.4 เป็นอาสาสมัครสาธารณสุข คิดเป็นร้อยละ 12.9 สมาชิกกลุ่มกองทุนจันทร์เกษม คิดเป็นร้อยละ 11.8 สมาชิกกลุ่มชมรมผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 10.6 สมาชิกกลุ่มอาสาสมัครเดินเวรยาม และอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 3.5 คณะกรรมการชุมชน คิดเป็นร้อยละ 2.9 สมาชิกกลุ่มม.ป.พ.ร และ สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คิดเป็นร้อยละ 1.8 ตามลำดับ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ตาราง 2 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของสตรีในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร ในด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน จำแนกตามประเภทของสื่อ

ประเภทของสื่อ	บ่อยครั้ง มากที่สุด	บ่อยครั้ง มาก	บ่อยครั้ง ปานกลาง	บ่อยครั้ง น้อย	ไม่เคยได้รับ	รวม
1. โทรทัศน์	38 (22.4)	40 (23.5)	68 (40.0)	17 (10.0)	7 (4.1)	170 (100.0)
2. วิทยุ	17 (10.0)	33 (19.4)	70 (41.2)	39 (22.9)	11 (6.5)	170 (100.0)
3. หนังสือพิมพ์	10 (5.9)	23 (13.5)	56 (32.9)	67 (39.4)	14 (8.2)	170 (100.0)
4. สื่อประชาสัมพันธ์ (แผ่นพับ/ใบปลิว)	-	2 (1.2)	21 (12.4)	77 (45.3)	70 (41.2)	170 (100.0)
5. เอกสารสิ่งพิมพ์ (วารสาร/นิตยสาร)	-	2 (1.2)	28 (16.5)	70 (41.2)	70 (41.2)	170 (100.0)
6. เสี่ยงตามสาย ในชุมชน	25 (14.7)	47 (27.6)	79 (46.5)	17 (10.0)	2 (1.2)	170 (100.0)
7. คนในครอบครัว /ญาติพี่น้อง	10 (5.9)	30 (17.6)	74 (43.5)	44 (25.9)	12 (7.1)	170 (100.0)
8. เพื่อนบ้าน	13 (7.6)	42 (24.7)	68 (40.0)	32 (18.8)	15 (8.8)	170 (100.0)
9. เจ้าหน้าที่ของรัฐ	1 (0.6)	3 (1.8)	25 (14.7)	74 (43.5)	67 (39.4)	170 (100.0)

จากตาราง 2 พบว่า สตรีในชุมชนส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนจากสื่อประเภท

1. โทรทัศน์ บ่อยครั้งปานกลาง จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 40.0 รองลงมาบ่อยครั้งมาก จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 23.5 บ่อยครั้งมากที่สุด จำนวน 38 คน ร้อยละ 22.4 บ่อยครั้งน้อย จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 และไม่เคยได้รับ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 4.1 ตามลำดับ

2. วิทยุ บ่อยครั้งปานกลาง จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 41.2 รองลงมาบ่อยครั้งน้อย จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 22.9 บ่อยครั้งมาก จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 19.4 บ่อยครั้งมากที่สุด จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 และไม่เคยได้รับ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 6.5 ตามลำดับ

3. หนังสือพิมพ์ บ่อยครั้งน้อย จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 39.4 รองลงมาบ่อยครั้งปานกลาง จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 32.9 บ่อยครั้งมาก จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 13.5 ไม่เคยได้รับ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 8.2 และบ่อยครั้งมากที่สุด จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 5.9 ตามลำดับ

4. สื่อประชาสัมพันธ์ (แผ่นพับ/ใบปลิว) บ่อยครั้งน้อย จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 45.3 รองลงมาไม่เคยได้รับ จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 41.2 บ่อยครั้งปานกลาง จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 12.4 และบ่อยครั้งมาก จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.2 ตามลำดับ

5. เอกสารสิ่งพิมพ์ (วารสาร/นิตยสาร) ไม่เคยได้รับ และได้รับบ่อยครั้งน้อย จำนวนเท่ากันคือ จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 41.2 รองลงมา บ่อยครั้งปานกลาง จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 16.5 และบ่อยครั้งมาก จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.2 ตามลำดับ

6. เสียงตามสายในชุมชน บ่อยครั้งปานกลาง จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 46.5 รองลงมาบ่อยครั้งมาก จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 27.6 บ่อยครั้งมากที่สุด จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 14.7 บ่อยครั้งน้อย จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 และไม่เคยได้รับ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.2 ตามลำดับ

7. คนในครอบครัว / ญาติพี่น้อง บ่อยครั้งปานกลาง จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 43.5 รองลงมาบ่อยครั้งน้อย จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 25.9 บ่อยครั้งมาก จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 17.6 ไม่เคยได้รับ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 7.1 และบ่อยครั้งมากที่สุด จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 5.9 ตามลำดับ

8. เพื่อนบ้าน บ่อยครั้งปานกลาง จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 40.0 รองลงมาบ่อยครั้งมาก จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 24.7 บ่อยครั้งน้อย จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 18.8 ไม่เคยได้รับ จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 8.8 และบ่อยครั้งมากที่สุด จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 7.6 ตามลำดับ

9. เจ้าหน้าที่ของรัฐ บ่อยครั้งน้อย จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 43.5 รองลงมา ไม่เคยได้รับ จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 39.4 บ่อยครั้งปานกลาง จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 14.7 บ่อยครั้งมาก จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8 และบ่อยครั้งมากที่สุด จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.6 ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ศีรษะระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทระเกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร

ตาราง 3 แสดงค่าร้อยละการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทระเกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร จำแนกตามกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

กิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน	การมีส่วนร่วมของสตรีในการเข้าร่วมกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ
1. การรักษาความสะอาดบริเวณคูคลอง (เก็บขยะที่อยู่ตามคูคลอง ลอกคูคลอง)	35.9
2. การร่วมกันล้างถนนในชุมชน	76.5
3. การซ่อมแซมทางเดินเท้าภายในชุมชนที่ชำรุด	16.5
4. การลอกท่อระบายน้ำ	18.8
5. การจัดการขยะในชุมชน (แยกขยะก่อนทิ้ง ไม่ทิ้งขยะในบริเวณชุมชน)	61.8
6. กิจกรรมการนัดเก็บสิ่งของเหลือใช้ทิ้ง	60.6
7. การรักษาความสะอาดบริเวณบ้านเรือน	88.2
8. การร่วมกันปลูกต้นไม้ในชุมชน	37.6

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตาราง 3 พบว่า สตรีในชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการรักษาความสะอาดบริเวณบ้านเรือนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 88.2 รองลงมา คือ การร่วมกันล้างถนนในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 76.5 การจัดการขยะในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 61.8 กิจกรรมการนัดเก็บสิ่งของเหลือใช้ทิ้ง คิดเป็นร้อยละ 60.6 การร่วมกันปลูกต้นไม้ในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 37.6 การรักษาความสะอาดบริเวณคูคลอง

คิดเป็นร้อยละ 35.9 การลอกท่อระบายน้ำ และ การซ่อมแซมทางเดินเท้าภายในชุมชนที่ชำรุดสตรีในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมน้อย คิดเป็น 18.8 และ 16.5 ตามลำดับ

ตาราง 4 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน

การมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม	สตรี (n = 170)		การแปลความหมาย
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านการตัดสินใจ	2.46	0.82	น้อย
2. ด้านการปฏิบัติการ	2.92	0.74	ปานกลาง
3. ด้านการรับผลประโยชน์	3.69	0.71	มาก
4. ด้านการประเมินผล	2.32	0.80	น้อย
รวม	2.85	0.77	ปานกลาง

จากตาราง 4 พบว่า สตรีมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.85$, S.D. = 0.77) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการตัดสินใจ และ ด้านการประเมินผลสตรีมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ด้านการปฏิบัติการ สตรีมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านการรับผลประโยชน์สตรีมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก

ตาราง 5 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน
จันทระเกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร ด้านตัดสินใจ โดยรวมและรายข้อ

ด้านการตัดสินใจ	สตรี (n = 170)		การแปล ความหมาย
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ท่านเคยให้ข้อมูลด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อใช้ในการพิจารณาเลือกกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับชุมชน	2.74	0.84	ปานกลาง
2. ท่านได้ร่วมพูดคุยกับคนในชุมชนหรือคณะกรรมการชุมชนในความเป็นไปได้ของกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับชุมชน	2.68	0.83	ปานกลาง
3. ท่านได้ร่วมตัดสินใจเลือกกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับชุมชน	2.34	0.83	น้อย
4. ท่านได้ร่วมเสนอความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น เสนอวัน เวลา ในการดำเนินกิจกรรม เป็นต้น	2.36	0.75	น้อย
5. ท่านได้ร่วมตัดสินใจดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน	2.41	0.84	น้อย
6. ท่านได้ร่วมประชุมกับคณะกรรมการชุมชนหรือคนในชุมชนเพื่อวางแผนการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน	2.24	0.85	น้อย
รวม	2.46	0.82	น้อย

จากตาราง 5 พบว่า สตรีมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทระเกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร ด้านการตัดสินใจ โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.46$, S.D. =0.82) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สตรีมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย จำนวน 4 ข้อได้แก่ ข้อ3 คือ ท่านได้ร่วมตัดสินใจเลือกกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับชุมชน ข้อ4 คือ ท่านได้ร่วมเสนอความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น เสนอวัน เวลา ในการดำเนินกิจกรรม เป็นต้น ข้อ5 คือ ท่านได้ร่วมตัดสินใจดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน และ ข้อ6 คือท่านได้ร่วมประชุมกับคณะกรรมการชุมชนหรือคนในชุมชนเพื่อวางแผนการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

และ มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางจำนวน 2 ข้อ ได้แก่ ข้อ 1 คือ ท่านเคยให้ข้อมูลด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อใช้ในการพิจารณาเลือกกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับชุมชน และ ข้อ 2 คือ ท่านได้ร่วมพูดคุยกับคนในชุมชนหรือคณะกรรมการชุมชนในความเป็นไปได้ของกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับชุมชน

ตาราง 6 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจังหวัดเกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร ด้านการปฏิบัติการ โดยรวมและรายข้อ

ด้านการปฏิบัติการ	สตรี (n = 170)		การแปลความหมาย
	$\bar{X}$	S.D.	
7. ท่านได้ร่วมรณรงค์ให้คนในชุมชนร่วมกันรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน	3.12	0.72	ปานกลาง
8. ท่านได้ร่วมสละเงินเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน	2.86	0.70	ปานกลาง
9. ท่านได้ร่วมสนับสนุนวัสดุ/อุปกรณ์เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน	2.69	0.72	ปานกลาง
10. ท่านได้ร่วมชักชวนคนในครอบครัว หรือเพื่อนบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน	3.33	0.78	ปานกลาง
11. ท่านได้ร่วมทำกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน	3.36	0.83	ปานกลาง
12. ท่านได้ร่วมติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน	2.13	0.67	น้อย
รวม	2.92	0.74	ปานกลาง

จากตาราง 6 พบว่า สตรีมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจังหวัดเกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร ด้านการปฏิบัติการ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.92$, S.D.=0.74) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สตรีมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางจำนวน 5 ข้อ ได้แก่ ข้อ 7 คือ ท่านได้ร่วมรณรงค์ให้คนในชุมชนร่วมกันรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ข้อ 8 คือ ท่านได้ร่วมสละเงินเพื่อใช้ในการ

ดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ข้อ 9 คือ ท่านได้ร่วมสนับสนุนวัสดุ/อุปกรณ์เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ข้อ 10 คือ ท่านได้ร่วมชักชวนคนในครอบครัว หรือเพื่อนบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน และข้อ 11 คือ ท่านได้ร่วมทำกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน และมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยจำนวน 1 ข้อ ได้แก่ ข้อ 12 คือ ท่านได้ร่วมติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ตาราง 7 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจังหวัดนครราชสีมา เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร ด้านการรับผลประโยชน์ โดยรวมและรายข้อ

ด้านการรับผลประโยชน์	สตรี (n = 170)		การแปลความหมาย
	$\bar{X}$	S.D.	
13. ท่านและครอบครัวของท่านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน	3.24	0.75	ปานกลาง
14. ชุมชนของท่านมีสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น เช่น ชุมชนมีความสะอาด เป็นระเบียบ เรียบร้อยและเป็นชุมชนที่น่าอยู่	3.94	0.65	มาก
15. ท่านได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนจากการเข้าร่วมกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน	3.39	0.74	ปานกลาง
16. ท่านได้มีโอกาสรู้จักและสนิทสนมกับคนในชุมชนเพิ่มขึ้น	3.69	0.70	มาก
17. ชุมชนของท่านได้เป็นที่รู้จักหรือได้รับการยอมรับจากชุมชนอื่นๆ	3.97	0.69	มาก
18. ท่านรู้สึกภูมิใจเมื่อกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนนี้ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวท่าน ครอบครัวของท่าน และคนในชุมชน	3.93	0.72	มาก
รวม	3.69	0.71	มาก

จากตาราง 7 พบว่า สตรีมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจังหวัดนครราชสีมา เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร ด้านการรับผลประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$, S.D.=0.71) เมื่อ

พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สตรีมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากจำนวน 4 ข้อ ได้แก่ ข้อ 14 คือ ชุมชนของท่านมีสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น เช่น ชุมชนมีความสะอาด เป็นระเบียบ เรียบร้อยและเป็นชุมชนที่น่าอยู่ ข้อ 16 คือ ท่านได้มีโอกาสรู้จักและสนิทสนมกับคนในชุมชนเพิ่มขึ้น ข้อ 17 คือ ชุมชนของท่านได้เป็นที่รู้จักหรือได้รับการยอมรับจากชุมชนอื่นๆ และข้อ 18 คือ ท่านรู้สึกภูมิใจเมื่อกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนนี้ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวท่าน ครอบครัวของท่าน และคนในชุมชน และมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางจำนวน 2 ข้อ ได้แก่ ข้อ 13 คือ ท่านและครอบครัวของท่านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน และ ข้อ 15 คือ ท่านได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนจากการเข้าร่วมกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ตาราง 8 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน
จันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร ด้านการประเมินผล โดยรวมและรายข้อ

ด้านการประเมินผล	สตรี (n = 170)		การแปลความหมาย
	$\bar{X}$	S.D.	
19. ท่านได้ร่วมติดตามผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน	2.42	0.79	น้อย
20. ท่านได้ร่วมประเมินผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน	2.21	0.78	น้อย
21. ท่านได้ร่วมแสดงความคิดเห็นภายหลังจากการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน	2.28	0.76	น้อย
22. ท่านได้นำปัญหาและอุปสรรคที่พบจากการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาร่วมพูดคุยกับเพื่อนบ้านหรือคณะกรรมการชุมชนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมในครั้งต่อไป	2.40	0.83	น้อย
23. ท่านได้ร่วมติดตามผลภายหลังจากการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง	2.31	0.83	น้อย
รวม	2.32	0.80	น้อย

จากตาราง 8 พบว่า สตรีมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร ด้านการประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.32$, S.D.=0.80) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สตรีมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยทุกข้อ ซึ่งได้แก่ ข้อ 19 คือ ท่านได้ร่วมติดตามผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน ข้อ 20 คือ ท่านได้ร่วมประเมินผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ข้อ 21 คือ ท่านได้ร่วมแสดงความคิดเห็นภายหลังจากการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ข้อ 22 คือ ท่านได้นำปัญหาและอุปสรรคที่พบจากการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาร่วมพูดคุยกับเพื่อนบ้านหรือคณะกรรมการชุมชนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมในครั้งต่อไป และ ข้อ 23 คือ ท่านได้ร่วมติดตามผลภายหลังจากการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ตอนที่ 4 ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทระเกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร

ตาราง 9 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง อายุกับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ตัวแปร	ระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อม			รวม
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
อายุ				
18 – 29 ปี	2 (6.3%)	13 (40.6%)	17 (53.1%)	32 (100.0%)
30 – 39 ปี	6 (11.5%)	35 (67.3%)	11 (21.2%)	52 (100.0%)
40 – 49 ปี	6 (12.2%)	34 (69.4%)	9 (18.4%)	49 (100.0%)
50 ปีขึ้นไป	5 (13.5%)	20 (54.1%)	12 (32.4%)	37 (100.0%)
รวม	19 (11.2%)	102 (60.0%)	49 (28.8%)	170 (100.0%)

$$\chi^2 = 13.978$$

$$\text{Sig} = .030^*$$

จากตาราง 9 พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตาราง 10 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง สถานภาพสมรสกับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษา
สิ่งแวดล้อมในชุมชน

ตัวแปร	ระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อม			รวม
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
สถานภาพสมรส				
โสด	4 (13.3%)	15 (50.0%)	11 (36.7%)	30 (100.0%)
สมรส	13 (10.7%)	76 (62.3%)	33 (27.0%)	122 (100.0%)
หม้าย/หย่าร้าง	2 (11.1%)	11 (61.1%)	5 (27.8%)	18 (100.0%)
รวม	19 (11.2%)	102 (60.0%)	49 (28.8%)	170 (100.0%)

$$\chi^2 = 1.546$$

$$\text{Sig} = .819$$

จากตาราง 10 พบว่า สถานภาพสมรสไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตาราง 11 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษา
สิ่งแวดล้อมในชุมชน

ตัวแปร	ระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อม			รวม
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
ระดับการศึกษา				
ประถมศึกษาหรือไม่ได้เรียน	10 (9.9%)	60 (59.4%)	31 (30.7%)	101 (100.0%)
มัธยมศึกษาตอนต้น	4 (12.9%)	21 (67.7%)	6 (19.4%)	31 (100.0%)
มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.	2 (8.7%)	13 (56.5%)	8 (34.8%)	23 (100.0%)
อนุปริญญา/ปวส. ขึ้นไป	3 (20.0%)	8 (53.3%)	4 (26.7%)	15 (100.0%)
รวม	19 (11.2%)	102 (60.0%)	49 (28.8%)	170 (100.0%)

$$\chi^2 = 3.269 \quad \text{Sig} = .774$$

จากตาราง 11 พบว่า ระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตาราง 12 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ตัวแปร	ระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อม			รวม
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
อาชีพ				
ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว	3 (8.8%)	21 (61.8%)	10 (29.4%)	34 (100.0%)
รับจ้าง	4 (9.8%)	29 (70.7%)	8 (19.5%)	41 (100.0%)
พนักงานบริษัท/ ห้างร้าน	2 (15.4%)	5 (38.5%)	6 (46.2%)	13 (100.0%)
แม่บ้าน/ไม่ได้ ประกอบอาชีพ	8 (11.3%)	41 (57.7%)	22 (31.0%)	71 (100.0%)
อื่นๆ.....	2 (18.2%)	6 (54.5%)	3 (27.3%)	11 (100.0%)
รวม	19 (11.2%)	102 (60.0%)	49 (28.8%)	170 (100.0%)

$$\chi^2 = 5.573 \quad \text{Sig} = .695$$

จากตาราง 12 พบว่า อาชีพไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตาราง 13 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนกับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ตัวแปร	ระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อม			รวม
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่				
1 – 9 ปี	2 (6.5%)	13 (41.9%)	16 (51.6%)	31 (100.0%)
10 – 19 ปี	4 (8.0%)	33 (66.0%)	13 (26.0%)	50 (100.0%)
20 – 29 ปี	3 (7.0%)	29 (67.4%)	11 (25.6%)	43 (100.0%)
30 ปีขึ้นไป	10 (21.7%)	27 (58.7%)	9 (19.6%)	46 (100.0%)
รวม	19 (11.2%)	102 (60.0%)	49 (28.8%)	170 (100.0%)

$$\chi^2 = 15.986 \quad \text{Sig} = .014^*$$

จากตาราง 13 พบว่า ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตาราง 14 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกรรมสิทธิ์ในที่ดินกับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษา
สิ่งแวดล้อมในชุมชน

ตัวแปร	ระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อม			รวม
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
กรรมสิทธิ์ในที่ดิน				
เช่าที่ดินปลูกบ้าน	8 (12.5%)	45 (70.3%)	11 (17.2%)	64 (100.0%)
ซื้อที่ดินปลูกบ้าน	3 (10.7%)	18 (64.3%)	7 (25.0%)	28 (100.0%)
เช่าบ้านผู้อื่นอยู่/ อาศัยอยู่กับญาติ	8 (10.3%)	39 (50.0%)	31 (39.7%)	78 (100.0%)
รวม	19 (11.2%)	102 (60.0%)	49 (28.8%)	170 (100.0%)

$$\chi^2 = 9.060 \quad \text{Sig} = .060$$

จากตาราง 14 พบว่า กรรมสิทธิ์ในที่ดินไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตาราง 15 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนกับการมีส่วนร่วมของสตรีในการ
รักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ตัวแปร	ระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อม			รวม
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
การเป็นสมาชิกกลุ่ม				
ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม	8 (8.0%)	60 (60.0%)	32 (32.0%)	100 (100.0%)
เป็นสมาชิกกลุ่ม	11 (15.7%)	42 (60.0%)	17 (24.3%)	70 (100.0%)
รวม	19 (11.2%)	102 (60.0%)	49 (28.8%)	170 (100.0%)

$$\chi^2 = 3.043 \quad \text{Sig} = .218$$

จากตาราง 15 พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตอนที่ 5 ปัญหา/อุปสรรค และข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคของสตรีต่อการเข้ามามีส่วนร่วม คือ การที่สตรีไม่มีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมเนื่องจากสตรีมีภาระที่จะต้องดูแลครอบครัว มีภาระในการประกอบอาชีพ การมีร่างกายที่ไม่แข็งแรง การมีอายุมาก การเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ได้ไม่นานทำให้ไม่มีเพื่อนในการร่วมทำกิจกรรม

ข้อเสนอแนะของสตรีต่อการเข้ามามีส่วนร่วม คือ สตรีส่วนใหญ่มีความคิดเห็นแบบเดียวกัน ซึ่งก็คือ ต้องการให้คนในชุมชน ทุกเพศ ทุกวัย เข้ามาทำกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนร่วมกัน เพื่อให้ชุมชนของตนจะได้มีสิ่งแวดล้อมที่ดี เป็นชุมชนที่น่าอยู่

ตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเพิ่มเติม

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเป็นการเพิ่มเติมเกี่ยวกับ

1. ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน
2. ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมใน

ชุมชน

3. ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้สตรีในชุมชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนและแนวทางแก้ไขปัญหา

4. รวมทั้งข้อเสนอแนะในการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้สตรีทั้งที่เป็นสตรีในชุมชนและสตรีในชุมชนอื่นๆเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ซึ่งสามารถสรุปผลจากการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

1. ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการจัดการขยะ ปัญหาน้ำเน่าเสีย ปัญหาน้ำขัง ลูกน้ำยุงลาย หรือปัญหาสาธารณสุขโรคต่าง ๆ นั้นแทบจะไม่พบเลยในชุมชนจันทร์เกษม ซึ่งถ้าพบก็จะเป็นเพียงปัญหาค้างคาวซึ่งอยู่ตรงหน้าทางเข้าชุมชนมีปัญหาดูตรงประตูระบายน้ำ บางครั้งจะไม่ค่อยเปิดเท่านั้น และปัญหาน้ำประปาในชุมชน ซึ่งแต่เดิมไหลช้ามาก ทางชุมชนจึงได้ทำการแจ้งไปยังการประปาให้เพิ่มแรงดันให้สูงขึ้น ซึ่งปัจจุบันนี้น้ำในชุมชนสามารถไหลได้แรงขึ้นตามปกติ ในส่วนของปัญหาขยะมูลฝอยนั้น พบว่า ไม่มีปัญหาเพราะในชุมชนจะมีอาสาสมัครชักลากขยะในชุมชนเอง เพื่อแก้ไขปัญหามลพิษต่าง ๆ ส่วนด้านสาธารณสุขโรคต่าง ๆ นั้นไม่พบปัญหาแต่อย่างใดเนื่องจาก ทางชุมชนจะมีกิจกรรมการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชนทุก ๆ ปี ไม่ว่าจะเป็น วันเฉลิมพระชนมพรรษา และในบางโอกาสสำคัญๆ ซึ่งคนในชุมชนจะร่วมกันพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน อย่างเช่น ถนน ทางเดินเท้า ขำรุดก็จะทำการซ่อมแซมทันที ท่อระบายน้ำในชุมชนเมื่อพบว่าเริ่มต้นก็จะมีรถลอกท่อใหม่ทันที

เพื่อให้น้ำไหลได้สะดวกขึ้น ในส่วนของไฟฟ้านั้นทางชุมชนได้มีไฟฟ้าแสงจันทร์หรือไฟฟ้าสาธารณะ ติดตั้งตามทางเดินต่างๆรอบบริเวณชุมชนอย่างทั่วถึง ทำให้เกิดความปลอดภัยแก่คนในชุมชน ในส่วน ปัญหาถูกน้ำยุ้งลายนั้นทางชุมชนจะมีอาสาสมัครสาธารณสุขของทางชุมชนเองออกสำรวจทุกวันศุกร์ ซึ่งจะมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกัน อาสาสมัครจำนวน 1 คน จะรับผิดชอบบ้าน 1 หลัง และเมื่อถึงวันสิ้นเดือนก็จะทำการส่งรายงานมายังทางกรรมการชุมชน ซึ่งทางกรรมการชุมชนก็จะทำการส่งรายงานต่อไปยังศูนย์สาธารณสุข 3 เขตบางซื่อต่อไป ดังนั้นปัญหาถูกน้ำยุ้งลายจึงไม่เกิดในชุมชนหรือ ถ้าเกิดก็สามารถที่จะแก้ไขได้ทันที่

2. ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสีงแวดล้อมในชุมชน

สตรีในชุมชนส่วนใหญ่จะเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการปฏิบัติ และส่วนใหญ่จะเข้าร่วมอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็น ตอนเย็นเด็กๆก็จะกลับมาจากโรงเรียนก็จะมีเศษขนม ถูขนมต่างๆตามถนนทางเดิน เข้ามาก็จะช่วยกันกวาดตลอด อีกทั้งในชุมชนจะมีกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยทางชุมชนจะมีปฏิทินความสะอาดของชุมชน ซึ่ง 1 ปี จะทำ 3 ครั้ง ในเดือนเมษายน สิงหาคม และ ธันวาคม ซึ่งก็จะมีกิจกรรมต่างๆไม่ว่าจะเป็น การรณรงค์ทำความสะอาด ล้างถนน กวาดถนน เก็บของเหลือใช้ทิ้ง รักษาความสะอาดบริเวณชุมชนและหน้าบ้าน ซึ่งกิจกรรมต่างๆนี้เป็นกิจกรรมที่สตรีส่วนใหญ่จะเข้าร่วม และลงมือทำด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการลอกท่อระบายซึ่งจะลอกทุกวันที 5 ธันวาคม การซ่อมแซมทางเดินเท้าภายในชุมชนที่ชำรุด ซึ่งกิจกรรมทั้ง 2 นี้จะเป็นกิจกรรมที่สตรีจะไม่ลงมือทำด้วยตนเอง เนื่องจาก เป็นกิจกรรมที่หนักจะต้องใช้กำลังกายเยอะซึ่งจะเป็นหน้าที่ของผู้ชายในชุมชน ที่จะต้องรับผิดชอบในส่วนของกิจกรรมนี้ ส่วนสตรีจะมีส่วนร่วมโดยการให้การสนับสนุน เช่น การทำอาหารมาเลี้ยง จัดเตรียมน้ำ และอำนวยความสะดวกให้ผู้ชายซึ่งเป็นผู้ลงมือทำ

ในด้านของการตัดสินใจนั้นส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข และตัวแทนที่คุ้มพื้นที่ต่างๆ (ทางชุมชนจะมีการแบ่งพื้นที่ให้ตัวแทนช่วยกันดูแลในแต่ละโซน) ซึ่งทุกครั้งที่จะมีการทำกิจกรรมทางกรรมการชุมชนก็จะมีการเรียกคณะกรรมการทำงานต่างๆเข้ามาประชุมแสดงความคิดเห็นกัน

ในด้านการประเมินผล ทางชุมชนก็จะมีคณะกรรมการติดตามผลเอง แต่ในบางครั้งสตรีในชุมชนบางคนก็ได้เข้ามาบอก มาพูดคุยให้ฟังว่าพื้นที่ในชุมชนตรงนั้นสกปรก ตรงนี้เริ่มชำรุดแล้ว ให้ทางกรรมการชุมชนช่วยกระตุ้นประชาสัมพันธ์ให้หน่อย ซึ่งตัวผู้นำชุมชนเองนั้นก็ต้องการให้สตรีในชุมชนเข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็น เข้ามาบอกถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนเช่นกัน เพื่อที่จะได้เป็นเสียงสะท้อน เพราะเนื่องจากตัวผู้นำชุมชนเองนั้นไม่สามารถที่จะดูแลได้คุ้มพื้นที่ได้ทั้งหมด

3. ปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้สตรีในชุมชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนและแนวทางแก้ไขปัญหา

สตรีส่วนใหญ่ในชุมชนค่อนข้างจะไม่มีปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เนื่องจากเมื่อถึงวันที่จะต้องทำกิจกรรมร่วมกัน โดยส่วนใหญ่แล้วสตรีในชุมชนก็จะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี แต่ก็จะมีบางส่วนที่จะต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ซึ่งก็จะมีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้สตรีบางส่วนที่เป็นคนนอกพื้นที่ที่เพิ่งเข้ามาอยู่ได้ไม่นานก็ไม่กล้าที่จะเข้าร่วมเพราะบางคนเพิ่งเข้ามาอยู่ก็ยังไม่ทราบว่าต้องทำอะไร ไม่มีเพื่อนร่วมทำกิจกรรม จากปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวทางผู้นำชุมชนได้แก้ไขโดยถ้าจะทำกิจกรรมต่างๆก็จะเลือกวันเสาร์ และวันอาทิตย์ เป็นวันทำกิจกรรมร่วมกัน ในส่วนของคนนอกพื้นที่ที่เพิ่งเข้ามาอยู่ได้ไม่นานนั้น ทางกรรมการชุมชนก็จะขอความร่วมมือจากสตรีที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาก่อนให้เข้าไปทำความรู้จักและชักชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนร่วมกัน หรือบางครั้งสตรีที่อาศัยอยู่มาก่อนใกล้บ้านก็จะชักชวนออกมาร่วมทำ ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

จากการสอบถามผู้นำเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาด้านวัสดุ/อุปกรณ์ หรือ งบประมาณต่างๆที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม และการสนับสนุนจากภาครัฐ พบว่า ทางชุมชนไม่มีปัญหาด้านวัสดุ/อุปกรณ์และงบประมาณแต่อย่างใด เนื่องจากทางสำนักงานเขตบางซื่อจะให้การสนับสนุนด้านวัสดุ/อุปกรณ์ และให้การสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาชุมชนให้กับทางชุมชนเป็นจำนวน 5,000 บาท ต่อเดือน ซึ่งทางชุมชนก็จะนำงบประมาณในส่วนนี้มาใช้ในการซื้อวัสดุ/อุปกรณ์ต่างๆ เช่น ไม้กวาด ที่ตักผง ซึ่งบ้านใครชำรุดก็สามารถที่จะมาเบิกได้ยังที่ทำการชุมชน อีกทั้งคนในชุมชนก็จะมาร่วมบริจาคสมทบด้วย ผู้นำชุมชนยังให้ความเห็นต่อว่า การขาดแคลนวัสดุ/อุปกรณ์ หรือ งบประมาณนั้นไม่น่าที่จะเป็นปัญหาและอุปสรรคของชุมชน เนื่องจากทุกสำนักงานเขตจะมีงบประมาณให้ทุกชุมชน ซึ่งเป็นเงินสนับสนุนของคณะกรรมการชุมชน และขึ้นอยู่กับว่า ทางชุมชนจะนำเงินในส่วนนั้นมาใช้ในการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนของตนหรือไม่ ซึ่งบางชุมชนก็ไม่ทำการเบิกงบประมาณในส่วนนี้ บางชุมชนก็ได้มีการเบิกมาแต่นำไปใช้ในส่วนอื่นแทนที่จะนำมาใช้พัฒนาชุมชน

4. ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้สตรีทั้งที่เป็นสตรีในชุมชนและสตรีในชุมชนอื่นๆเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

- ตัวผู้นำชุมชนจะต้องส่งเสริมกิจกรรมให้เข้ามาในชุมชนและสนับสนุนให้สตรีในชุมชนให้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ซึ่งกิจกรรมที่ส่งเสริมไม่จำเป็นจะต้องเป็นกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมเท่านั้น เป็นกิจกรรมอะไรก็ได้ไม่ว่าจะเป็น กิจกรรมของทางเขต ทางศูนย์ และสำนักงานต่างๆ เพื่อเป็นการปูทางให้สตรีในชุมชนนั้นได้ทำความคุ้นเคยกับการเข้าร่วมกิจกรรมและเมื่อสตรีได้คุ้นเคยกับการ

เข้าร่วมกิจกรรมแล้วเมื่อมีกิจกรรมอะไรในชุมชนสตรีก็จะเข้าร่วมไปเองซึ่งไม่เว้นแม้แต่กิจกรรมการ
รักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ทางผู้นำชุมชนจันทร์เกษมได้ยกตัวอย่างชุมชนของตน ดังนี้

“ชุมชนจันทร์เกษมนี้อายุทางเขตเรียกให้ไปประชุมหรือสัมมนา (ส่วนใหญ่จะเป็นสตรี
แม่บ้าน) ก็จะหาคนไปง่ายหน่อย ซึ่งในตอนแรกนั้น เมื่อพูดว่าต้องไปประชุม ขอความร่วมมือจากสตรี
ให้เข้าไปร่วมประชุม อบรรม หรือ สัมมนาต่าง ๆ นั้น สตรีในชุมชนก็จะคิดว่ามันต้องดูยิ่งใหญ่แน่นอน
โดยเฉพาะสตรีสูงอายุจะคิดว่าเมื่อไปแล้วจะรู้เรื่องหรือเปล่า ต้องเข้าไปนั่งเงียบ นั่งอ่าน ซึ่งเมื่อเข้าไป
ร่วมจริงๆ แล้วมันไม่ใช่อย่างที่เค้าวคิด ซึ่งเราสามารถที่จะนั่งฟังและแสดงความคิดเห็นได้ เป็นความ
คิดเห็นแบบชาวบ้านได้ วิทยากรสัมมนาก็ใช้คำพูดภาษาชาวบ้านซึ่งเค้าวฟังรู้เรื่อง แสดงความคิดเห็นได้
ทำให้สนุกกับการประชุม และเมื่อมีการจัดการประชุม อบรรม หรือสัมมนาที่ไหนทำให้อยากที่จะไปเข้า
ร่วมอีก”

- เสี่ยงตามสายในชุมชน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ดังนั้นเมื่อทางชุมชนมี
กิจกรรมอะไรจำเป็นที่จะต้องทำการประชาสัมพันธ์ให้สตรีในชุมชนได้รับรู้ เพราะถ้าไม่มีการ
ประชาสัมพันธ์สตรีก็จะไม่ทราบว่าต้องทำอะไร หรือมีกิจกรรมอะไรที่จะต้องทำร่วมกันในชุมชน

นอกจากนี้ทางผู้นำชุมชนยังได้เสนอแนะว่าการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้นคนในชุมชน
ทุกเพศ ทุกวัยไม่เฉพาะสตรี ควรที่จะมีความเสียสละเพื่อส่วนรวม ซึ่งควรสละเวลา เพื่อเข้ามาร่วม
กิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนด้วยกัน เนื่องจากการที่จะทำให้สิ่งแวดล้อมในชุมชนดี
ขึ้นและสามารถแก้ไขปัญหาได้นั้น ต้องได้รับความร่วมมือจากคนทุกคนที่อาศัยในชุมชน เนื่องจาก
สิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้นคนทุกคนในชุมชนเป็นเจ้าของและมีสิทธิ์ใช้ร่วมกัน ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ที่คนทุก
คนในชุมชนจะต้องดูแลและรักษาร่วมกันแก้ไขสภาพแวดล้อมในชุมชนของตนให้ดีขึ้น

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ

วิธีการดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สตรีที่อาศัยอยู่ในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 170 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน : ศึกษากรณีสตรีในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน กรรมสิทธิ์ในที่ดิน การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน จำนวน 7 ข้อ

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน จำนวน 9 ข้อ

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ในลักษณะการมีส่วนร่วม 4 ด้าน คือ ด้านตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติการ ด้านการรับผลประโยชน์ ด้านการประเมินผล แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีการของไลเคิร์ท (Likert's scale) จำนวน 23 ข้อ

ตอนที่ 4 ปัญหา/อุปสรรค และข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ทำการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเป็นการเพิ่มเติม เพื่อที่จะทำให้การวิจัยในครั้งนี้มีความครอบคลุมและชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์ดังนี้

1. ในชุมชนมีปัญหาสิ่งแวดล้อมอะไรบ้าง
2. ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน
3. ปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้สตรีในชุมชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนและแนวทางแก้ไขปัญหา
4. ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้สตรีทั้งที่เป็นสตรีในชุมชนและสตรีในชุมชนอื่นๆเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เสนอต่อผู้อำนวยการเขตบางซื่อเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลกับสตรีในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร
2. ผู้วิจัยได้ติดต่อไปยังประธานชุมชนเพื่อขออนุญาต และนัดวัน เวลา ในการเข้าไปแจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมด้วยตนเอง ซึ่งผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจากประธานชุมชนเป็นอย่างดี โดยทางประธานชุมชนได้มีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายในชุมชนเพื่อขอความร่วมมือจากสตรีในชุมชนให้ช่วยตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลสตรีในชุมชนตามบ้านต่างๆด้วยตนเอง ซึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น มีทั้งให้สตรีในชุมชนเป็นผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง และผู้วิจัยเป็นผู้อ่านให้สตรีในชุมชนเป็นผู้ตอบ ในการเก็บรวบรวมนี้ผู้วิจัยจะอยู่กับผู้ตอบแบบสอบถามด้วยเพื่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม
3. นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ทำการติดต่อเพื่อขออนุญาตเข้าไปทำการสัมภาษณ์ประธานชุมชนเป็นการเพิ่มเติม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และ หาค่าร้อยละ (Percentage)
2. ข้อมูลการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และ หาค่าร้อยละ (Percentage)

3. ตามความมุ่งหมายของการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ วิเคราะห์โดยการหาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4. ตามความมุ่งหมายของการวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ จำแนกตามตัวแปรอิสระที่ศึกษา ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน กรรมสิทธิ์ในที่ดิน และการเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน วิเคราะห์โดยใช้วิธีการทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square)

ข้อจำกัดในการวิจัยในครั้งนี้ คือ เนื่องจากผู้วิจัยได้นำข้อมูลไปประมวลผลโดยแบ่งระดับการมีส่วนร่วมเป็น 5 ระดับตามแบบสอบถาม ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด เมื่อนำไปแจกแจงกับตัวแปรอิสระที่ศึกษา ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน กรรมสิทธิ์ในที่ดิน และการเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน พบว่า ไม่สามารถทำการประมวลได้เนื่องจากมีข้อมูลในบางรายการ (Cell) เมื่อนำไปแจกแจงแล้วมีค่าความถี่คาดหวัง (Expected Value) น้อยกว่า 5 เกินกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนทั้งหมด ผู้วิจัยจึงได้ทำการปรับระดับการมีส่วนร่วมเป็น 3 ระดับ ซึ่งได้แก่ มาก ปานกลาง และน้อย

5. ข้อมูลปัญหาและอุปสรรคของสตรีต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา(Content analysis)

6. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเพิ่มเติม นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา(Content analysis) พรรณนาความ และนำไปประกอบการอภิปรายผลการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อให้เกิดความชัดเจนของผลการวิจัยในครั้งนี้ยิ่งขึ้น

สรุปผล

ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความถี่และค่าร้อยละข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 30-39 ปี และมีสถานภาพสมรสแล้ว ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือไม่ได้เรียน และเป็นแม่บ้านหรือไม่ได้ประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลา 10-19 ปี และเช่าบ้านผู้อื่นอยู่/อาศัยอยู่กับญาติ ส่วนใหญ่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใดในชุมชน และเมื่อพิจารณาการเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นสมาชิกชมรม To Be Number One

2. การวิเคราะห์ความถี่และคำร้อยละการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน

สตรีในชุมชนส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนจากสื่อประเภทโทรทัศน์ วิทยุ เสียงตามสายในชุมชน คนในครอบครัวหรือญาติพี่น้อง และจากเพื่อนบ้าน ในระดับบ่อยครั้งปานกลาง และส่วนใหญ่ได้รับจากสื่อประเภทหนังสือพิมพ์ สื่อประชาสัมพันธ์ เอกสารสิ่งพิมพ์ (วารสาร/นิตยสาร) และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในระดับบ่อยครั้งน้อย

3. วิเคราะห์ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทระเกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน

3.1 สตรีมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทระเกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

3.2 สตรีมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทระเกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร ด้านการตัดสินใจโดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สตรีมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ การได้ร่วมตัดสินใจเลือกกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับชุมชน การได้ร่วมเสนอความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น เสนอวัน เวลา ในการดำเนินกิจกรรม เป็นต้น การได้ร่วมตัดสินใจดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน และการได้ร่วมประชุมกับคณะกรรมการชุมชนหรือคนในชุมชนเพื่อวางแผนการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน และมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ เคยให้ข้อมูลด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อใช้ในการพิจารณาเลือกกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับชุมชน และการได้ร่วมพูดคุยกับคนในชุมชนหรือคณะกรรมการชุมชนในความเป็นไปได้ของกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับชุมชน

3.3 สตรีมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทระเกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร ด้านการปฏิบัติการโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สตรีมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การได้ร่วมรณรงค์ให้คนในชุมชนร่วมกันรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การได้ร่วมสละเงินเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การได้ร่วมสนับสนุนวัสดุ/อุปกรณ์เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การได้ร่วมชักชวนคนในครอบครัว หรือเพื่อนบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน และการได้ร่วมทำกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน และมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ การได้ร่วมติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

3.4 สตรีมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ

กรุงเทพมหานคร ด้านการรับผลประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สตรีมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การที่ชุมชนมีสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น เช่น ชุมชนมีความสะอาด เป็นระเบียบ เรียบร้อยและเป็นชุมชนที่น่าอยู่ การได้มีโอกาสรู้จักและสนิทสนมกับคนในชุมชนเพิ่มขึ้น การที่ชุมชนได้เป็นที่รู้จักหรือได้รับการยอมรับจากชุมชนอื่นๆ และ ทำให้รู้สึกภูมิใจเมื่อกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนนี้ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเอง ครอบครัว และคนในชุมชน และมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางได้แก่การที่ตนเองและครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนและการได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนจากการเข้าร่วมกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

3.5 สตรีมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ

กรุงเทพมหานคร ด้านการประเมินผลโดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สตรีมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ การได้ร่วมติดตามผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน การได้ร่วมประเมินผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การได้นำปัญหาและอุปสรรคที่พบจากการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาร่วมพูดคุยกับเพื่อนบ้าน หรือคณะกรรมการชุมชนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมในครั้งต่อไป และ การได้ร่วมติดตามผลภายหลังจากการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ยังพบว่าสตรีในชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการรักษาความสะอาดบริเวณบ้านเรือนมากที่สุด และ เข้าร่วมในกิจกรรมการซ่อมแซมทางเดินเท้าภายในชุมชนที่ชำรุด น้อยที่สุด

4. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร

4.1 อายุมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

4.2 สถานภาพสมรสไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

4.3 ระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

4.4 อาชีพไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

4.5 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

4.6 กรรมสิทธิ์ในที่ดินไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

4.7 การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

5. วิเคราะห์ปัญหา/อุปสรรค และข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของสตรีต่อการเข้ามามีส่วนร่วม คือ การที่สตรีไม่มีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมเนื่องจากสตรีมีภาระที่จะต้องดูแลครอบครัว มีภาระในการประกอบอาชีพ การมีร่างกายที่ไม่แข็งแรง การมีอายุมาก การเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ได้ไม่นานทำให้ไม่มีเพื่อนในการร่วมทำกิจกรรม

ข้อเสนอแนะของสตรีต่อการเข้ามามีส่วนร่วม คือ สตรีส่วนใหญ่มีความคิดเห็นแบบเดียวกัน ซึ่งก็คือ ต้องการให้คนในชุมชน ทุกเพศ ทุกวัย เข้ามาทำกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนร่วมกัน เพื่อที่ชุมชนของตนจะได้มีสิ่งแวดล้อมที่ดี เป็นชุมชนที่น่าอยู่

6. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเพิ่มเติม

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเป็นการเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้สตรีในชุมชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนและแนวทางแก้ไขปัญหา รวมทั้งข้อเสนอแนะในการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้สตรีทั้งที่เป็นสตรีในชุมชนและสตรีในชุมชนอื่นๆเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ซึ่งสามารถสรุปผลจากการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

1. ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการจัดการขยะ ปัญหาน้ำเน่าเสีย ปัญหาน้ำขัง ลูกน้ำยุงลาย หรือปัญหาสาธารณสุขโรคต่างๆนั้นแทบจะไม่พบเลยในชุมชนจันทร์เกษม ซึ่งถ้าพบก็จะเป็นเพียงปัญหาคลองที่อยู่ตรงหน้าทางเข้าชุมชนมีปัญหาตรงประตูระบายน้ำ บางครั้งจะไม่ค่อยเปิดเท่านั้น และปัญหาน้ำประปาในชุมชน ซึ่งแต่เดิมไหลช้ามาก ทางชุมชนจึงได้ทำการแจ้งไปยังการประปาให้เพิ่มแรงดันให้สูงขึ้น ซึ่งปัจจุบันนี้น้ำในชุมชนสามารถไหลได้แรงขึ้นตามปกติ

2. ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

สตรีในชุมชนส่วนใหญ่จะเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการปฏิบัติ และส่วนใหญ่จะเข้าร่วมอย่างสม่ำเสมอ แต่ก็จะมีกิจกรรมอยู่ 2 กิจกรรมที่สตรีจะไม่ลงมือทำด้วยตนเอง ซึ่งได้แก่ กิจกรรมการลอกท่อระบายน้ำ และซ่อมแซมทางเดินเท้าที่ชำรุด เนื่องจาก เป็นกิจกรรมที่หนักจะต้องใช้กำลังกายเยอะซึ่งจะเป็นหน้าที่ของผู้ชายในชุมชน ที่จะต้องรับผิดชอบในส่วนของกิจกรรมนี้ ส่วนสตรีจะมีส่วนร่วมโดยการให้การสนับสนุน เช่น การทำอาหารมาเลี้ยง จัดเตรียมน้ำ และอำนวยความสะดวกให้ผู้ชาย ซึ่งเป็นผู้ลงมือทำ ในส่วนด้านการตัดสินใจนั้นส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข และตัวแทนที่คุ้มพื้นที่ต่างๆ (ทางชุมชนจะมีการแบ่งพื้นที่ให้ตัวแทนช่วยกันดูแลในแต่ละโซน) ซึ่งทุกครั้งที่จะมีการทำกิจกรรมทางกรรมการชุมชนก็จะมีการเรียกคณะกรรมการทำงานต่างๆเข้ามาประชุมแสดงความคิดเห็นกัน ส่วนด้านการประเมินผล ทางชุมชนก็จะมีคณะกรรมการติดตามผลเอง แต่ในบางครั้งสตรีในชุมชนบางคนก็ได้เข้ามาบอกกล่าว

3. ปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้สตรีในชุมชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนและแนวทางแก้ไขปัญหา

สตรีบางส่วนจะต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ซึ่งก็จะมีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม ผู้นำชุมชนก็ได้แก้ไขโดยถ้าจะทำกิจกรรมต่างๆก็จะเลือกวันเสาร์ และวันอาทิตย์ เป็นวันทำกิจกรรมร่วมกัน อีกทั้งสตรีบางส่วนเป็นคนนอกพื้นที่ที่เพิ่งเข้ามาอยู่ได้ไม่นานก็ไม่กล้าที่จะเข้าร่วม ทางกรรมการชุมชนก็จะขอความร่วมมือจากสตรีที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาก่อนให้เข้าไปทำความรู้จักและชักชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนร่วมกัน หรือบางครั้งสตรีที่อาศัยอยู่มาก่อนใกล้บ้านก็จะชักชวนออกมาร่วมทำ

4. ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้สตรีทั้งที่เป็นสตรีในชุมชนและสตรีในชุมชนอื่นๆเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ตัวผู้นำชุมชนจะต้องส่งเสริมกิจกรรมให้เข้ามาในชุมชนและสนับสนุนให้สตรีในชุมชนให้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น เพื่อเป็นการปูทางให้สตรีในชุมชนนั้นได้ทำความคุ้นเคยกับการเข้าร่วมกิจกรรมและเมื่อสตรีได้คุ้นเคยกับการเข้าร่วมกิจกรรมแล้วเมื่อมีกิจกรรมอะไรในชุมชนสตรีก็จะเข้าร่วมไปเอง นอกจากนี้เสียงตามสายในชุมชน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ดังนั้นเมื่อทางชุมชนมีกิจกรรมอะไรจำเป็นที่จะต้องทำการประชาสัมพันธ์ให้สตรีในชุมชนได้รับรู้ เพราะถ้าไม่มีการประชาสัมพันธ์สตรีก็อาจจะไม่ทราบว่าต้องทำอะไร หรือมีกิจกรรมอะไรที่จะต้องทำร่วมกันในชุมชน

อภิปรายผล

จากการศึกษา การมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน : ศึกษากรณีสตรีในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. จากการศึกษาพบว่า สตรีในชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจาก สตรีในชุมชนยังไม่ตระหนักถึงบทบาทของตนเองในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนเท่าที่ควร ดังที่ เมทินี พงษ์เวช (2541: 6) ได้กล่าวไว้ว่า การที่ผู้หญิงมักขาดความมั่นใจ ขาดความรู้ ขาดข่าวสารในการเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งผู้หญิงบางส่วนอาจยอมรับสภาพ ไม่ยอมรับคุณค่าของตนเอง ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมประเพณีที่หล่อหลอมให้ผู้หญิงเป็นผู้ตาม และมีบทบาทหลักในฐานะมารดาและภรรยา ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับ เยาวณี ตระกูลดิษฐ์ (2541: 84-92) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอในกิจกรรมงานการศึกษาของสตรีในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของสตรีของคณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอในกิจกรรมงานการศึกษาของสตรีในจังหวัดนครสวรรค์ รวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับ พรทิพย์ อังกุลวดี (2539: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของสตรีผู้นำในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ใน จังหวัดราชบุรี พบว่า สตรีผู้นำมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง สอดคล้องกับ วิมลรัตน์ ศรีสิงห์ (2538: 290-296) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มสตรีกาญจนบุรี พบว่า กลุ่มสตรีกาญจนบุรีมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกันกับ วัชรภรณ์ เอี่ยมสะอาด (2538: 82) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง

และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า สตรีในชุมชนมีส่วนร่วมใน ด้านการตัดสินใจ อยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้เนื่องมาจาก ทางชุมชนได้มีคณะกรรมการชุมชน เป็นตัวแทนในการรับผิดชอบงานต่างๆ ดังนั้นในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมในแต่ละครั้งผู้ที่มียบทบาทในการตัดสินใจต่างๆจะเป็นหน้าที่ของ ประธานกรรมการชุมชน และคณะกรรมการชุมชน ที่จะเข้าประชุมและเสนอความคิดเห็นกัน ซึ่งจะเห็นได้จากผลการศึกษาที่พบว่า สตรีในชุมชนได้ร่วมตัดสินใจเลือกกิจกรรม เสนอความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรม ตัดสินใจดำเนินกิจกรรม และร่วมประชุมในระดับน้อย ซึ่ง วีรนาถ กาญจนอักษร (2538: 240-241) กล่าวถึงการที่ผู้หญิงไม่ได้เข้าถึงอำนาจในการตัดสินใจทำให้ผู้หญิงไม่เข้าใจบทบาทที่สำคัญของตัวเอง ไม่เข้าใจความหมายของการเป็นผู้รับผิดชอบคุณภาพชีวิต ผู้หญิงไม่เคยชินที่จะใช้อำนาจตัดสินใจมากกว่านั้นหรือในระดับนโยบาย ผู้หญิงจำนวนมากเป็นฝ่ายรับสถานการณ์แล้วแก้ปัญหา แทนที่จะเป็นผู้กำหนดสถานการณ์แล้วก็แก้ไขปัญหาในระดับนโยบาย นอกจากนี้ถ้า

พิจารณาในด้านการปฏิบัติการ จะพบว่า สตรีในชุมชนได้ร่วมติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้น่าจะมาจาก การติดต่อประสานงานกับทางภาครัฐนั้น เป็นหน้าที่ของผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชน ดังนั้นอาจจะ เป็นไปได้ว่าสตรีที่ไม่ได้เป็นคณะกรรมการชุมชนหรือผู้นำกิจกรรมต่าง ๆ นั้น ถือว่าตนเองได้มอบความ รับผิดชอบในการติดต่อประสานงานกับภาครัฐให้แก่ผู้นำแล้ว จึงไม่มีความจำเป็นและไม่ใช่นหน้าที่ที่ จะต้องติดต่อด้วยตนเอง ในส่วนของการมีส่วนร่วมใน ด้านการรับผลประโยชน์ นั้นพบว่าอยู่ในระดับ มาก ทั้งนี้เนื่องจาก กิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้นเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์โดย ส่วนรวม คนทุกคนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ซึ่งไม่เฉพาะสตรีเท่านั้น ย่อมได้รับผลประโยชน์จากการดำเนิน กิจกรรมนี้เช่นเดียวกัน ซึ่งจะเห็นได้จากผลการศึกษาที่พบว่า สตรีในชุมชนได้รับผลประโยชน์โดยชุมชน ได้เป็นที่รู้จัก และ มีสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็น ชุมชนมีความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย และ เป็นชุมชนที่น่าอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วัชรภรณ์ เอี่ยมสะอาด (2538: 82) ที่พบว่า สตรี ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มากที่สุด และ ในส่วนของการมีส่วนร่วมในด้านการ ประเมินผล นั้นจะพบได้ว่าสตรีมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้เนื่องจาก การดำเนินกิจกรรมในแต่ละ ครั้งนั้น ทางชุมชนจะมีคณะกรรมการในการติดตาม และ ประเมินผลของชุมชนเอง

นอกจากนี้จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า ข้อมูลในเชิงคุณภาพของชุมชนนั้นมีความขัดแย้งกับ ข้อมูลในเชิงปริมาณ ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้ชายในชุมชนอาจจะมึบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการรักษา สิ่งแวดล้อมในชุมชนหรือกิจกรรมต่างๆในชุมชนมากกว่าสตรี

2. จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษา สิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร

สมมติฐานที่ 1 อายุมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมใน ชุมชน

ผลการวิจัย พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมใน ชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก สตรีที่มีอายุในวัยทำงานหรือมากกว่าจะมีประสบการณ์และมองเห็นถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากกิจกรรมการ รักษาสิ่งแวดล้อมมากกว่าสตรีที่ยังมีอายุน้อย ซึ่งผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อาภรณ์ เกียรติจรพพันธุ์ (2547:79) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในงาน อาสาสมัครสาธารณสุข: กรณีศึกษา อาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรี พบว่า อายุมี ความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของสตรีที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุข สอดคล้อง

กับ อรทิน สีลาภรณ์ (2546: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่องการศึกษาพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนเขตเทศบาลนครยะลา พบว่า อายุมีผลต่อพฤติกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับ สิริวรรณา เดชวิถี (2544: 114-117) ที่ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประชาชนเมืองเขตเทศบาลนครขอนแก่น พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประชาชน เช่นเดียวกันกับ พิสันต์ ธาระสารสมบุญ (2542: 194-204) ที่ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ศึกษากรณี เกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี พบว่า อายุมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปกรรม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ พรทิพย์ อังกุลวดี (2539:บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสตรีผู้นำในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ในจังหวัดราชบุรี พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน สอดคล้องกับ โคเฮนและนอร์แมน อัฟฮอฟฟ์ (อรุณรัตน์ หวังดี. 2548: 10; อ้างอิงจาก Cohen and Uphoff. 1977. Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation. pp. 59-78.) ที่ได้กล่าวถึงอายุว่าเป็นปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับ เบอรัลทรน (Bertrand. 1958: 147-157) ที่ได้กล่าวว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ คัฟแมน (วิมลรัตน์ ศรีสิงห์. 2538: 41-42; อ้างอิงจาก Kaufman. 1949. Participation in Organized Activities in Selected Kentucky Localities. pp. 528.) ยังได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมพบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

สมมติฐานที่ 2 สถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า สถานภาพสมรสไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเนื่องจาก กิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นกิจกรรมที่ต้องการให้ชุมชนมีความสะดวกและเป็นชุมชนที่น่าอยู่ ซึ่งแน่นอนว่าสตรีที่อาศัยอยู่ในชุมชนทุกคน ไม่ว่าจะเป็นสตรีที่สมรสแล้ว ยังโสด หรือแม้แต่เป็นหม้ายหรือหย่าร้าง ก็ย่อมต้องการอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกับผลการศึกษาของอัศวิน หนูจ้อย (2538: 118) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า สตรีที่มีสถานภาพการสมรสที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สมมติฐานที่ 3 ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเนื่องจากสตรีในชุมชนได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีการศึกษาที่ไม่แตกต่างกันมากนัก อีกทั้งการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนก็เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะทั่วไป ซึ่งไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นสตรีที่มีระดับการศึกษาที่สูงกว่าหรือต่ำกว่าถึงจะเข้าร่วมได้ แต่เป็นกิจกรรมที่ต้องการให้ชุมชนของตนนั้นมีสิ่งแวดล้อมที่ดี เป็นระเบียบและน่าอยู่ ดังนั้นในการเข้าร่วมกิจกรรมแต่ละครั้งสตรีทุกระดับการศึกษาจะเข้ามามีส่วนร่วมได้ ซึ่งผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกับผลการศึกษา นดา ดำริห์ (2542:74) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนบ้านครัว กรุงเทพมหานคร พบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนไม่ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ วิมลรัตน์ ศรีสิงห์ (2538: 292) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มสตรีกาญจนบุรี พบว่า ระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มสตรีกาญจนบุรีและจากการพิจารณาคำร้อยละพบว่าสตรีที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาเท่านั้นถึงร้อยละ 47.5 สอดคล้องกับ พิษณุดา เรืองเดช (2542: 67-72) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมพัฒนาอาชีพเสริมของครอบครัวกิจกรรมในหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภออดอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมพัฒนาอาชีพเสริมของครอบครัว สอดคล้องกับ ชัชวาล เอื้อสุวรรณ (2544: 114-118) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว ศึกษาเฉพาะกรณี: สวนรุกขชาติน้ำตกธารทอง อำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย พบว่า ระดับการศึกษาไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ เยาวณี ตระกูลดิษฐ์ (2541: 89) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอในกิจกรรมงานการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับสตรีในจังหวัด นครสวรรค์ พบว่า คณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในกิจกรรมงานการศึกษานอกโรงเรียนไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 4 อาชีพมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า อาชีพไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก สตรีในชุมชนที่มีอาชีพแตกต่างกันสามารถที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมได้ เพราะ ปฏิทินการทำกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้นจะตรงกับช่วงวันหยุด และ วันสำคัญต่างๆ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา (วันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ วันสงกรานต์ เป็นต้น) นอกจากนี้ทางกรรมการชุมชนจะเลือกวัน เสาร์ และวันอาทิตย์เป็นวันทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งสตรีในชุมชนก็สามารถเข้าร่วมได้ ซึ่งผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกับผลการศึกษา นดา คำวิห์ (2542: 75) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนบ้านครัว กรุงเทพมหานคร พบว่าการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนไม่ขึ้นอยู่กับอาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ วิมลรัตน์ ศรีสิงห์ (2538: 293) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มสตรีกาญจนบุรี พบว่า อาชีพไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มสตรีกาญจนบุรี สอดคล้องกับ พิษณุดา เรืองเดช (2542: 67-72) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมพัฒนาอาชีพเสริมของครอบครัวกิจกรรมในหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าอาชีพมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมพัฒนาอาชีพเสริมของครอบครัว นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ สุรจิตรา อุตะภา (2542:109) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีทอผ้าไหม ศึกษาเฉพาะกรณี โครงการส่งเสริมศิลปอาชีพ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า อาชีพที่แตกต่างกันไม่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมพัฒนาอาชีพเสริมของครอบครัวที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

สมมติฐานที่ 5 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก สตรีที่เข้าร่วมกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนส่วนใหญ่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นเวลานาน ส่วนใหญ่ประมาณ 10 ปีขึ้นไป จึงอาจกล่าวได้ว่าสตรีที่อาศัยในชุมชนเป็นระยะเวลานานๆนั้นย่อมเกิดความผูกพันและต้องการให้ชุมชนที่ตนอาศัยอยู่สิ่งแวดล้อมที่ดี นอกจากนี้สตรีที่อาศัยในชุมชนมาเป็นเวลานานก็จะคุ้นเคยและรู้ว่าเมื่อถึงวันที่จะต้องทำกิจกรรม

จะต้องทำอะไร และต้องทำอะไร ในส่วนของคนนอกพื้นที่ ที่เพิ่งเข้ามาอยู่ได้ไม่นาน ทางกรรมการชุมชนก็จะขอความร่วมมือจากสตรีที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาก่อนให้เข้าไปทำความรู้จักและชักชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนร่วมกัน หรือบางครั้งสตรีที่อาศัยอยู่มาก่อนใกล้บ้านก็จะชักชวนออกมาร่วมทำ ซึ่งผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกับผลการศึกษา ของ *วิลมรตัน ศรีสิงห์* (2538: 293) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มสตรีกาญจนบุรี พบว่า ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มสตรีกาญจนบุรี สอดคล้องกับ *Cohen and Uphoff* (อรุณรัตน์ หวังดี. 2548: 10; อ้างอิงจาก Cohen and Uphoff. 1977. Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation. pp. 59-78.) ที่ได้กล่าวถึงระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่นว่าเป็นปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม เช่นเดียวกันกับ *เบอร์ทรานด์* (Bertrand. 1958: 147-157) ที่ได้กล่าวว่า ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ คัพแมน (วิลมรตัน ศรีสิงห์. 2538: 41-42; อ้างอิงจาก Kaufman. 1949. Participation in Organized Activities in Selected Kentucky Localities. pp. 528.) ยังได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมพบว่า ความยาวนานในการอยู่อาศัยในท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

สมมติฐานที่ 6 กรรณสิทธิในที่ดินมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า กรรณสิทธิในที่ดินไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเนื่องจาก กิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นกิจกรรมที่ต้องการให้ชุมชนมีความสะอาด และเป็นชุมชนที่น่าอยู่ ซึ่งแน่นอนว่าสตรีที่อาศัยอยู่ในชุมชนทุกคน ไม่ว่าจะเป็นสตรีที่เข้าบ้านผู้อื่นอยู่/อาศัยอยู่กับญาติ เข้าที่ดินปลูกบ้าน หรือ ซื้อที่ดินเป็นของตนเองแล้วปลูกบ้าน ก็ย่อมต้องการที่จะได้อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี อีกทั้ง สตรีบางคนได้อาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นระยะเวลานานแล้วแต่ก็ยังไม่มีการรื้อถอนที่ดินเป็นของตนเองยังคงเข้าบ้านผู้อื่นอาศัยอยู่ ซึ่งผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกับผลการศึกษา *นดา ดำริห์* (2542: 76) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนบ้านครัว กรุงเทพมหานคร พบว่าการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนไม่ขึ้นอยู่กับการมีฐานะในการครอบครองที่อยู่อาศัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 7 การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก กิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้นเป็นกิจกรรมที่สตรีทุกคนในชุมชนจะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน และเมื่อกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นกิจกรรมที่สตรีในชุมชนทุกคนได้รับผลประโยชน์ ดังนั้นสตรีทุกคนไม่ว่าจะเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมใดๆในชุมชนหรือไม่ก็ตาม จะเป็นมากหรือน้อยต่างกัน ก็ไม่ทำให้การมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกับผลการศึกษา นดา ดำริห์ (2542: 75) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนบ้านครัว กรุงเทพมหานคร พบว่าการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนไม่ขึ้นอยู่กับการศึกษาในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ เกียรติศักดิ์ เรือนทองดี (2536:71) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนา พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มไม่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนา เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ แก้ว นิเมะเร็ง (2540 :78) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดลพบุรี พบว่า สมาชิกองค์กรสตรีที่เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย

1. จากการศึกษาพบว่า สตรีในชุมชนยังมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นในการที่จะทำให้อัตราการมีส่วนร่วมของสตรีในชุมชนเข้ามามีบทบาทมากขึ้นนั้น ควรที่จะต้องชี้ให้สตรีในชุมชนได้เห็นถึงผลประโยชน์ที่อาจเกิดขึ้นทั้งในแง่ส่วนตัวและส่วนรวม ให้สตรีได้เข้าใจถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับการเข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งส่งเสริมให้สตรีในชุมชนได้ตระหนักในศักยภาพและขีดความสามารถของตนเองที่จะสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในชุมชน นอกจากนี้จะต้องกระตุ้นให้สตรีได้ทราบถึงบทบาทของตนเองและแสดงบทบาทนั้นออกมา ซึ่งการได้รับการกระตุ้นจากบุคคลรอบข้างและการที่รับรู้ถึงความต้องการของบุคคลอื่นที่มีต่อตัวสตรีในการแสดงบทบาทในกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้น จะเป็นส่วนหนึ่งที่ผลักดันให้สตรีในชุมชนได้แสดงบทบาทของตนเองออกมามากยิ่งขึ้น

2. จากการศึกษาพบว่า สตรีในชุมชนมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจ และ ด้านการประเมินผล อยู่ในระดับน้อยทั้งนี้เนื่องมาจาก ทางชุมชนได้มีคณะกรรมการชุมชน เป็นตัวแทนในการ

รับผิดชอบงานต่างๆ ดังนั้นในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมในแต่ละครั้งผู้ที่มีบทบาทในการตัดสินใจต่างๆจะเป็นหน้าที่ของ ประธานกรรมการชุมชน และคณะกรรมการชุมชน ที่จะเข้าประชุมและเสนอความคิดเห็นกัน รวมทั้งมีหน้าที่ในการติดตาม และประเมินผลที่ได้จากการทำกิจกรรมต่างๆ จึงพบว่าสตรีในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการประเมินผลอยู่ในระดับน้อย ดังนั้นทางกรรมการชุมชนควรที่จะเปิดโอกาสและสนับสนุนให้สตรีในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและประเมินผลที่ได้จากกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ทั้งนี้จะต้องพยายามกระตุ้นให้สตรีในชุมชนกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น และความต้องการของตนออกมา

3. จากการศึกษาพบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ทั้งนี้อาจเนื่องจากสตรีที่มีอายุในวัยทำงานหรือมากกว่าจะมีประสบการณ์และมองเห็นผลประโยชน์ที่จะได้รับจากกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมมากกว่าสตรีที่ยังมีอายุน้อยกว่า ดังนั้นทางกรรมการชุมชนจึงควรสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นให้สตรีทุกช่วงวัยได้ตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับจากกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

4. จากการศึกษาพบว่า ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ทั้งนี้อาจเนื่องจากสตรีที่อาศัยในชุมชนเป็นระยะเวลานานๆนั้นย่อมเกิดความผูกพันและต้องการให้ชุมชนที่ตนอาศัยอยู่มีสิ่งแวดล้อมที่ดี นอกจากนี้สตรีที่อาศัยในชุมชนมาเป็นเวลานานก็จะคุ้นเคยและรู้ว่าจะต้องทำอะไร อย่างไรบ้าง ดังนั้นสตรีที่อาศัยอยู่ในชุมชนมานานนี้ย่อมเป็นกำลังสำคัญของชุมชนในการรณรงค์และชักชวนคนนอกพื้นที่ที่เพิ่งเข้ามาอยู่ได้ไม่นานให้เข้ามาร่วมทำกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนร่วมกัน

5. จากการศึกษาพบว่าสตรีในชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน จากสื่อประเภทเสียงตามสายในชุมชนมากที่สุด ดังนั้นทางภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรที่จะมีการประสานงานกับทางชุมชนเพื่อกระจายข่าวสารเกี่ยวกับประเด็นสิ่งแวดล้อมชุมชนต่างๆ ผ่านทางเสียงตามสายในชุมชน เพื่อเป็นการกระตุ้นและเป็นการเปิดโอกาสให้สตรีในชุมชนได้เพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในประเด็นสิ่งแวดล้อมต่างๆให้มากยิ่งขึ้น

6. จากผลการสัมภาษณ์ผู้นำเพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้สตรีทั้งที่เป็นสตรีในชุมชนและสตรีในชุมชนอื่นๆเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นเช่นเดียวกับข้อเสนอแนะของผู้นำชุมชน คือ การที่สตรีในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนหรือกิจกรรมต่างๆในชุมชนนั้น ทางผู้นำชุมชนจะต้องสร้างความคุ้นเคยให้เกิดขึ้นกับตัวสตรีเสียก่อน เพราะถ้าสตรีในชุมชนได้คุ้นเคยกับการเข้าร่วมกิจกรรมแล้วเมื่อมีกิจกรรมอะไรในชุมชนสตรีก็จะเข้าร่วมไปเอง ดังนั้นตัวผู้นำชุมชนจึงมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการส่งเสริมและสนับสนุนการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนของสตรี

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มสตรีเพียงพื้นที่เดียว คือ สตรีในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร จึงทำให้ผลที่ได้นี้ อาจจะนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการรักษาสีงแวดล้อมในชุมชนสำหรับชุมชนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่มีปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกันเท่านั้น ดังนั้นควรที่จะได้ศึกษาในพื้นที่ที่ใหญ่ขึ้น เพื่อให้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ครอบคลุมพื้นที่หรือชุมชนอื่นๆ ซึ่งจะทำให้การวิจัยมีประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น
2. ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสีงแวดล้อมในชุมชน ซึ่งเป็นการศึกษาเฉพาะปัจจัยพื้นฐานบางประการเท่านั้น ผลการวิจัยที่ได้จึงไม่สามารถครอบคลุมปัจจัยต่างๆที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรี ดังนั้นการวิจัยในครั้งต่อไปควรที่จะได้มีการศึกษาปัจจัยตัวอื่นๆที่น่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีมากขึ้น เช่น ทักษะคติของสตรีต่อปัญหาสีงแวดล้อมในชุมชน ความตระหนักของสตรีต่อปัญหาสีงแวดล้อม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสีงแวดล้อมในชุมชน ผลประโยชน์ที่สตรีคาดว่าจะได้รับ เป็นต้น
3. ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของสตรีในลักษณะเดียวกันนี้กับพื้นที่หรือชุมชนอื่นๆเพื่อสามารถนำผลที่พบจากการวิจัยในแต่ละชุมชนมาเปรียบเทียบกัน เพื่อจะได้นำผลการวิจัยที่พบมาใช้เป็นแนวทางในการสนับสนุนและพัฒนาสตรีในแต่ละพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาสีงแวดล้อมในชุมชนมากขึ้น
4. ควรที่จะได้มีการศึกษาการมีส่วนร่วมของสตรีในเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้เข้าไปสัมภาษณ์ระดับลึก สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก และทำให้ได้ข้อมูลในแง่มุมอื่นๆที่อาจไม่เด่นชัด และไม่ได้อยู่ในความคาดหมายของผู้วิจัยมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- เกียรติศักดิ์ เรือนทองดี. (2536). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนา: ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลสหกรณ์ อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี*. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- แก้ว นิมะเริง. (2540). *ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดลพบุรี*. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- คณะกรรมการส่งเสริมประสานงานสตรีแห่งชาติ. (2534). *ยุทธศาสตร์ในโรปีเพื่อความก้าวหน้าของสตรี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.).
- . (2539). *สรุปแผนปฏิบัติการเพื่อความก้าวหน้าของสตรี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- คณะอนุกรรมการเฉพาะด้านจัดทำแผนหลักงานสตรี. (2537). *นโยบายและแผนงานหลักสตรีระยะยาว(พ.ศ. 2535-2554)*. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- จินตนา เสงมาเงิน. (2539). *ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานโครงการพัฒนาตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ฉันทส เพียรธรรม. (2542). *สถาปนา สถาบันเมือง เมือง การเมือง ชุมชนและประชาสังคม*. กรุงเทพฯ: สถาบันการพัฒนาพื้นฐาน.
- ชวลิต เกตุมงคลสิทธิ์. (2548). *การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการดูแลสิ่งแวดล้อม: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนในเขตราชบุรีบูรณะ จังหวัดกรุงเทพมหานคร*. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ชัชวาล เอื้อสุวรรณ. (2544). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว*. ศึกษาเฉพาะกรณี: สวนรุกขชาติน้ำตกธารทอง อำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(สังคมวิทยาการพัฒนา). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2540). *ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่/ขบวนการเคลื่อนไหวประชาสังคมในต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- . (2545). *วาทกรรมการพัฒนา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.

ธรรมจรรย์ ตุลยธำรง. (2546). *การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม:*

กรณีศึกษาเทศบาลภายในเขตอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

ธวัชชัย สุขลอย. (2547). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: บ้านคลองทราย ตำบลน้ำเขียว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.*

ธีรนาถ กาญจนอักษร. (2538). *หญิง ชาย กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม. กรุงเทพฯ: บริษัท เอ็ดดิสันเพรส โปรดักส์.*

นดา ดำริห์เลิศ. (2542). *การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนบ้านครัว กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (สิ่งแวดล้อมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.*

นริศรา จักรพงษ์, บรรณาธิการ. (2539). *ผู้หญิงชนบทกับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโลกสีเขียว.*

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.*

เบญจวรรณ ทองศิริ. (2539, ตุลาคม-ธันวาคม). *ผู้หญิงกับสิ่งแวดล้อม. วารสารเศรษฐศาสตร์. 1(2): 17.*

ปาริชาติ วลัยเสถียร; และคนอื่นๆ. (2546). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อูษาการพิมพ์.*

ประชา หุตานวัตร. (2541). *การเมืองสีเขียว. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก.*

ประวิทย์ เพชรมี. (2538). *การมีส่วนร่วมของกลุ่มสตรีในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต(การศึกษานอกระบบ). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.*

พัลลภ ต้นจริยภรณ์. (2543, มีนาคม). *กระบวนการพัฒนสตรีในประเทศไทย: แนวคิดและนโยบาย. วารสารพัฒนาชุมชน. 39(3): 3-10.*

พรทิพย์ อังกุลวดี. (2539). *การมีส่วนร่วมของสตรีผู้นำในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในจังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม). โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.*

พัชรี สีโรธ. (2546). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิปริญญาโทนักบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*

- พิชญดา เรืองเดช. (2542). *ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมพัฒนาอาชีพเสริมของครอบครัวกิจกรรมในหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- พิสันต์ ธาระสารสมบุญ. (2542). *การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ศึกษากรณี เกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี*. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ภัสสร ลิมานนท์. (2544). *บทบาทเพศ สถานภาพสตรี กับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2545). *การศึกษารายบุคคลชายหญิง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยฯ.
- มาลี เขียนประเสริฐ. (2543, มีนาคม). *การพัฒนาชุมชนกับการพัฒนาสตรี*. วารสารพัฒนาชุมชน. 39(3): 15-16.
- เมทินี พงษ์เวช. (2541). *ผู้หญิงบนเส้นทางแห่งอำนาจและการตัดสินใจ*. กรุงเทพฯ: สถาบันบทบาทหญิงชายและการพัฒนา.
- เยาวนิจ กิตติธรรกุล. (2537, มกราคม -มิถุนายน). *ผู้หญิงกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม*. วารสารวิจัยสภาวะแวดล้อม. 16(1). 94 -100.
- เยาวนี ตระกูลดิษฐ์. (2541). *การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอในกิจกรรมงานการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับสตรีในจังหวัดนครสวรรค์*. ปริญญาศึกษามหาบัณฑิต (เอกการศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- วัชรภรณ์ เขี่ยมสะอาด. (2538). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม*. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- วันทนี วาสิกะสิน. (2543). *สังคมสงเคราะห์แนวสตรีนิยมทฤษฎีและการปฏิบัติงาน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิทยา ปานพรหม. (2543, สิงหาคม - พฤศจิกายน). *วิวัฒนาการของโครงการชุมชนร่วมใจรักสะอาดเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ดีของกรุงเทพมหานคร (ชุมชนชักลากขยะ)*. วารสารสำนักวิชาความสะอาด. 3(1) : 6-7.

- วิเศษ สุจินพรหม. (2544). *การเคลื่อนไหวในพื้นที่สาธารณะของผู้หญิงในการจัดการป่าชุมชน จังหวัดลำพูน*. โครงการฝึกอบรมนักวิจัยด้านสตรีศึกษา รุ่นที่ 4 พ.ศ. 2542-2544 ศูนย์ศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิมลรัตน์ ศรีสิงห์. (2538). *การมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มสตรีกาญจนบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ศษ.ม. (สิ่งแวดล้อมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์. (2543). *สองทศวรรษงานพัฒนาสตรีในประเทศไทย*. เอกสารประกอบการสัมมนา ขบวนการสตรีไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งแสงการพิมพ์.
- สถาบันวิจัยสังคม; และสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม. (2545). *โครงการพัฒนาการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริวรรณ เดชวิถี. (2544). *การมีส่วนร่วมในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประชาชนเมืองเขตเทศบาลนครขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมวิทยาการพัฒนา). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- สุจิตรา อยู่ตะเภา. (2542). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีทอผ้าไหม ศึกษาเฉพาะกรณี โครงการส่งเสริมศิลปาชีพ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- สุธีรา ทอมสัน; และเมธิณี พงษ์เวช. (2543). *ผู้หญิง: กระแสหลักของการเปลี่ยนแปลงสังคมใน 5 ปีข้างหน้า*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา.
- สุนา อินทร์คำน้อย; และคนอื่นๆ. (2543). *งานวิจัยด้านสตรีศึกษาในประเทศไทย*. ทูลสนับสนุนการวิจัยจากงบประมาณประจำปี 2543 มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- สุรีย์ อยู่เผือก. (2549, 9 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย สุดาร์ตน์ จันทร์ยืนยง ที่ทำการชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ.
- สบสุข ลีละบุตร. (2543). *การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา: เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2548). *เหลียวหลัง 10 ปีสตรีไทย แลหน้าความท้าทายที่รออยู่*. กรุงเทพฯ: สำนักฯ.
- สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. (2540). *นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2540-2559*. กรุงเทพฯ: สำนักฯ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2515). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515-2519)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี.

----- (2520). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524)*. กรุงเทพฯ : บริษัทตะวันนา จำกัด.

----- (2525). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529)*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร.

----- (2530). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น.

----- (2535). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ. (2537). *นโยบายและแผนงานหลักสตรีระยะยาว (พ.ศ.2535-2554) บทสรุป*. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

----- (2540). *ปฏิญญาปักกิ่งและแผนปฏิบัติการเพื่อความก้าวหน้าของสตรี*. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

----- (2540). *แผนพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)*. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

----- (2545). *แผนพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)*. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

อรุณ สีสวรรณ์. (2546). *การศึกษาพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนเขตเทศบาลนครยะลา*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. ยะลา: บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏยะลา.

อาภรณ์ เกียรติขจรพันธุ์. (2547). *ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในงานอาสาสมัครสาธารณสุข : กรณีศึกษา อาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (นโยบายสาธารณะ). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.

อรุณรัตน์ หวังดี. (2548). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะ กรณีศึกษา เทศบาลตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

องอาจ นัยวัฒน์. (2548). *วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สามลดา.

อัศวิน หนูจ้อย. (2538). *การศึกษาการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต(การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

โสภาส ปัญญา (บรรณารักษ์). (2542). *ประชาคมรากหญ้า ขบวนการคนกล้า สร้างบ้าน วันใหม่*. กรุงเทพฯ: สถาบันท้องถิ่นพัฒนา.

Bertrand, Alvin L. (1958). *Rural Sociology*. New York: McGraw-Hill.

Cohen, J. M.; & Uphoff, N. T. (1980, January). Participation's Place in Rural Development: Seeking Clarity through Specificity. *World Development* 8.

Erwin, William. (1976). *Participation Management: Concept, Theory and Implementation*. Atlanta, Ga: Georgia State University.

Lisk, F. (1985). *The role of popular participation in basic need-oriented development planning*. Aldershot: Gower Publishing.

Merchant, Carolyn. (1992). *Radical Ecology: The Search for a Livable World*. London UK: Rout ledge.

Rogers, Everett M. (1973). *Communication Strategies for family planning*. New York: The Free Press.

United Nations. (1978). *Popular Participation in Decision Making for Development*. New York: United Nations Publication.

White, A.T. (1982). *The community participation: a discussion of the agreement*. New York: United Nations Children's Fund.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนจันทร์เกษม

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนจันทร์เกษม

ชุมชนจันทร์เกษมตั้งอยู่บริเวณ ซอยประชาชนภูมิตร แขวงบางซื่อ เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร มีอาณาเขตติดต่อกับ

ทิศเหนือ ติดกับ ซอยประชาชนภูมิตร

ทิศใต้ ติดกับ ชุมชนบุญเหลือ 1, บุญเหลือ 2

ทิศตะวันออก ติดกับ ถนนกรุงเทพฯ – นนทบุรี

ทิศตะวันตก ติดกับ ถนนประชาราษฎร์ 1

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

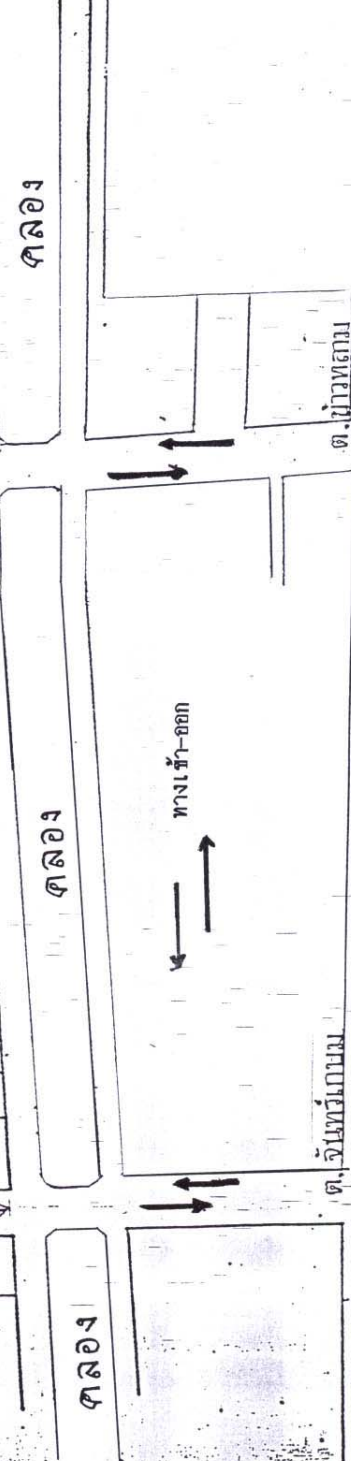
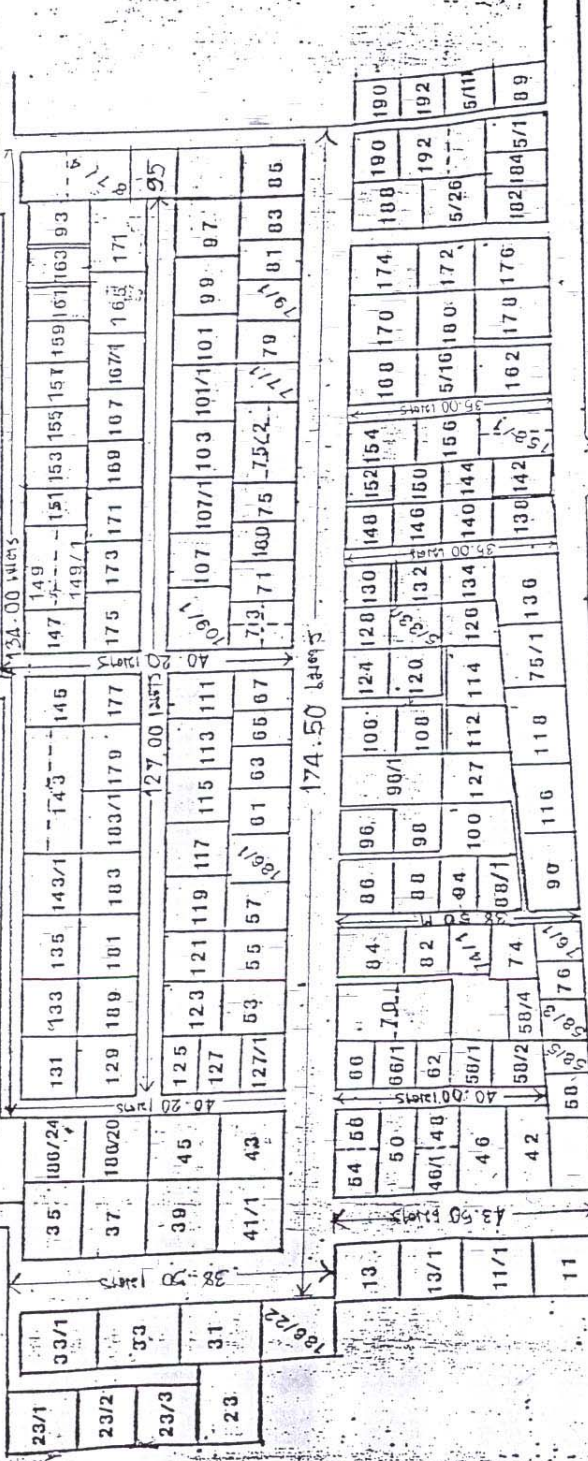
ชุมชนจันทร์เกษมเดิมเคยเป็นส่วนผลไม้นานาพันธุ์ เช่น มะม่วง ส้ม มะพร้าว ซึ่งเคยเป็นของเอกชนหลายราย ต่อมาเจ้าของที่ดินแบ่งให้เช่าที่ดินปลูกบ้าน บางรายก็ซื้อที่ดินเป็นของตนเองแล้วปลูกบ้าน เป็นเหตุให้มีผู้คนเข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงได้มีส่วนร่วมทำเป็นชุมชนเมื่อพ.ศ. 2532 โดยเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนบุญเหลือ 1 อยู่ประมาณ 2 ปี จึงได้ขอแยกตัวทำเรื่องขอเป็นชุมชนจันทร์เกษม สาเหตุที่ทำให้ชุมชนแยกตัวจากชุมชนบุญเหลือ 1 นั้นเนื่องจาก ชุมชนบุญเหลือ 1 เป็นชุมชนใหญ่ มีพื้นที่กว้าง ดังนั้นเมื่อมีการสนับสนุนในเรื่องต่างๆจากภาครัฐทำให้ไม่สามารถกระจายได้อย่างทั่วถึงทั้งชุมชน อีกทั้งคณะกรรมการชุมชนก็จะอยู่เฉพาะฝั่งชุมชนบุญเหลือ 1 เป็นส่วนใหญ่ และประกอบกับช่วงนั้นทางเขตบางซื่อได้เข้ามาดูแลรับผิดชอบชุมชน (เดิมชุมชนจะอยู่ในความรับผิดชอบของการเคหะแห่งชาติ) ทางเขตบางซื่อได้เปิดโอกาสให้พื้นที่ที่ต้องการเป็นชุมชนให้ไปทำเรื่องขอเป็นชุมชนที่เขตบางซื่อ ในขณะนั้น คุณสมพร อยู่เฝือก ซึ่งเป็นคณะกรรมการรวมอยู่กับชุมชนบุญเหลือ 1 อยู่ในตอนนั้นเห็นว่าเป็นโอกาสของชุมชนจันทร์เกษมที่จะได้แยกตัวออกมาเพื่อจะได้มีงบประมาณจากภาครัฐมาลงเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนของตนเอง จึงได้ทำเรื่องขอเป็นชุมชนจันทร์เกษมเมื่อปี พ.ศ. 2534 โดยให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการบริหารพื้นที่ และจัดตั้งเป็นคณะกรรมการชุมชนขึ้น โดยมีคุณสมพร อยู่เฝือก เป็นประธานกรรมการชุมชนในขณะนั้น ต่อมาคุณสมพร ไม่มีเวลาในการบริหารงานเนื่องจากมีอาชีพรับเหมาก่อสร้างซึ่งต้องเดินทางไปตามที่ต่างๆตลอดเวลา จึงได้มอบหมายหน้าที่การบริหารงานชุมชนนี้ให้แก่ คุณสมเกียรติ อยู่เฝือก ซึ่งเป็นน้องชายดำเนินงานแทน โดยมีคุณสมพรเป็นที่ปรึกษาอยู่เบื้องหลังและด้วยความสามารถ ความทุ่มเทให้กับชุมชน คุณสมเกียรติ อยู่เฝือกจึงได้เป็นประธานกรรมการของชุมชนจันทร์เกษมจนถึงปัจจุบัน

ชุมชนจันทรมณ

ข.บญเหลือ 1

ข.บญเหลือ 2

ข.บญเหลือ 3

ภาพประกอบ 2 แผนที่ชุมชน

สภาพทางกายภาพของชุมชน

ชุมชนจันทร์เกษมมีพื้นที่ประมาณ 10 ไร่ มีบ้านเรือนจำนวน 170 หลังคาเรือน และมีชุมชนบุญเหลือ 1 ชุมชนบุญเหลือ 2 และชุมชนซอยสนธิเป็นชุมชนที่อยู่ข้างเคียง ตลอดจนบริเวณหน้าทางเข้าของชุมชนมีคลองไหลผ่าน บริเวณริมคลองจะประดับไปด้วยต้นไม้เล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ปลูกในกระถาง ซึ่งประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณริมคลองเป็นผู้ถูกมอบหมายให้ดูแล ลักษณะของบ้านเรือนในชุมชนจะตั้งอยู่ติดกันแทบจะไม่เห็นพื้นที่ว่างเปล่า มีทั้งที่เป็นบ้านไม้ชั้นเดียว บ้านไม้ 2 ชั้น บ้านปูนชั้นเดียว บ้านปูน 2 ชั้น และบ้านครึ่งไม้ครึ่งปูน แต่ส่วนใหญ่จะเป็นบ้านไม้ ในการใช้ประโยชน์จากบ้านเรือนจะมีทั้งที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย และใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น เปิดเป็นร้านขายของชำ ร้านอาหารตามสั่ง ร้านเสริมสวย

สาธารณูปโภค และสาธารณสมบัติของชุมชน

ในด้านสาธารณูปโภคของชุมชน มีดังนี้

- ไฟฟ้าแสงจันทร์ เป็นไฟฟ้าสาธารณะของชุมชนซึ่งทางการไฟฟ้าเป็นผู้มาติดตั้ง ซึ่งทางเขตบางซื่อจะเป็นผู้รับผิดชอบด้านค่าใช้จ่ายทั้งหมด โดยที่ทางชุมชนได้ทำเรื่องเพื่อขอติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะไปยังสำนักงานเขตบางซื่อ และทางเขตก็จะเป็นผู้ประสานงานกับทางการไฟฟ้า ทางการไฟฟ้าก็จะมาตรวจดูทำการคำนวณด้านค่าใช้จ่ายทั้งหมดและแจ้งไปยังเขต และเมื่อมีงบประมาณลงมาทางสำนักงานเขตก็จะทำการจ่ายให้การไฟฟ้าเป็นงวดๆไป เป็นงบประมาณของทางกรุงเทพมหานคร เดิมชุมชนใช้ไฟฟ้านีออน โดยขอเงินสนับสนุนด้านหลอดไฟ ทางคณะกรรมการชุมชนจะทำการติดตั้งหลอดไฟฟ้าให้ฟรี และเมื่อหลอดขาดก็จะทำการเปลี่ยนให้ เพราะทางชุมชนมีงบประมาณทางด้านหลอดไฟอยู่ แต่ในส่วนของค่าไฟฟ้านั้นบ้านที่ประสงค์จะติดตั้งจะต้องเป็นผู้ออกค่าไฟเอง ซึ่งในช่วงแรกนั้นจะมีเพียงน้อยบ้านเท่านั้นที่ติดเนื่องจากกลัวในเรื่องของค่าใช้จ่าย ต่อมาบางบ้านเห็นว่าเมื่อติดแล้วมันดูดี ดูสว่างขึ้น มันก่อให้เกิดความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน การเดินทางไปมาก็สะดวก ซึ่งบางคนนั้นมีลูกหลานไปทำงานกลับดึก มันมืดและอันตราย เมื่อมีคนเห็นดีด้วยก็เริ่มมีหลายบ้านมาขอติดเยอะขึ้น ซึ่งตอนหลังก็ติดเกือบทั่วชุมชนเป็นระยะๆไป ต่อมาเมื่อโครงการไฟฟ้าแสงจันทร์เข้ามา ทางกรรมการชุมชนก็ได้ทำเรื่องไปเพื่อขอติดตั้งกับทางเขตบางซื่อเพราะถ้ามีไฟฟ้าแสงจันทร์ในชุมชนก็จะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของคนในชุมชน ซึ่งตอนแรกนั้นก็พบปัญหาเนื่องจากตอนนั้นทางผู้อำนวยการเขตไม่อนุญาตให้ติดตั้ง เนื่องจากต้องให้ทางเจ้าของที่ดินในชุมชนเป็นผู้เซ็นยินยอมอนุญาตก่อน ซึ่งถ้าให้เจ้าของที่ดินยินยอมนั้นจะยุ่งยากมากเพราะในชุมชนนั้นมีเจ้าของที่ดินหลายราย ทางกรรมการชุมชนจึงได้เข้าไปคุยอีกครั้งบอกถึงเหตุผลที่ทางเจ้าของที่ดินไม่จำเป็นต้องเซ็นก็ได้เนื่องจากเป็นการติดตั้งหลอดไฟฟ้านั้น ไม่ได้เป็นการขุดหรือตั้งเสาใหม่ ทาง

ผู้อำนวยการเขตก็เห็นด้วยจึงได้ช่วยกันผลักดันจนอนุญาตให้ติดตั้งได้ แต่ให้เปลี่ยนจากการเซ็นของเจ้าของที่ดินมาเป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปเซ็นแทน ซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่ของการโยธาเข้ามาพูดคุยและสอบถามถึงความต้องการที่จะติดตั้ง เหตุผลที่ต้องการติดตั้ง ซึ่งก็ได้รับคำตอบที่คล้ายๆกันซึ่งก็คือ เพื่อความปลอดภัยของลูกหลาน ซึ่งถ้ากลางคืนไม่มีไฟก็จะลำบาก ไม่ปลอดภัยแล้ว ก็เป็นการป้องกันขโมยหรือพวกมิจฉาชีพด้วย ทางสำนักงานจึงได้อนุญาตให้ติดตั้งได้ ซึ่งในครั้งแรกนั้นทางชุมชนได้เสนอขอติดตั้งไป 32 จุด และเมื่อการไฟฟ้าลงมาดูพื้นที่ ก็อนุญาตให้ติดตั้งได้ 23 จุด เนื่องจากบางจุดนั้นเกินระยะไฟฟ้าที่กำหนด ในส่วนของบางบ้านที่ยังไม่ได้ติดไฟฟ้าแสงจันทร์ทางกรรมการชุมชนก็ได้ขอความร่วมมือกับชาวบ้านบริเวณนั้นให้ใช้ไฟนีออนไปก่อน ต่อมาทางชุมชนก็ได้เสนอเรื่องไปยังเขตบางซื่ออีกครั้งเนื่องจากทางเขตยังมีงบประมาณในส่วนนี้อยู่ เสนอไปทั้งหมด 23 จุด ซึ่งเป็นจุดที่ยังใช้ไฟฟ้านีออนอยู่ ซึ่งก็สามารถติดได้ทั้ง 23 จุดตามที่ได้ขอไป ในปัจจุบันเกือบทุกเสาไฟจะมีไฟฟ้าแสงจันทร์ ซึ่งเวลากลางคืนก็จะสว่างเชื่อมต่อกันไป

ในส่วนของไฟฟ้าที่ใช้ตามบ้านเรือนนั้นประชาชนในชุมชนจะมีมิเตอร์ไฟฟ้าเป็นของตนเองทุกหลังคาเรือน การขอมิเตอร์สามารถขอจากการไฟฟ้าได้โดยตรง ในส่วนของปัญหาด้านไฟฟ้าในชุมชนนั้นพบว่ามีปัญหาแต่อย่างใด แต่จากการสังเกตผู้วิจัยพบว่าสายไฟฟ้าบริเวณหน้าที่ทำการชุมชนนั้นห้อยพันกัน จากการสอบถามจึงพบว่าสายที่ห้อยพันกันนั้นเป็นสายโทรศัพท์ และสายเคเบิลลากกันไปมา ซึ่งทางชุมชนก็ได้แจ้งไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบให้มาเก็บขึ้นไปรอบหนึ่งแล้ว แต่ปัจจุบันก็ยังห้อยลงมาอีก

- น้ำประปา ในปัจจุบันประชาชนในชุมชนมีมิเตอร์น้ำเป็นของตนเอง โดยสามารถขอติดตั้งมิเตอร์น้ำประปาได้จากการประปาโดยตรง

- โทรศัพท์สาธารณะ โทรศัพท์ที่ให้บริการในชุมชนมีอยู่ 5 เครื่อง ตั้งอยู่บริเวณหน้าทางเข้าชุมชน 3 เครื่อง และอยู่ตรงบริเวณชุมชน 2 เครื่อง

- ถนน ถนนทางเดินเท้าในชุมชนทำด้วยคอนกรีต ซึ่งทางการเคหะแห่งชาติได้มาทำไว้

- ท่อระบายน้ำ ท่อระบายน้ำในชุมชนแต่เดิมนั้นมีขนาดเล็ก แต่น้ำไม่เคยท่วมชุมชนเลย เป็นเพราะว่าทางชุมชนจะมีกิจกรรมของชุมชนเองโดยจะมีกิจกรรมการลอกท่อระบายน้ำในชุมชนปีละ 1 ครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นวันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม แต่บางครั้งยังไม่ครบกำหนด หรือไม่ครบปี ก็จะมีการลอกท่อก่อนแล้ว เนื่องจากบางครั้งขยะมันไหลเข้าไปอุดท่อระบายน้ำก่อดวนหนาขึ้น ซึ่งในปัจจุบันทางชุมชนจึงได้ทำการลอกท่อใหม่ให้มีขนาดใหญ่ขึ้นกว่าเดิม จากเดิม 20 ซม. เป็น 50 ซม. โดยใช้แรงงานคนในชุมชนช่วยกัน

- เครื่องกรองน้ำ เนื่องจากในชุมชนมีโครงการน้ำดื่มเพื่อสุขภาพซึ่งให้บริการน้ำดื่มจากเครื่องกรองน้ำฟรีสำหรับคนในชุมชน ปัจจุบันมีจำนวน 2 เครื่อง

- เสียงตามสายในชุมชน มีการติดตั้งเครื่องกระจายเสียงตามสายโดยรอบชุมชน ซึ่งศูนย์กลางของการกระจายเสียงตามสายประชาสัมพันธ์ข่าวสารในชุมชนนั้นอยู่ในที่ทำการของชุมชน

- อุปกรณ์ดับเพลิง ภายในชุมชนมีถังดับเพลิงที่ได้รับการสนับสนุนจากเขตบางซื่อ ซึ่งแต่เดิมติดตั้งอยู่ตามจุดต่างในชุมชน แต่ปัจจุบันได้ย้ายไปใส่รถเข็นไว้ เนื่องจากทางชุมชนได้ไปช่วยดับเพลิงที่ซอยประชาชนภูมิตรบ่อยครั้ง เวลาที่มีไฟไหม้ทางชุมชนก็จะเข็นออกไปช่วย ซึ่งทางชุมชนได้รับการสนับสนุนรถจำนวน 2 คันจากร้านค้าที่อยู่ด้านหน้าชุมชน ชื่อร้านไต้เต็ง ได้สนับสนุนรถไว้วางอุปกรณ์ดับเพลิงเวลาเมื่อเหตุการณ์อะไรก็ได้เข็นออกไปช่วยได้ทัน นอกจากนี้ทางชุมชนยังได้ทดลองเครื่องและตรวจเช็คเครื่องเสมอ เพื่อเวลาใช้จริงจะได้ไม่เกิดปัญหา ช่วงนี้ทางชุมชนจะต้องเติมน้ำยา เพราะเข้าไปหลายอันตอนไปช่วยซอยประชาชนภูมิตรดับเพลิง แต่ยังไม่ได้นื่องจากอยู่ในช่วงแปรงบประมาณ งบประมาณยังไม่เข้าชุมชนจึงยังไม่มียางเติม

- ศูนย์สุขภาพชุมชน ได้ถูกก่อตั้งเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ตั้งอยู่บริเวณกลางชุมชนใกล้กับศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนและห้องสมุดชุมชน มีลักษณะเป็นอาคารปูนชั้นเดียวให้บริการด้านสาธารณสุข เช่น จ่ายยา, ตรวจวัดความดัน, ชั่งน้ำหนัก, ทำแผลและให้ความรู้ด้านสุขภาพ การดำเนินการได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร ทั้งในเรื่องของการอบรมอาสาสมัครสาธารณสุข และเรื่องยาที่ให้บริการในศูนย์สุขภาพชุมชน ซึ่งในแต่ละเดือนทางศูนย์สุขภาพชุมชนจะต้องส่งรายงานไปยังศูนย์บริการสาธารณสุข 3 บางซื่อ รายงานเกี่ยวกับการจ่ายยา และจำนวนยาที่ได้จ่ายไป การให้ความรู้เรื่องสุขภาพ โรคติดต่อ วัดความดัน การสำรวจลูกน้ำยุงลาย ซึ่งในรายงานที่ส่งไปยังศูนย์บริการสาธารณสุข 3 บางซื่อจะมีรายละเอียดเขียนไว้ และเมื่อส่งรายงานแล้วก็จะทำการเบิกยาใหม่ ในปัจจุบันทางศูนย์สุขภาพชุมชนมีอาสาสมัครสาธารณสุขจำนวน 50 คนหมุนเวียนกันมาให้บริการทุกวัน ตั้งแต่เวลา 09.00 – 16.00 น. โดยศูนย์สุขภาพชุมชนจะให้บริการในกรณีที่ประชาชนในชุมชนเจ็บป่วยเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งถ้าในกรณีเจ็บป่วยมากทางศูนย์ก็จะมีการประสานกับทางศูนย์บริการสาธารณสุข 3 บางซื่อ โรงพยาบาลเกษมราษฎร์ และโรงพยาบาลวชิระ(ใช้สิทธิบัตรประกันสุขภาพ 30 บาท) นอกจากนี้ยังได้รับรางวัลที่ 2 ด้านชุมชนสาธารณสุขมูลฐานดีเด่นและอาสาสมัครสาธารณสุขดีเด่นระดับกรุงเทพมหานคร และรางวัลที่ 1 ชุมชนสาธารณสุขดีเด่นระดับกรุงเทพมหานคร ประจำปีอีกด้วย

- ห้องสมุดชุมชน ได้ถูกก่อตั้งเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2544 มีลักษณะเป็นอาคารปูนเล็กชั้นเดียว ตั้งอยู่ใกล้กับศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนและตรงข้ามกับศูนย์สุขภาพชุมชน จัดตั้งขึ้นเพื่อใช้เป็นแหล่งความรู้ และค้นหาข้อมูล ซึ่งมีกลุ่มเยาวชนช่วยกันดูแลรับผิดชอบ โดยได้รับการสนับสนุนจากโครงการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งพาตนเองและยั่งยืน ADP บางซื่อ และมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย

- ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน ก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2542 มีลักษณะเป็นอาคารปูนชั้นเดียว 2 ฝั่ง เป็นศูนย์ที่ให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กให้รู้จักเวลามีระเบียบ ฝึกหาความรู้สร้างเสริมปัญญา พัฒนาเด็กให้มีคุณภาพ และเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของเด็กก่อนเข้าเรียนในภาคบังคับการศึกษา อีกทั้งยังเป็นการแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองที่ต้องทำงานนอกบ้าน รับสมัครเด็กก่อนวัยเรียนอายุระหว่าง 2.5 – 5 ขวบ ปัจจุบันมีเด็กทั้งหมด 60 คน มีครูพี่เลี้ยงคอยดูแลจำนวน 5 คน ซึ่งนอกจากครูพี่เลี้ยงแล้วยังมีอาสาสมัครสาธารณสุขที่มาปฏิบัติหน้าที่เข้าเวร ประจำศูนย์สุขภาพชุมชน มาคอยช่วยเหลือด้านอาหารให้เด็กด้วย

สภาพประชากร

ชุมชนจันทร์เกษมมีหลังคาเรือนจำนวน 170 หลัง มีครอบครัวจำนวน 320 ครอบครัว มีประชากรรวมในปัจจุบันจำนวน 1000 คน แบ่งเป็นเพศชายจำนวน 432 คน เป็นเพศหญิงจำนวน 568 คน ซึ่งภูมิลำเนาของประชากรในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นเวลานานและมีอีกส่วนหนึ่งที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ไม่กี่ปี

การศึกษา การศึกษาของประชากรในชุมชนมีหลายระดับ ทั้งจบการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. อนุปริญญา/ปวส. และปริญญาตรี แต่ส่วนใหญ่จะจบการศึกษาระดับประถมศึกษา

อาชีพ มีทั้งการประกอบธุรกิจที่บ้าน เช่น การค้าขายของชำ การเปิดร้านอาหารตามสั่ง ร้านเสริมสวย การรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัท/ห้างร้าน รับจ้าง เป็นต้น โดยมีรายได้ส่วนใหญ่น้อยกว่า 5,000-8,000 บาท/เดือน

สุขภาพของคนในชุมชน ประชาชนในชุมชนมีสุขภาพแข็งแรงดี ถ้าเจ็บป่วยก็จะเป็นอาการเจ็บป่วยเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งทางเลือกในการรักษาโรคของประชาชนในชุมชนก็คือ การรับบริการจากศูนย์สุขภาพชุมชน โดยมีอาสาสมัครสาธารณสุขเป็นผู้จ่ายยาให้ นอกจากนี้บางครั้งทางศูนย์บริการสาธารณสุข3 บางซื่อก็มีโครงการของทางศูนย์เข้ามาเจาะเลือดให้แก่คนในชุมชนฟรี และฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชนทุกปี แต่ถ้ามีอาการร้ายแรงทางชุมชนก็จะประสานงานไปยังศูนย์บริการสาธารณสุข 3 บางซื่อ และถ้ามีอาการร้ายแรงมากก็จะเลือกไปรับบริการรักษาที่โรงพยาบาลวชิระ และโรงพยาบาลเกษมราษฎร์ สาเหตุที่ประชาชนในชุมชนเลือกที่จะไปใช้บริการที่โรงพยาบาลวชิระ และโรงพยาบาลเกษมราษฎร์นั้นเป็นเพราะส่วนใหญ่จะมีบัตรประกันสุขภาพ 30 บาทที่โรงพยาบาลแห่งนี้

สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

ประชาชนในชุมชนนับถือศาสนาพุทธ และการประกอบพิธีกรรมต่างๆทางศาสนานั้น ประชาชนนิยมไปประกอบพิธีกรรม ณ วัดบางโพ และวัดเชิงหวายซึ่งเป็นวัดที่อยู่ใกล้ชุมชนและสะดวกในการเดินทาง

ในส่วนของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีที่ทางชุมชนได้จัดขึ้นนั้น พบว่าประชาชนในชุมชนจะมีกิจกรรมร่วมกันตามวันสำคัญๆคือ

งานวันเด็ก เป็นงานที่ทางชุมชนได้จัดขึ้นให้กับเด็กๆทั้งเด็กในชุมชนและเด็กนอกชุมชนที่ใกล้เคียงก็เข้ามาร่วมด้วย ทางชุมชนจะเริ่มงาน ตั้งแต่ 09.00 – 18.00 น. ซึ่งจะมีเกมส์ให้เด็กเล่นอยู่ตลอดทั้งวันดังนั้นของขวัญที่จะให้เด็กนั้นจะมีจำนวนมาก ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ นอกจากนี้ชาวบ้านในชุมชนจะมีส่วนร่วมด้วย โดยจะร่วมกันทำอาหารเพื่อใช้ในการเลี้ยงช่วงกลางวัน ซึ่งก่อนจะถึงวันงานนั้นทางชุมชนจะประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนมาแจ้งไว้ก่อนว่าจะทำอาหารอะไรเลี้ยงในวันเด็ก ซึ่งรายการอาหารนั้นจะมีการเขียนไว้บนกระดานบริเวณหน้าที่ทำการชุมชน และมีข้อแม้ว่าห้ามทำอาหารซ้ำกัน ซึ่งเงินที่ใช้ในการทำอาหารนั้นเป็นเงินตัวเอง คนซึ่งมีเงินน้อยก็ทำน้อย ส่วนคนที่มีเงินเยอะก็ทำเยอะ บางกลุ่มก็รวมกัน 4-5 คนทำกันมา ไม่ว่าจะเป็น กับข้าว ขนมหวาน น้ำ เป็นต้น

งานวันปีใหม่ ในช่วงเช้าทางชุมชนจะจัดการทำบุญเลี้ยงพระ ซึ่งบ้านใครต้องการที่จะถวายอะไรก็ให้นำมาถวาย ซึ่งทุกคนในชุมชนจะมีส่วนร่วมหมด และเมื่อพระท่านฉันเสร็จก็จะนำมาร่วมกันกินด้วยกัน ส่วนในช่วงเย็นก็จะนิมนต์พระมาสวดมนต์เย็น และจะมีการจับของขวัญวันปีใหม่อีก ซึ่งได้กำหนดราคาของขวัญไว้คือ ของเด็ก 50 บาท ของผู้ใหญ่ 100 บาท และก็จะนำมาจับรวมกันทั้งของเด็กและผู้ใหญ่

งานวันเฉลิมพระชนมพรรษา ในช่วงเช้าทางชุมชนก็จะร่วมกันทำความสะอาดบริเวณชุมชน ในช่วงเย็นจะมีการจุดเทียนถวายพระพร ทั้งบริเวณด้านหน้าชุมชน และบริเวณหน้าบ้านเรือนของตนเอง และร่วมร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี พร้อมกับพี่น้องชาวไทยทั่วประเทศ

สภาพทางการเมืองและการปกครอง

ปัจจุบันประธานชุมชน คือ นางสุรีย์ อยู่เฝือก ซึ่งได้รับตำแหน่งประธานชุมชนมาเมื่อไม่นานนี้ เนื่องจากประธานชุมชนคนก่อน นายสมเกียรติ อยู่เฝือกได้ไปลงสมัครสมาชิกสภาเขต บางชื่อ ทางคณะกรรมการชุมชนจึงได้ทำการประชุมกัน และในที่ประชุมได้เสนอให้ นางสุรีย์ อยู่เฝือก(ตำแหน่งเดิมเป็นเลขานุการ) เป็นประธานชุมชนดำเนินงานต่อจากนายสมเกียรติ อยู่เฝือกโดยมีนายสมเกียรติ เป็นที่ปรึกษาอยู่เบื้องหลัง ดังนั้นคณะกรรมการชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบันจึงเหลือเพียง 14 คน ซึ่งทาง

ชุมชนจะต้องทำการรับสมัครกรรมการชุมชนเพิ่มมาอีก 1 คน แทนคุณสมเกียรติ อยู่เฝือก ที่ได้ลาออกไป ปัจจุบันยังอยู่ในช่วงดำเนินการ ซึ่งคณะกรรมการชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบันประกอบด้วย

1. นางสุรีย์	อยู่เฝือก	ประธานกรรมการ
2. น.ส.วรรณดี	เฉลยภาพ	
3. นายอุดม	พรหมมา	
4. นายสุรินทร์	บุญระคุณาภรณ์	
5. นายณฤทธิ์	แก้วกลัด	
6. นางบุญเรือน	ขุนสอาด	
7. นางวาสนา	จันทร์ขาว	
8. นางบัวลา	แดงอ่อน	
9. นางน้ำค้าง	เกศะรักษ์	
10. น.ส. จันทรเพ็ญ	อยู่เฝือก	
11. นางอร	ถาวรพร	
12. นายณรงค์ศักดิ์	สุขเสนา	
13. นายภิญโญ	วานิชวงศ์วรรณ	
14. น.ส. เสาวลักษณ์	ดีสุวรรณ	

กลุ่มและกิจกรรมในชุมชน

1. คณะกรรมการชุมชน จำนวน 15 คน เป็นกลุ่มกรรมการชุมชน ที่เข้มแข็ง มีความรัก มีความสามัคคี ความร่วมมือเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว

2. อาสาสมัครสาธารณสุข เป็นกลุ่มที่ให้บริการด้านสาธารณสุข เช่น จ่ายยา, ตรวจวัดความดัน, ชั่งน้ำหนัก, ทำแผล และให้ความรู้ด้านสุขภาพ มีอาสาสมัครสาธารณสุขจำนวน 50 คนหมุนเวียนกันให้บริการทุกวัน ตั้งแต่เวลา 09.00-16.00 น.

3. กลุ่มออมทรัพย์ จัดตั้งเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2541 ที่ทำการ 128 ชุมชนจันทร์เกษม เป็นกิจกรรมส่งเสริมการสะสมเงินประจำ ให้สมาชิกมีระเบียบวินัยด้านการเงินและสามารถขอกู้ไปประกอบอาชีพได้ บรรเทาความเดือดร้อนหรือเหตุฉุกเฉิน ปัจจุบันมีสมาชิก 150 คน ทุนเรือนหุ้น 1 ล้านบาท ทำการทุกวันทั้ง 5-6 ของเดือน ตั้งแต่ 17.00-19.00 น.

4. กลุ่มออมทรัพย์เยาวชนเพื่อการศึกษา จัดตั้งเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2544 เป็นกลุ่มที่มีการสะสมเงินของเด็กและเยาวชน โดยการประหยัดเงินค่าขนมวันละ 1 บาท นำมาฝากทุกเดือนเดือนละไม่

ต่ำกว่า 20 บาท ฝากทุกวันที่ 25 ของเดือน เวลา 17.00-19.00 น. โดยมีคณะกรรมการเยาวชนเป็นผู้บริหาร และจัดทำบัญชีมีการประชุมประจำเดือนขอเด็กทุกเดือน

5. กลุ่มชมรมผู้สูงอายุ จัดตั้งเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2541 มีสมาชิกประมาณ 80 คน เป็นชมรมที่สร้างเสริมสุขภาพโดยทำกิจกรรมออกกำลังกาย ไทเก๊ก รำวงมาตรฐาน รำพื้นบ้าน ทุกวันพุธ เวลา 09.30-12.30น.

6. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน ก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2542 เป็นศูนย์ที่ให้ความรักความเป็นระเบียบกับเด็ก ก่อนที่จะไปเข้าโรงเรียน และยังได้พัฒนาเด็กให้มีคุณภาพ รับสมัครเด็กก่อนวัยเรียนอายุระหว่าง 2.5 – 5 ขวบ ปัจจุบันมีเด็กทั้งหมด จำนวน 60 คน มีครูพี่เลี้ยงคอยดูแลจำนวน 5 คน

7. กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นกลุ่มที่รับผิดชอบสภาพแวดล้อมของชุมชน รวมถึงการดูแลและรักษาความสะอาด ขยะมูลฝอย คูคลอง ถนนทางเดินเท้า

8. กลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อ.ป.พ.ร.) เป็นกลุ่มที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน และช่วยกันบรรเทาสาธารณภัย

9. กลุ่มกองทุนชุมชนจันทร์เกษม (กองทุนชุมชน 1 ล้านบาท) จัดตั้งเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2544 เป็นกองทุนที่ทางรัฐบาลนำลงมาสู่ชุมชน เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ ทำให้เกิดรายได้และสงคเงินกองทุน ทางชุมชนได้รับเงินกองทุนเป็นรุ่นแรกของเขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร ได้รับเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2545 ทำการทุกวันที่ 5-6 ของเดือน ตั้งแต่เวลา 17.00-19.00 น.

10. กลุ่มสุขภาพใจในชุมชน เป็นกลุ่มที่ดูแลสุขภาพจิตของคนในครอบครัว และชุมชนให้มีสุขภาพจิตดี ไม่เครียด จิตใจแจ่มใสและช่วยลดปัญหาต่างๆ

11. กลุ่มชุมชนบำบัด เป็นกลุ่มที่ดูแลผู้ติดยาเสพติด ส่งบำบัดทุกที่ หรือผู้ติดยาเสพติดบำบัดที่ชุมชนก็มีการติดตามประเมินผลทุกเดือน เป็นโครงการคืนคนดีสู่ชุมชน

12. กองทุนแม่ของแผ่นดิน ปี 2548 มีการระดมทุนโดยการแลกเปลี่ยนขวัญถุง, ทอดผ้าป่า, ทำบุญวันแม่, วันปีใหม่, วันสงกรานต์, เงินบริจาค ปัจจุบันมียอดรวม 27,684 บาท

13. กลุ่มอาสาสมัครเดินเวรยาม เป็นการเฝ้าระวังปัญหาอาชญากรรม และอาชญากรรม

14. ชมรม To Be Number One มีคณะกรรมการการบริหารชมรม มีสมาชิกชมรมในปัจจุบันทั้งหมด 612 คน นอกจากนี้ทางชุมชนยังได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 1 ในการประกวดชมรม To Be Number One ระดับประเทศ เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2549

หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนสนับสนุนการพัฒนาชุมชน

ชุมชนจันทร์เกษมได้พัฒนาอย่างถูกทิศทาง โดยมี ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการ สำนักงานเขตบางซื่อเป็นพี่เลี้ยง คอยให้คำปรึกษา แนะนำ และสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์การพัฒนาในรูปแบบต่างๆ การสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาชุมชนให้กับทางชุมชนเป็นจำนวน 5,000 บาทต่อเดือน ในส่วนสน.เตาปูน ก็ได้มีการประสานงานกับชุมชนเข้ามาอบรมเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด ส่วนศูนย์บริการสาธารณสุข3 บางซื่อ จะสนับสนุนในด้านสุขภาพของคนในชุมชน ยา และการฝึกอบรมในด้านต่างๆ ในส่วนศูนย์ชุมชนนิคมแห่งประเทศไทย ได้เข้ามาช่วยเหลือแก่เด็กๆในชุมชน จะให้ความช่วยเหลือในด้านการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นโต๊ะเขียนหนังสือ อุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน เสื้อผ้านักเรียน เป็นต้น ทุนประกอบอาชีพผู้ปกครอง ส่งเสริมทางด้านกีฬา ส่วนคุณชัชวาลย์ จะให้การสนับสนุนในด้านค่าอาหารชมรมผู้สูงอายุ ส่วนสส. สก. และ สข. จะให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนในด้านการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งของต่างๆที่จำเป็นสำหรับชุมชน โดยสิ่งของที่ได้รับการสนับสนุนนี้จะเป็นสิ่งของที่ทางสส. สก. และ สข. แปรงบประมาณมาจากส่วนกลาง ในส่วนกรมพัฒนาสังคม ที่ให้การสนับสนุนในด้านทุนการศึกษา เป็นบ้านสงเคราะห์ และให้ทุนในการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ยังมี กศน.เขตบางซื่อให้การสนับสนุนในด้านการศึกษาแก่เด็กที่ไม่จบภาคปกติ ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และฝึกอาชีพให้แก่คนในชุมชนที่ว่างงาน รวมไปถึงการเคหะแห่งชาติ ที่ให้การอบรมทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม ยาเสพติด ชุมชนเข้มแข็ง และมีการสนับสนุนสิ่งของเล็กๆน้อยๆ

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

ความสัมพันธ์ของประธานชุมชนและคนในชุมชน รวมทั้งคนในชุมชนด้วยกันเองเป็นไปในทางบวก ซึ่งจากการสังเกตและการได้สัมภาษณ์ และได้ร่วมพูดคุยกับผู้นำชุมชน (พี่สุรีย์ อยู่เผือก) ผู้วิจัยมีความรู้สึกว่าคุณนำชุมชนนั้นมีความน่าเชื่อถือ มีความเป็นกันเอง และเป็นมิตร รวมทั้งมีความทุ่มเทให้กับชุมชนเป็นอย่างมาก และจากการพูดคุยกับฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตบางซื่อ พบว่าทางสำนักงานเขตชื่นชมในตัวผู้นำมาก เป็นเพราะเมื่อมีกิจกรรมใดๆก็ตามที่ทางเขตขอความร่วมมือกับทางชุมชน ทางชุมชนจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างมาก ถึงกับพูดกับตัวผู้วิจัยเลยว่า “ถ้าทำที่ชุมชนจันทร์เกษมรับรองว่าต้องได้ความร่วมมือ 100% อย่างแน่นอน” และจากการสอบถามคนในชุมชน ทำให้พบว่า คนในชุมชนนั้นมีความเชื่อถือต่อตัวผู้นำชุมชนเป็นอย่างมาก ถึงกับเอ่ยปากบอกกับตัวผู้วิจัยว่า “ชุมชนอื่นนั้นบ้าไม่รู้ แต่ชุมชนนี้บ้าว่าดีนะ ดีจริงๆ อยู่แล้วสบายใจดี มีอะไรเค้าก็ปรึกษาสัมพันธ์ตลอดเลย”

โครงการรณรงค์ปรับปรุงสิ่งแวดล้อมและรักษาความสะอาดของชุมชนจันทร์เกษม

แต่เดิมสิ่งแวดล้อมในชุมชนจันทร์เกษมอยู่ในสภาพที่ไม่ดี คลองมีลักษณะตื้นเขิน ขยะในบริเวณชุมชนมีปริมาณมาก ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2510 เข้ามาทางเขตบางซื่อ จำนวน 100,000 บาท เป็นงบประมาณเกี่ยวกับเรื่องการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในชุมชน ทางเขตจึงได้แจ้งมายังชุมชนว่ามีงบประมาณลงมา ลงมา ชุมชนใดต้องการที่จะปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนให้เสนอเรื่องมายังทางเขตบางซื่อ ทางชุมชนเห็นว่าคลองมีลักษณะตื้นเขินก็เลยอยากที่จะทำการขุดลอกคูคลอง จึงได้ทำการประชุมคนในชุมชนเพราะงบประมาณนี้ต้องการให้คนในชุมชนร่วมกันพัฒนาชุมชนของตนเอง ใช้แรงงานคนในชุมชนช่วยกัน และจะต้องใช้คนจำนวนมาก ซึ่งคนในชุมชนก็เห็นด้วย ดังนั้นทางชุมชนจึงได้ทำเรื่องประสานงานไปยังเขตบางซื่อเพื่อของบประมาณมาทำการขุดลอกคูคลอง ทางเขตบางซื่อก็ได้ทำเรื่องให้โดยใช้แรงงานคนในชุมชน ประมาณวันละ 30 คน มีทั้งเด็ก วัยรุ่น พ่อบ้าน แม่บ้าน ซึ่งคนในชุมชนคนใดที่ว่างงานก็จะมาช่วยกัน ซึ่งจะได้ค่าตอบแทนจากงบประมาณ

ทางชุมชนได้มีโครงการรณรงค์ปรับปรุงสิ่งแวดล้อมและรักษาความสะอาด เป็นกิจกรรมที่ได้จัดดูแลและรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น คูคลอง ถนน ทางเดินเท้า ท่อระบายน้ำ รวมถึงขยะมูลฝอย เป็นต้น ทางชุมชนจะมีปฏิทินความสะอาดของชุมชน 1 ปี จะทำกิจกรรมการรักษาสภาพแวดล้อม 3 ครั้ง ในเดือน เมษายน สิงหาคม และธันวาคม ช่วงวันแม่แห่งชาติและวันพ่อแห่งชาติ โดยทางชุมชนจะร่วมกันรณรงค์ให้คนในชุมชนทำความสะอาดบริเวณพื้นผิวถนน กวาดถนน ล้างถนน และนัดเก็บสิ่งของเหลือใช้ทิ้ง ซึ่งแต่เดิมขยะในชุมชนมีจำนวนมาก ในแต่ละวันรถเข็นขยะมาเก็บนั้นของที่มีขนาดใหญ่ทางคนเก็บขยะก็จะไม่เก็บไป ซึ่งปริมาณขยะในแต่ละวันก็มีจำนวนมากอยู่แล้วถ้ามีการเก็บของขึ้นใหญ่ไป รถเข็นที่เก็บขยะก็จะเต็มทำให้เก็บขยะทั่วไปไม่ได้ จึงเกิดปัญหาขยะตกค้างหมักหมมตามมา จากปัญหาดังกล่าวทางกรรมการชุมชนจึงได้ทำการประชุม เสนอความคิดเห็นกันและได้ข้อสรุปว่าของขึ้นใหญ่ๆนั้น ให้ประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนเก็บเอาไว้ก่อนและให้ทิ้งเฉพาะขยะทั่วไป และ ประสานไปยังทางเขตบางซื่อให้จัดรถมาเก็บ ทางชุมชนจึงได้ประสานงานไปยังเขตบางซื่อเพื่อขอรถมาเก็บซึ่งทางเขตก็เห็นด้วย จึงได้นัดเก็บสิ่งของเหลือใช้ทิ้งของชุมชนปีละ 3 ครั้ง ในเดือนเมษายน สิงหาคม และธันวาคม จนถึงปัจจุบัน ซึ่งกิจกรรมการนัดเก็บสิ่งของเหลือใช้ทิ้งนั้น คนในชุมชนจะมีส่วนร่วมโดยการขนสิ่งที่จะทิ้งออกไปบริเวณด้านหน้าชุมชนซึ่งรถของทางเขตได้รอรับอยู่ โดยการขนออกไปนั้นจะใช้แรงงานคนในชุมชนทั้งสิ้น เหตุผลที่ทางชุมชนจะต้องขนของออกไปบริเวณหน้าชุมชนนั้นเป็นเพราะว่า ชุมชนมีลักษณะแคบรถขนขยะของทางเขตไม่สามารถเข้ามารับขยะได้ จึงต้องใช้แรงงานคนในชุมชนช่วยกันชักลากขยะออกมาเอง และเมื่อทำการเก็บสิ่งของเหลือใช้ทิ้งเสร็จแล้ว ทางชุมชนก็จะทำกิจกรรมร่วมกันกวาดและล้างพื้นผิวถนน เนื่องจากขยะที่เก็บจะร่วงตามทางเดิน และนอกจากจะร่วมกันล้างถนน 4 เดือนครั้งแล้ว บางโอกาสทางชุมชนก็จะรณรงค์ให้คนร่วมกันทำความสะอาด

อย่างเช่น มีโครงการสิ่งแวดล้อมมา วันสำคัญๆเช่นที่ผ่านมาเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2549 ที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์สมบัติครบ 60 ปี หรือแม้แต่มีนุคคลภายนอกมาเยี่ยม มาดูงานที่ชุมชน ทางชุมชนก็จะประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนร่วมกันทำความสะอาดชุมชน ซึ่งกิจกรรมการทำความสะอาดชุมชนทั้งกวาด และล้างถนนชุมชนเป็นกิจกรรมที่ทางชุมชนร่วมกันทำบ่อยมาก ในส่วนกิจกรรมการลอกท่อระบายน้ำ ทางชุมชนจะมีการลอกท่อระบายน้ำปีละ 1 ครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นวันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคมมหาราช แต่บางครั้งยังไม่ครบกำหนด หรือไม่ครบปี ก็จะมีการลอกท่อระบายน้ำก่อนแล้ว เนื่องจากบางครั้งขยะมันไหลเข้าไปอุดท่อระบายน้ำก่อดำเนินขึ้น ซึ่งในปัจจุบันทางชุมชนจึงได้ทำการลอกท่อใหม่ให้มีขนาดใหญ่ขึ้นกว่าเดิม จากเดิม 20 ซม. เป็น 50 ซม. โดยใช้แรงงานคนในชุมชนช่วยกัน ในส่วนการซ่อมแซมทางเดินเท้าภายในชุมชนนั้น เมื่อทางชุมชนเห็นว่าทางเดินเท้าภายในชุมชนบริเวณใดเกิดการชำรุด ก็จะมีการซ่อมแซมในทันที ซึ่งทุกครั้งที่ทำกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมคนในชุมชนก็จะมีการทำอาหารมาเลี้ยงกัน ซึ่งจะใช้เงินที่ทางเขตบางซื่อสนับสนุน แต่ในบางครั้งคนในชุมชนก็จะมาร่วมบริจาคสมทบด้วย นอกจากนี้ทางชุมชนยังได้ร่วมรณรงค์ให้คนในชุมชนร่วมกันรักษาความสะอาดบ้านเรือนและบริเวณหน้าบ้านโดยทางเขตบางซื่อจะสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาชุมชนให้กับทางชุมชนเป็นจำนวนเงิน 5,000 บาทต่อเดือน ทางชุมชนก็จะนำไปซื้อไม้กวาด และที่ตักผงมาเก็บไว้ในบริเวณที่ทำการของชุมชนประมาณครั้งละ 50 อัน ซึ่งถ้าหากบ้านใครไม่กวาดชำระก็ยังสามารถมาเบิกได้

เนื่องจากทางชุมชนจะมีตัวแทนในการคุมพื้นที่อยู่ ซึ่งใครได้รับผิดชอบให้ดูแลส่วนไหนของชุมชนก็จะดูแลบริเวณนั้น อย่างเช่น คนในชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณริมคลองก็ต้องมีหน้าที่รักษาความสะอาดบริเวณริมคลอง และรับผิดชอบในการดูแลต้นไม้บริเวณริมคลอง แต่คนบริเวณริมคลองนั้นไม่ต้องทำกิจกรรมกวาด ล้างถนน เพราะตรงบริเวณริมคลองไม่มีถนน

นอกจากนี้ทางชุมชนยังมีอาสาสมัครชักลากขยะมูลฝอยในชุมชน สืบเนื่องมาจากกรุงเทพมหานครโดยสำนักรักษาความสะอาด ได้จัดทำโครงการชุมชนร่วมใจรักสะอาดเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ดีของกรุงเทพมหานคร (ชุมชนชักลากขยะ) ขึ้นโดยกำหนดให้ทางสำนักงานเขตทุกเขตคัดเลือกชุมชนที่อยู่ติดกับคูคลอง หรือแหล่งน้ำสาธารณะ รถขยะไม่สามารถเข้าไปบริการได้ถึง จัดหาสถานที่บริเวณเพื่อกำหนดเป็นจุดรวมขยะ รถขยะเข้าเก็บได้ถึง และจัดหาอาสาสมัครชักลากขยะในชุมชนโดยคัดเลือกจากผู้ว่างงานและมีความเสียสละ ร่างกายแข็งแรง รวมทั้งการบริหารจัดการติดตามประเมินผลและประสานการปฏิบัติร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ตลอดจนการจัดหางบประมาณสมทบอีกส่วนหนึ่งเป็นค่าแรงงานสำหรับอาสาสมัครชักลากขยะในชุมชนของตนเองอีกทางหนึ่ง ส่วนกรุงเทพมหานครให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์การเก็บขยะทำความสะอาดชุมชน การจัดสร้างที่พักขยะหรือจัดหาภาชนะรองรับขยะ ค่าตอบแทนแรงงานอาสาสมัคร

ชักลากขยะ เดือนละ 15 วัน วันละ 150 บาท เป็นเงิน 2,250 บาท/คน/เดือน (วารสารสำนักรักษาความสะอาด. 2543:6-7) ทางชุมชนจันทร์เกษมจึงได้เข้าร่วมชุมชนชักลากขยะ เนื่องจากทางชุมชนรถเก็บขยะของทางเขตบางซื่อไม่สามารถเข้าไปให้บริการจัดเก็บขยะได้ถึงที่ ทางชุมชนจึงได้จัดหาอาสาสมัครชักลากขยะในชุมชนเอง เพื่อแก้ไขปัญหาขยะตกค้าง และดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ที่ ศธ 0519.12/4 ๕๘3

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุโขวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

6 กรกฎาคม 2549

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการเขตบางซื่อ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาวสุภารัตน์ จันทร์ยืนยง นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (นโยบายสาธารณะ) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสีงแวดล้อมในชุมชน : ศึกษากรณี สตรีในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร” โดยมี อาจารย์อรรถนพ โพธิ์สุข และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์จรัสวรรณ จำเพชร เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ นางสาวศศิธร เจริญสุข นักพัฒนาชุมชน 6 นางสาวอุษา กุลฉิม นักพัฒนาชุมชน 5 นางสาวพาณี บุญตรง นักพัฒนาชุมชน 5 และ นายกิตติ ทรัพย์ศักดิ์ นักสังคมสงเคราะห์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถามการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสีงแวดล้อมในชุมชน : ศึกษากรณี สตรีในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวสุภารัตน์ จันทร์ยืนยง และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญสุริ จีระเชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์มือถือ 05-815-6343

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โทร. 5731

ที่ ศร 0519.12/4542

วันที่ 13 กรกฎาคม 2549

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการสำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา

เนื่องด้วย นางสาวสุภารัตน์ จันทร์ยืนยง นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (นโยบายสาธารณะ) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน : ศึกษากรณีสตรีในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร” โดยมี อาจารย์อรรณพ โพธิ์สุข และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์จ้าวรรณ ข้าเพ็ชร เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำวิทยานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ อาจารย์รัชันย์ บุญธิมา เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบสอบถามการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน : ศึกษากรณีสตรีในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวสุภารัตน์ จันทร์ยืนยง และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จีระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ที่ ศธ 0519.12/4685

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

/4 กรกฎาคม 2549

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการเขตบางซื่อ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาวสุภารัตน์ จันทน์ยืนยง นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (นโยบายสาธารณะ) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน : ศึกษากรณี สตรีในชุมชนจันทน์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร” โดยมี อาจารย์อรรถนพ โพธิ์สุข และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์จรัสวรรณ จำเเพชร เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้สตรีในชุมชนจันทน์เกษม และชุมชนวัดสร้อยทอง ตอบแบบสอบถามการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน : ศึกษากรณี สตรีในชุมชนจันทน์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม 2549

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวสุภารัตน์ จันทน์ยืนยง ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จีระเชชากุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์มือถือ 05-815-6343

ภาคผนวก ค

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจคุณภาพของแบบสอบถาม

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจคุณภาพของแบบสอบถาม

1. ชื่อ – ชื่อสกุล	ดร.ราชันย์ บุญธิมา
ตำแหน่ง	อาจารย์
สังกัด	สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
2. ชื่อ – ชื่อสกุล	นางสาว ศศิธร เจริญสุข
ตำแหน่ง	นักพัฒนาชุมชน 6
สังกัด	ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตบางซื่อ
3. ชื่อ – ชื่อสกุล	นางสาว อุษา กุลนิม
ตำแหน่ง	นักพัฒนาชุมชน 5
สังกัด	ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตบางซื่อ
4. ชื่อ – ชื่อสกุล	นางสาว พาณี บุญดวง
ตำแหน่ง	นักพัฒนาชุมชน 5
สังกัด	ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตบางซื่อ
5. ชื่อ – ชื่อสกุล	นาย กิตติ ทรัพย์สัตย์
ตำแหน่ง	นักสังคมสงเคราะห์
สังกัด	ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตบางซื่อ

ภาคผนวก ง
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม

เรื่อง การมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน: ศึกษากรณี สตรีในชุมชนจันทร์เกษม เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร

.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน () ที่กำหนดหรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่
ตรงตามความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. ปัจจุบันท่านอายุ ปี
2. สถานภาพสมรส
() 1 โสด () 2 สมรส
() 3 หย่าร้าง / หม้าย
3. ระดับการศึกษาของท่าน
() 1 ประถมศึกษาหรือไม่ได้เรียน () 2 มัธยมศึกษาตอนต้น
() 3 มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช. () 4 อนุปริญญา / ปวส. ขึ้นไป
4. อาชีพหลักของท่าน
() 1 ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว () 2 รับจ้าง
() 3 พนักงานบริษัท/ห้างร้าน () 4 แม่บ้าน / ไม่ได้ประกอบอาชีพ
() 5 อื่นๆ (โปรดระบุ).....
5. ท่านอาศัยอยู่ในชุมชนนี้เป็นเวลา ปี
6. กรรมสิทธิ์ในที่ดินของท่าน
() 1 เช่าที่ดินปลูกบ้าน () 2 ซื้อที่ดินเป็นของตนเองแล้วปลูกบ้าน
() 3 เช่าบ้านผู้อื่นอยู่ / อาศัยอยู่กับญาติ
7. ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มใดในชุมชนหรือไม่
() 1 เป็น ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน ดังนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
() 1.1 คณะกรรมการชุมชน
() 1.2 อาสาสมัครสาธารณสุข
() 1.3 สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์
() 1.4 สมาชิกกลุ่มชมรมผู้สูงอายุ

- () 1.5 สมาชิกกลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อ.ป.พ.ร.)
- () 1.6 สมาชิกกลุ่มกองทุนชุมชนจันทร์เกษม (กองทุนชุมชน 1 ล้านบาท)
- () 1.7 สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- () 1.8 สมาชิกกลุ่มอาสาสมัครเดินเวรยาม
- () 1.9 สมาชิกชมรม To Be Number One
- () 1.10 อื่นๆ(โปรดระบุ)
- () 2 ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใดในชุมชน

ตอนที่ 2 **ข้อมูลด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน**
คำชี้แจง **โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างที่ตรงกับข้อเท็จจริงของท่าน**

ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชนจากสื่อประเภทใด และบ่อยครั้งเพียงใด

ประเภทของสื่อ	ความถี่ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร				
	บ่อยครั้ง มากที่สุด (ทุกวัน)	บ่อยครั้ง มาก (4 – 6 วัน/ สัปดาห์)	บ่อยครั้ง ปานกลาง (2 – 3 วัน/ สัปดาห์)	บ่อยครั้ง น้อย (1 วัน/ สัปดาห์)	ไม่เคยได้รับ
โทรทัศน์					
วิทยุ					
หนังสือพิมพ์					
สื่อประชาสัมพันธ์ (แผ่นพับ/ใบปลิว)					
เอกสารสิ่งพิมพ์ (วารสาร/นิตยสาร)					
เสียงตามสายในชุมชน					
คนในครอบครัว/ญาติพี่น้อง					
เพื่อนบ้าน					
เจ้าหน้าที่ของรัฐ					

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน
คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน() ที่ตรงกับข้อเท็จจริงของท่าน

1. ในรอบปีที่ผ่านมาท่านได้ร่วมกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนของท่าน อะไรบ้าง
 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () การรักษาความสะอาดบริเวณคูคลอง (เก็บขยะที่อยู่ตามคูคลอง ลอกคูคลอง)
- () การร่วมกันล้างถนนในชุมชน
- () การซ่อมแซมทางเดินเท้าภายในชุมชนที่ชำรุด
- () การลอกท่อระบายน้ำ
- () การจัดการขยะในชุมชน (แยกขยะก่อนทิ้ง ไม่ทิ้งขยะในบริเวณชุมชน)
- () กิจกรรมการนัดเก็บสิ่งของเหลือใช้ทิ้ง
- () การรักษาความสะอาดบริเวณบ้านเรือน
- () การร่วมกันปลูกต้นไม้ในชุมชน

2. ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนของท่านมากน้อยเพียงใด

การมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อม ในชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านการตัดสินใจ					
1. ท่านเคยให้ข้อมูลด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อใช้ในการพิจารณาเลือกกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับชุมชน					
2. ท่านได้ร่วมพูดคุยกับคนในชุมชนหรือคณะกรรมการชุมชนในความเป็นไปได้ของกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับชุมชน					
3. ท่านได้ร่วมตัดสินใจเลือกกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับชุมชน					
4. ท่านได้ร่วมเสนอความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น เสนอวัน เวลา ในการดำเนินกิจกรรม เป็นต้น					
5. ท่านได้ร่วมตัดสินใจดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน					

การมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสีงแวดล้อม ในชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
6. ท่านได้ร่วมประชุมกับคณะกรรมการชุมชนหรือ คนในชุมชนเพื่อวางแผนการดำเนินกิจกรรมการ รักษาสีงแวดล้อมในชุมชน					
ด้านการปฏิบัติการ 7. ท่านได้ร่วมรณรงค์ให้คนในชุมชนร่วมกันรักษาสีง แวดล้อมในชุมชน					
8. ท่านได้ร่วมสละเงินเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรม การรักษาสีงแวดล้อมในชุมชน					
9. ท่านได้ร่วมสนับสนุนวัสดุ/อุปกรณ์เพื่อใช้ในการ ดำเนินกิจกรรมการรักษาสีงแวดล้อมในชุมชน					
10. ท่านได้ร่วมชักชวนคนในครอบครัว หรือเพื่อน บ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการ รักษาสีงแวดล้อมในชุมชน					
11. ท่านได้ร่วมทำกิจกรรมการรักษาสีงแวดล้อมใน ชุมชน					
12. ท่านได้ร่วมติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของ รัฐเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมการรักษาสีงแวดล้อม ในชุมชน					
ด้านการรับผลประโยชน์ 13. ท่านและครอบครัวของท่านมีคุณภาพชีวิตที่ดี ขึ้นจากกิจกรรมการรักษาสีงแวดล้อมในชุมชน					
14. ชุมชนของท่านมีสีงแวดล้อมที่ดีขึ้น เช่น ชุมชนมี ความสะอาด เป็นระเบียบ เรียบร้อยและเป็นชุมชน ที่น่าอยู่					
15. ท่านได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนจากการ เข้าร่วมกิจกรรมการรักษาสีงแวดล้อมในชุมชน					
16. ท่านได้มีโอกาสรู้จักและสนทนากับคนใน ชุมชนเพิ่มขึ้น					

การมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อม ในชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
17. ชุมชนของท่านได้เป็นที่รู้จักหรือได้รับการยอมรับจากชุมชนอื่นๆ					
18. ท่านรู้สึกภูมิใจเมื่อกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนนี้ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวท่าน ครอบครัวของท่าน และคนในชุมชน					
<u>ด้านการประเมินผล</u>					
19. ท่านได้ร่วมติดตามผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน					
20. ท่านได้ร่วมประเมินผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน					
21. ท่านได้ร่วมแสดงความคิดเห็นภายหลังจากการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน					
22. ท่านได้นำปัญหาและอุปสรรคที่พบจากการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาร่วมพูดคุยกับเพื่อนบ้านหรือคณะกรรมการชุมชนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมในครั้งต่อไป					
23. ท่านได้ร่วมติดตามผลภายหลังจากการดำเนินกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง					

ตอนที่ 4 ปัญหา/อุปสรรค และข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษา
สิ่งแวดล้อมในชุมชน

1. ท่านมีปัญหาและอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วมรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนของท่านหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านมีข้อเสนอแนะในการส่งเสริม /สนับสนุนให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมใน
ชุมชนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

***** ขอขอบคุณที่ท่านให้ความร่วมมือ *****

แบบสัมภาษณ์

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured interview) สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนจันทร์เกษม โดยมีแนวสัมภาษณ์ ดังนี้

1. ในชุมชนมีปัญหาสิ่งแวดล้อมอะไรบ้าง
2. ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน
 - สตรีในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนด้านใดบ้าง
 - สตรีในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนมากน้อยแค่ไหน
 - สตรีในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยวิธีใด
3. ปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้สตรีในชุมชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนและแนวทางแก้ไขปัญหา
4. ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้สตรีทั้งที่เป็นสตรีในชุมชนและสตรีในชุมชนอื่นๆเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ภาคผนวก จ

คำอำนาจจำแนกรายข้อและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ

ค่าอำนาจจำแนกแบบสอบถามเป็นรายข้อและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ

1. ค่าอำนาจจำแนกแบบสอบถามเป็นรายข้อ

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (t)
1	2.443
2	3.989
3	3.035
4	2.758
5	2.814
6	2.393
7	2.575
8	2.688
9	3.211
10	2.198
11	2.824
12	2.400
13	4.292
14	2.376
15	3.989
16	2.688
17	7.729
18	3.000
19	3.924
20	3.035
21	2.497
22	2.758
23	3.667

2. ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .9288

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวสุดารัตน์ จันทร์ยืนยง
วันเดือนปีเกิด	วันที่ 4 ธันวาคม 2525
สถานที่เกิด	อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช
ที่อยู่ปัจจุบัน	103/45 ซอย สิทธิชัย ถนน กรุงเทพฯ-นนทบุรี เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร 10800

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2543	มัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนโยธินบูรณะ
พ.ศ. 2546	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (การบริหารทรัพยากรมนุษย์) จาก มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
พ.ศ. 2549	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (นโยบายสาธารณะ) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ